

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΜΕΡΙΜΝΗ.

ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛ. ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»)

ΕΤΟΣ Δ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19

20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1955

ΑΡΙΘ. 17-19

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΔΙΑ ΤΑΣ ΤΟΥΡΚΙΚΑΣ ΘΛΙΒΕΡΟΤΗΤΑΣ

Ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Σμύρῃ πρωτακούστων εἰς βάρος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τουρκικῶν βιαιοπραγιῶν, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου» τῶν Κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἀπηχοῦν τὴν γνώμην καὶ τὰ αἰσθήματα ὅχι μόνον τῶν συγροτούντων αὐτόν, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος, προφανῶς, τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξέδωκε καὶ διεβίβασεν ὅπου ἔδει τὸ κατωτέρω

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 19ην τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου 1955, συνήλθεν εἰς ἕκτακτον συνεδρίαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου» τῶν Κληρικῶν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐν Τουρκίᾳ θλιβερῶν γεγονότων, καὶ διερχομένων τὰ αἰσθήματα σύμπαντος τοῦ Ἱ. Κλήρου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, ὁμοφώνως ἀποφασίζεῖ:

1) Διαμαρτύρεται ἐντονώτατα διὰ τε τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν βεβήλωσιν τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ πάντα τὰ διαπραχθέντα ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ἅτινα στιγματίζουσι πᾶσαν ἔννοιαν πολιτισμοῦ καὶ ἀνθρωπισμοῦ.

2) Ἐκφράζει τὴν συμπάθειαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς σκληρῶς δοκιμασθέντας καὶ πληγέντας ἀδελφοὺς.

3) Διαδηλοῖ τὴν κατάπληξιν αὐτοῦ διὰ τὴν σιωπὴν τοῦ κόσμου τῆς Χριστιανωσύνης καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ.

ΤΟ ΔΙΟΙΚ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΟΥ «ΙΕΡΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ».

ΤΑ ΘΡΗΝΩΝ ΑΞΙΑ

“Ο,τι ἐπὶ πέντε καὶ πλέον αἰῶνας παρέμεινεν ὄρθιον εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην πρωτεύουσαν τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου, τὴν περὶ πύστον ἑλληνικὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων, ἐξηφανίσθη διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀγρίων ἐκδηλώσεων τοῦ ὑπὸ τῶν καυχωμένων διὰ τὸν πολιτισμὸν των μετὰ σατανικότητος ἀπαρδειγματίστου ὑποκινηθέντος καὶ ὀργανωθέντος τυφλοῦ φανατισμοῦ τῶν σκοπίμως ὑπ’ αὐτῶν ἐξαγριωθέντων τουρκικῶν ὄχλων. Ἡ δὲ πρὸ τριακονταετίας πυρποληθεῖσα καὶ ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀπορφασθεῖσα Σμύρνη ἐγένετο καὶ πάλιν τὸ θέατρον σκληρᾶς καὶ ἀνάνδρου ἀντιχριστιανικῆς καὶ ἀνθελληνικῆς ἐπιθέσεως, καὶ δὴ καὶ εἰς βᾶρος ἐκείνων ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐκεῖ ἐτάχθησαν ὡς φρουροὶ τῶν ἰδεωδῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τῶν ἐλευθέρων λεγομένων ἐθνῶν. Ταῦτα δέ, μετὰ τὰς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας τοῦ προσφατωτάτου μόλις παρελθόντος ἐνώπιον τῆς διεθνοῦς κοινωνίας διαβεβαιώσεις περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐδραιώσεως καὶ παγιώσεως τῆς περιαλήτου ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας, χάριν τῆς ὁποίας, μικροῦ δεῖν, ἐκινδύνευσε νὰ λησμονηθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὴ ἡ πανένδοξος ἱστορία τοῦ μαρτυρικοῦ των Γένους.

*

Θησαυροὶ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ τέχνης, ἥτις παγκοσμίως μελετᾶται, ὀλοσχερῶς κατεστράφησαν, καὶ μάλιστα—κατὰ σκληρὰν τῆς τύχης εἰρωνεῖαν—εἰς αὐτὰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐν τῇ Πόλει συγκλήσεως τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου τῶν βυζαντινολόγων. Ἱεροὶ βωμοὶ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας καὶ σεβάσματα ἐβεβηλώθησαν. Τάφοι Πατριαρχῶν καὶ προύχοντων τοῦ Γένους ἐσυλήθησαν καὶ οἱ σεπτοὶ νεκροὶ των περιωβρίσθησαν. Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες Κληρικοὶ ἐκάθησαν ζῶντες, Ἕλληνίδες ἐβιάσθησαν, ἀθῶοι Ἕλληνες ποικιλοτρόπως ἐκακοποιήθησαν, ἀμυθῆτου ἀξίας ἑλληνικαὶ περιουσίαι ἱερῶν καθιδρυμάτων καὶ ἐντίμων προσώπων, ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου διὰ μακροχρονίου ἐντίμου ἐργασίας κτηθεῖσαι, ἐξηφανίσθησαν. Ἡ Σημαία τοῦ Σταυροῦ καθυβρίσθη καὶ Ἕλληνες ἀξιοματικοὶ ἐξηυτελίσθησαν, τὸ δὲ οἰκογενειακὸν ἄσυλον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἀξιοπρέπεια δεινῶς ἐδοκίμάσθησαν!...

«Ἴνα τί ἐφρῶξαξάν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν
κενά;» (Ψαλμ. 2,1. Πράξ. 4,25)

Ἄξια θρήνων καὶ δακρύων πάντα ταῦτα. Δικαίως δὲ ἐξήγειραν τὴν συνείδησιν τοῦ Πανελληνίου, ὅπερ εἰς τὴν βωβὴν διαμαρτυρίαν τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου διετράνωσε τὸν βαθὺν πόνον καὶ τὸν ἀποτροπιασμόν του, συνεκίνησαν καὶ πάντα τίμιον ἄνθρωπον εἰς ἔντονον ἀποδοκιμασίαν τῶν ἀνηκούστων ὀργίων, ἅτινα ἀτιμάζουσι τὸν αἰῶνα τοῦτον, τὸν καυχώμενον διὰ τὰς προόδους τοῦ πολιτισμοῦ του. Μόνον ἡ διπλωματία τῶν ἀρχόντων τῆς γῆς, περὶ ἄλλα τυρβάζουσα, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς ἑαυτὴν νὰ συγκινηθῇ!... Καὶ ἐθίγη πως, διότι συνεκινήθησαν ἄλλοι!...

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πανελληνίου ἐκείνης διαμαρτυρίας ἐτέθη καὶ πάλιν—καὶ πολὺ δικαίως—ἡ πάντοτε, κατὰ παράδοσιν, πρωτοστατοῦσα εἰς πᾶσαν κίνησιν, ἀφορῶσα εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν πατρῶν, Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία μὲ τὸν γεραρὸν Προκαθήμενον αὐτῆς ἐπὶ κεφαλῆς. Πιστοὶ δὲ εἰς τὸ καθήκον τοῦτο οἱ ἀπανταχοῦ τῆς χώρας διακονοῦντες Ἕλληνας Κληρικοὶ ἠγγήθησαν τοῦ ποιμνίου των εἰς τὴν ἀξιοπρεπῆ καὶ χριστιανικωτάτην ἐκείνην ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων του. Καὶ τοῦ πνεύματος τούτου ἑρμηνευτὴς ἐγένετο καὶ ὁ «Ἱερὸς Σύνδεσμος» τῶν Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος φύλλου δημοσιευομένου ψηφίσματος του.

*

Συμμεριζόμεθα ἀπολύτως τὰ αἰσθήματα ταῦτα, τῆς ἀγανακτικῆσεως μὲν διὰ τὰς ἀνοσίους καὶ κακούργους θλιβερότητας τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου καὶ τῆς συμπαθείας πρὸς τὰ θύματα τῶν ἀποτροπαίων κακουργημάτων τῆς ἀποφράδος ἐκείνης νυκτός, τῆς καταπλήξεως δὲ διὰ τὴν σιγὴν, μεθ' ἧς οἱ ἰσχυροὶ τοῦ λεγομένου χριστιανικοῦ καὶ πεπολιτισμένου κόσμου παρῆλθον τὰ γεγονότα ταῦτα, καὶ διὰ τὴν ἀνίερρον προσπάθειαν πρὸς συγκάλυψιν των. Καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ὑψώσωμεν τὴν φωνὴν μας (βέβαιοι ὅτι ἀνταποκρινόμεθα καί, ἐν τούτῳ, πρὸς τὴν ὀμόθυμον γνώμην τοῦ τιμίου Πρεσβυτερίου), διὰ νὰ στηλιτεύσωμεν—εἰδικώτερον—αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κυνικοῦ ἐμπαιγμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπ' ἐσχάτων ποικιλομόρφως ἐκδηλοῦται εἰς βάρος τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ μάλιστα ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐμφανιζομένων ὡς προμάχων αὐτῶν...

«Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

«Καὶ τὰ νῦν, Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου...».

(Πράξ. 4,29)

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ

Ἀπὸ ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων κινοῦνται— ἐκτὸς ἂν σκοπίμως προσποιῶνται ἄγνοιαν — ὅσοι ὀμιλοῦν ἢ γράφουν διὰ τὴν σημερινὴν θρησκευτικὴν ἐν γένει ἐργασίαν, ποῦ γίνεται εἰς τὸν τόπον μας. Καὶ εἶναι, ἐπὶ πλεόν, πολὺ συχναὶ αἱ τάσεις πρὸς παρεξήγησιν καὶ κάποτε καί... δυσφήμησιν αὐτῆς τῆς ἐργασίας ἀπὸ ἀνθρώπους, ποῦ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὰ πράγματα ἢ καὶ ποῦ δὲν θέλουν νὰ ὑποβληθοῦν εἰς αὐτὸν τὸν κόπον.

Ἔτσι, ἐν ᾧ, ἀφ' ἑνός, ὑπάρχουν οἱ μεμψιμοιροῦντες διὰ τὴν δῆθεν ἔλλειψιν θρησκευτικῆς δραστηριότητος εἰς τὸν τόπον μας, ὑπάρχουν, ἀφ' ἑτέρου, οἱ πάντοτε ἔτοιμοι νὰ παραστήσουν ὡς πολὺ ἐπικίνδυνον αὐτὴν τὴν δραστηριότητα, ποῦ, κατὰ τὴν γνώμην των, θὰ ὀδηγήσῃ τὸν τόπον εἰς τὸν ἀναχρονισμόν! Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ—τὸ εἶπομεν—εἶναι θύματα τῆς ἀγνοίας των· συμπτωματικῶς ἢ θεληματικῶς ἀδιάφορον.

Αὐτοὶ ἀγνοοῦν, ἢ θέλουν ν' ἀγνοοῦν, τὸ τί γίνεται, ἢ τὸ γνωρίζουν τόσον ὀλίγον, ὅσον ὀλίγον ἠξεύρουν καὶ τί εἶναι αὐτὸ ποῦ ζητοῦν. Πολὺ σωστά δὲ ἔγραψε πρὸ τινος διακεκριμένος Ἕλλην Καθηγητῆς, ὅτι οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ πνευματικὰ ζητήματα παρ' ἡμῖν ἔχουν πολλὰκις βαθύτατον σκότος, ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποῦ ὁ καθεὶς τὸν θέλει—προσθέτομεν ἡμεῖς—ὅπως τοῦ πηγαίνει καλλίτερα. Ἀλλά, φυσικά, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ζοῦν μακρὰν τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, ποῦ ἀποτελεῖ τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὴν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἐπιβίωσίν του.

Ἄλλ' ἄς μὴ μας ἀπασχολήσουν περισσότερον τώρα αὐτοί, διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξωμεν κατὶ ἄλλο, ποῦ συμβαίνει μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἐργατῶν τῆς θρησκευτικῆς δραστηριότητος, ἢ ὅποια μὲ τόσῃν ἐπιπολαιότητα ἀγνοεῖται ἀπὸ τοὺς ἀδιαφόρους καὶ μὲ τόσῃν ἀφέλειαν, ἢ καὶ μοχθηρίαν, παρεξηγεῖται.

Τὸ νὰ μας ἀγνοοῦν οἱ ἄλλοι ἢ νὰ μας παρεξηγοῦν, ὅσον καὶ ἂν εἶναι δυσάρεστον, εἶναι πάντως καὶ δυνατὸν καὶ νοητόν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο, ποῦ εἶναι ἀκατανόητον καὶ ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι, δι' αὐτό, καὶ ἀδύνατον εἶναι τὸ νὰ ἀγνοοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι καὶ νὰ παρεξηγοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸ πνεῦμα, ποῦ πρέπει νὰ ἐμπνέῃ αὐ-

«...ἐν τῷ τῆν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε εἰς ἴασις καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ».
(Πράξ. 4,30)

τὴν τὴν δραστηριότητά μας καὶ—ἀναγκαία συνέπεια—να ἀγνοοῦμεθα πολλάκις καὶ νὰ παρεξηγούμεθα καὶ μεταξύ μας!

Αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερον.

Ἐπάρχει ὅμως καὶ μία διαφορὰ μεταξύ ἐκείνου, ποῦ συμβαίνει μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐκείνου, ποῦ συμβαίνει μεταξύ μας, ἢ διαφορὰ δὲ αὐτὴ εἶναι τῶρα εἰς ὄφελός μας, ἐφ' ὅσον ἀκόμη ὑπάρχει καιρὸς. Δι' ἐκείνους δὲν ἤμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ κάμωμεν καὶ πολλὰ πράγματα, διὰ ν' ἀλλάξουν γνώμην· διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας ὅμως, διὰ τὸν κύκλον τὸν ἰδικόν μας, ἤμποροῦμεν νὰ κάμωμεν πάρα πολλά, ὥστε ν' ἀλλάξωμεν τακτικὴν.

Καὶ θέλετε καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη;

Ἄν ἐπιτύχωμεν αὐτὸ τὸ δεύτερον μεταξύ μας, θὰ εἶναι εὐκολον—διότι καὶ δικαιώματα καὶ ὅπλα θὰ διαθέτωμεν τότε περισσότερα—να μᾶς ἀπασχολήσῃ καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἔξω τοῦ κύκλου μας μεμψιμοιρούντων. Ἐν ᾧ τῶρα, ἀντιθέτως, δίδομεν καὶ ἡμεῖς ὄχι ὀλίγας ἀφορμὰς μὲ τὴν μεταξύ μας συμπεριφορὰν.

Κανένας δὲν καμαρώνει περισσότερο ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἀνεπίσημον ἀτομικὴν ἢ ὀμαδικὴν πρωτοβουλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τόσα καὶ τόσα ὀφείλονται καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς θρησκευτικῆς δραστηριότητος τῆς τελευταίας ἐξηκονταετίας. Ἄλλὰ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν ἀκόμη περισσότερα—πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ—ἐὰν ὑπῆρχε πραγματικὴ ἐνότης καὶ ἀληθινὴ συνεργασία μεταξύ καὶ τῶν παλαιότερον καὶ τῶν μεταγενεστέρως πρωτοστατησάντων εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν κίνησιν τοῦ τόπου, ἢ πρὸς τοὺς ὁποίους, ὄχι μόνον ἐντελῶς ἄψογος, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως ἐνθαρρυντικὴ καὶ πλήρης ἐμπιστοσύνης στάσις τῶν ἐκάστοτε διοικούντων τὰ τῆς Ἐκκλησίας μας θὰ ἦτο ἄδικον νὰ μὴ ἀναγνωρισθῇ. Καί, ἐὰν θέλωμεν νὰ εἶμεθα ἀκόμη ἀκριβέστεροι καὶ δικαιοῦτεροι, θὰ πρέπη νὰ μὴ παραλείψωμεν νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ ἐνθαρρυντικὴ στάσις τῆς διοικήσεως Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνίσχυσις ἀπετέλεσε πάντοτε τὸν πρωταρχικὸν καὶ θεμελιώδη ὅρον τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ἐπιτυχιῶν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, διὸ καὶ ἀπὸ ὅλους ἐπεζητήθη πάντοτε αὐτὴ ἢ ἐνίσχυσις καὶ μεγάλη κατεβλήθη καὶ καταβάλλεται φροντίς, ὅπως καταλλήλως χρησιμοποιηθῇ. Τοῦτο δέ, διότι χωρὶς τὸ κῦρος τῆς Ἐκκλησίας—καὶ πολὺ χειρότερον μακρὰν ταύτης—οὐδεμία θρησκευτικὴ ἐργασία μεταξύ τοῦ λαοῦ μας θὰ ἦτο ποτε ἀνεκτὴ.

«Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά· πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε».

(Ἰωάν. 14,1)

Ἐφ' ὅσον δέ, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν, ἡ Ἐκκλησία, μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι ἀπλῶς ἓνας Σύλλογος Κληρικῶν, ἀποτελεῖ αὐτὸ τὸ μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ὅλοι ἀποτελοῦμεν «μέλη ἐκ μέρους», ὅσῳ μεγαλειτέρα παρουσιάζεται ἡ πνευματικὴ δραστηριότης μεταξύ τῶν διαφόρων μελῶν τῆς, τόσῳ μεγαλειτέρα ἀποδεικνύεται καὶ ἡ ζωτικότης ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας. Καί, ἄρα ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται, παρὰ νὰ χαίρῃ διὰ τὴν τοιαύτην ἀκμὴν τῶν «ἐκ μέρους», ποῦ εἶναι, αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἰδική τῆς ἀκμὴ. Ἡ μήπως εἰς μίαν καλῶς ἐννοουμένην καὶ καλῶς ἐννοῦσαν ἑαυτὴν οἰκογένειαν δὲν θὰ συνέβαινε τὸ ἴδιον, προκειμένου περὶ τῆς προόδου ἐνός ἢ περισσοτέρων ἐκ τῶν μελῶν τῆς;

Ἡ ποικιλία τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν καὶ τῶν προγραμμάτων — ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιτίθενται βεβαίως πρὸς τὰς θεμελιώδεις τῆς Ἐκκλησίας ἀρχάς — δὲν θὰ ἤτο ἱκανὴ νὰ διασπάσῃ τὴν ἐν Χριστῷ ἐνότητα καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν μεταξύ τῶν χάριν τοῦ αὐτοῦ κοινοῦ ἱεροῦ σκοποῦ ἐργαζομένων ἀμοιβαίαν κατανόησιν καὶ συνεργασίαν. Διότι, ὄχι μόνον εἶναι καὶ ἐπιτετραμμένη καὶ ἀναπόφευκτος ἡ ποικιλία αὐτῆ τῆς μεθόδου ἐργασίας μέσα εἰς τὸ ἐλεύθερον καὶ δημοκρατικὸν πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας μας, ἀλλὰ καὶ κάποτε εἶναι καὶ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμος διὰ τὰς ψυχολογικὰς διαφορὰς τῶν ἀνθρώπων, μεταξύ τῶν ὁποίων διεξάγεται τὸ ἔργον. Καὶ ἀποτελεῖ λοιπὸν μίαν ἐπὶ πλεόν εὐλογίαν καὶ ἀληθινὸν προνόμιον τοῦ χριστιανικοῦ αὐτοῦ ἔργου ἡ ποικιλία τῶν μεθόδων καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν μορφῶν τῆς δράσεως καὶ τῶν προγραμμάτων.

Ἀναμφιβόλως δὲ εἶναι δι' αὐτὴν ὑπερήφανος ἡ Ἐκκλησία μας, τῆς ὁποίας τοιοῦτοτρόπως βεβαιώνεται ἡ ἐμμονὴ εἰς τὸ γνησίως ὀρθόδοξον πνεῦμα.

Ἐκεῖνο, ποῦ θὰ ἤτο ἀπαράδεκτον, θὰ ἤτο ἡ τυχὸν μονοπώλησις, τρόπον τινά, τῆς ἀποτελεσματικότητος, καὶ δὴ καὶ τῆς θρησκευτικῆς νομιμότητος, ὑπὲρ ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς μεθόδου καὶ ὑπὲρ τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ προγράμματος καὶ ἡ ἀξίωσις, τυχόν, ὅτι κανένας ἄλλος δὲν ἐμπνέεται ἀπὸ γνησίως χριστιανικὰς καὶ ὀρθοδόξους ἀρχάς, ἢ ὅτι κανένας ἄλλος δὲν ἐργάζεται εἰς δόξαν τοῦ Χριστοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τοῦτο ἡ ἐκεῖνο τὸ ἄτομον ἢ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν ἡ ἐκείνην τὴν ομάδα. Αὐτὸ θὰ ἤτο τελείως ἀπαράδεκτον ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, ὅπως ἀπαράδεκτον θὰ ἤτο καὶ τὸ νὰ ἐνόμιζε τοῦτο ἡ ἐκεῖνο τὸ ἄτομον, ἢ αὐτὴ ἡ ἐκείνη ἡ ομάδα, ὅτι δὲν ἔχουν καὶ ἄλλοι δικαίωμα νὰ ἐργασθῶν ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐδάφους καὶ πρὸς τὸν αὐ-

«Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ».
(Ἰωάν, 15,20)

τὸν σκοπὸν, καὶ ὅτι, ἐπομένως, θ' ἀπετέλει ἐχθρικήν, τάχα, πρᾶξιν ἢ οἰαδῆποτε παράλληλος ἐργασία, ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐμπνεομένη, ἐν τούτοις, ἱερῶν διαθέσεων.

Αὐτὰ ὅμως ὅλα εἶναι ἀνθρώπινα, καὶ διὰ τὸ θερμὸν κάπως κλιμά μας εἶναι, δυστυχῶς, ἀναπόφευκτα, καὶ παρετηρήθησαν παρ' ἡμῖν ἀπ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἐποχῆς, ποῦ διὰ πρώτην φοράν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Χριστιανισμὸς μετὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Εἰς τὸ σημεῖον δὲ αὐτό, ἀκριβῶς, κάθε καλοπροαίρετος χριστιανὸς θ' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκην κάποιας διαιτησίας, τὴν ὁποίαν θὰ πρέπη νὰ εἶναι ὑποχρεωμένη ν' ἀσκήσῃ ἡ δικαιοῦσα Ἐκκλησία. Διότι ἀκριβῶς ἡ διαιτησία αὕτη—ποῦ εἰς τὰς ἡμέρας μας θὰ ἠδύνατο ν' ἀσκηθῆῖ προληπτικῶς καὶ ὡς «συντονισμὸς» κατὰ τὰ κρατοῦντα καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς—ἐμπίπτει ἀκριβῶς εἰς τὸ ποιμαντορικόν τῆς ἔργον. Καὶ εἰς αὐτὸ δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ καμμία ἀντίρρησης ἀπὸ κανένα ἀγαθῆς διαθέσεως χριστιανόν.

Ἄλλὰ δὲν σημαίνει αὐτὸ μῆτε παράβλεψιν, μῆτε ὑπόβλεψιν, μῆτε ἀχρήστευσιν, μῆτε ἀπόπειραν διαλύσεως τοῦ ὑπὸ πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας μελῶν διεξαγομένου χριστιανικοῦ ἔργου, ποῦ δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι τῆς Ἐκκλησίας ἔργον, ἐφ' ὅσον οὐδεὶς δύναται νὰ καυχῆθῃ, ὅτι ἐργάζεται ἰδίῳ δικαίωματι ἢ ἰδίᾳ δυνάμει, χωρὶς ν' ἀποσχίζεται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας του, ὅσον καὶ ἂν ἡ λέξις φαίνεται τρομερά. Οὔτε καὶ δύναται νὰ διανοηθῆῖ οἰοσδῆποτε πιστός, ὅσον δήποτε ἅγιος, μίαν τοιαύτην ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας του, ὅπως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ἀντιστοίχως νὰ διανοηθῆῖ ποτε οἰονδῆποτε τῆς Ἐκκλησίας ὄργανον, ὅσον—δήποτε ἰσχυρόν, τὴν διάλυσιν ἔργου χριστιανικοῦ, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Κανόνων διεξαγομένου.

Γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ ἐγίνε προτίνος πολὺς θόρυβος, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς τοῦλάχιστον θεωροῦμεν τελείως ἀνεδαφικόν. Διότι ἡ μέχρι τοῦδε στάσις τῆς διοικήσεως Ἐκκλησίας πᾶν ἄλλο δεικνύει ἢ ὅτι ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν, ποῦ ἔχει διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ τόπου ἢ ἀξιεπίαινος πάντοτε ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία.

Ἄλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ τόσον ἄκαιροι συζητήσεις ἐπὶ ἐνὸς θέματος, ποῦ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἂν δὲν ὑπῆρχε θρησκευτικὴ δραστηριότης, δὲν ἀποδεικνύει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ μεμψιμοιροῦντες διὰ τὴν ἀπουσίαν τοιαύτης δραστηριότητος ἔχουν τελείως ἄδικον.

Ο ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ

«Εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον· καὶ ἐκράξαν φωνῇ μεγάλη λέγοντες· ἕως ποῦτε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;» (Ἀποκ. 6, 9-10)

ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΩΣ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣΘΕ...

Ἔργον ἱερώτερον ἐπὶ τῆς γῆς δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἀπὸ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ὁλόκληρος ἡ δημιουργία συνθέτει ἁρμονικὴν δοξολογίαν πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐτέθη ὑπεράνω πάντων τῶν ἐπὶ γῆς δημιουργημάτων καὶ ἐπροκίσθη μὲ λογικὸν καὶ ἐλευθερίαν, εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν προσευχόμενον δημιούργημα. Ἡ ἀθάνατος ψυχὴ ἀναζητοῦσα τὴν ὁμολωσιν αὐτῆς πρὸς τὸν Πλάστην καὶ ποθοῦσα τὴν ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τὴν ὑλικὴν φθορὰν καὶ τὴν πρόσκαιρον ματαιότητα, ἀνυψοῦται διὰ τῆς προσευχῆς καὶ ἀναπαύεται εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν. Ἡ προσευχὴ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι ἔκφρασις αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Εἶναι ἡ ἔφεσις τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὰ διακατέχοντα αὐτὴν συναισθήματα ὑποταγῆς, ἀγάπης, ἰκεσίας καὶ εὐχαριστίας. Εἰς οὐδένα λαόν, ὅσον καὶ ἂν παρέμεινεν ἀνανάπτυκτος, εἰς οὐδεμίαν ἐποχὴν τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ἔλειψε τὸ ἱερὸν τοῦτο φαινόμενον τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ τότε πού ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἠγνοήθη καὶ «οἱ ἄνθρωποι ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει μᾶλλον παρὰ τὸν κτίσαντα».

Ὁ Χριστιανισμὸς, θρησκεία τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πνεύματος, εἶναι ἡ θρησκεία τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς λατρείας. Ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ προσεύχωνται καὶ ὁ ἀρχηγὸς του εἶναι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ προσευχομένου. Ἐκεῖνος («ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ») καὶ («ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος»). Δοξολογία ἀγγέλων ἦτο ὁ ἐρχομὸς Του εἰς τὴν γῆν καὶ μετὰ τὴν ἀγωνίαν τῆς προσευχῆς προχωρεῖ πρὸς τὸ μαρτύριον. Εἰς τοὺς μαθητὰς παρήγγειλεν, ὅτι ὀφείλουσαν πάντοτε νὰ προσεύχωνται, καὶ, ὅταν ἐκεῖνοι ἐζήτησαν νὰ τοὺς διδάξῃ, πῶς νὰ προσεύχωνται, ἔδωκε τὸν θεμελιώδη τύπον προσευχῆς, τὴν Κυριακὴν λεγομένην προσευχὴν, μὲ τὴν ἐντολήν, «οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς».

Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι εἶναι ἐπίσης οἱ ἄνθρωποι τῆς προσευχῆς. Πάντοτε προσεύχονται καὶ τοὺς χριστιανούς διδάσκουν νὰ μὴ παραλείπουν τὸ καθήκον αὐτό. Ὁ μέγας Παῦλος πάντοτε προσήχετο ὁ ἴδιος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰς ἐπιστολάς του, καὶ εἰς τὴν φυλακὴν τῶν Φιλίππων καὶ εἰς τὰς θλίψεις του καὶ εἰς τὴν ἀπέραντον χαρὰν τῆς

«Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν...».

(Ἰωάν. 15,20)

ιεραποστολῆς του ἔκαμπε τὰ γόνατα πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φώτων, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ, νὰ δοξολογήσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν καὶ τὴν πνευματικὴν πρόδοον τῶν χριστιανῶν.

Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, καθημερινῶς ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν διὰ τὴν προσευχὴν καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ θεωροῦν ὡς μοναδικὸν καὶ ὕψιστον καθήκον τὴν προσευχὴν.

Ἡ προσευχὴ ἦτο ἡ παρηγορία καὶ ἡ δύναμις τῆς διωκομένης καὶ αἰμοφύρτου χριστιανωσύνης τῶν πρώτων αἰώνων.

Ἡ προσευχὴ, ὁ αἶνος καὶ ἡ δοξολογία, ἦτο ἡ κυριώτερα ἔκφρασις τοῦ κατὰ τῶν εἰδώλων θριαμβεύσαντος Χριστιανισμοῦ. Εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν χριστιανωσύνην μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ καὶ ἀναρίθμητα Μοναστήρια ἀηγέρθησαν, διὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ὑμνοὶ καὶ προσευχαί, τροπάρια παντὸς τύπου καὶ μουσικαὶ συνθέσεις ἀναφαίνονται, χοροὶ ψαλτῶν καὶ πανηγύρεις λαμπραὶ δημιουργοῦνται, ἑορταὶ καὶ παννυχίδες τελοῦνται καὶ ὀλόκληρος ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἦτο μία κοινωνία προσευχομένη.

Ἡ σημερινὴ ἐποχὴ, περίοδος κατ' ἐξοχὴν ὕλιστικὴ καὶ κενόδοξος, μέσα εἰς τοὺς ἐξωφρενισμοὺς κακῶς ἐρμηνευομένης καὶ ἀθλίως χρησιμοποιουμένης μηχανικῆς προόδου καὶ τεχνικῆς ἐξελίξεως, τείνει νὰ ἀποξηράνη τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ αἰσθήματα εὐλαβείας καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸν Θεόν, ὥστε καὶ ἡ προσευχὴ νὰ περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον ἢ καὶ νὰ παραλείπεται παντελῶς. Εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτὸν ἀκρωτηριασμόν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου συντελοῦν πολλά, ὅπως ἡ ἠθικὴ ἐξάρθρωσις τῆς κοινωνίας, ἡ ἐλαττωματικὴ ἀγωγὴ, οἱ πόλεμοι μὲ τὰς ὀλεθρίας συνεπείας των, αἱ ἀνατρεπτικαὶ διδασκαλίαι, ἡ διεστραμμένη ζωὴ τῶν ἀνωτέρων τάξεων καὶ ὁ σκληρὸς ἀγώνας συντηρήσεως τῶν μεγάλων μαζῶν μέσα εἰς τὰ ἀστικά κυρίως κέντρα, ὅπου τὰ κοινωνικὰ προβλήματα εὐρίσκονται εἰς ὀξυτέραν φάσιν. Ἄλλ' ἡ προσευχὴ δὲν θὰ παύσῃ νὰ ἀποτελῇ ὄπλον ἰσχυρόν καὶ φάρμακον δραστικὸν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Μακάριοι, ὅσοι ἔμαθαν νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀναπηδᾷ τὸ βασικώτερον καὶ ἐπιτακτικώτερον καθήκον τοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἱερεὺς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐτάχθη νὰ εἶναι ὁ πνευματικὸς πομπός,

«Ἄλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἶδασι τὸν πέμψαντά με».

(Ἰωάν. 15,21)

ὁ διοχετευτής καὶ προβολεὺς πρὸς τὸν Κύριον τῶν πόθων, τῶν πόνων καὶ τῶν ἀναγκῶν ὄχι μόνον τῆς ἰδίας του ψυχῆς ἀλλὰ καὶ πάσης χριστιανικῆς ψυχῆς. Ὁ Ἱερεὺς ὀφείλει νὰ σταθῆ ὡς ἀλεξικέραυνον, ποῦ θὰ ἀποσοβῆ καὶ θὰ διαλύη τὴν θείαν ὄργην κατὰ τῶν ἀδίκων καὶ ἀμαρτωλῶν συνανθρώπων του. Ὁ Ἱερεὺς πρέπει νὰ προσεύχηται διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ δὲν ἔμαθαν ἢ δὲν ἠμποροῦν ἢ δὲν θέλουν νὰ προσεύχωνται. Ἐκεῖνος θὰ ἀναπληρώσῃ τὰς προσευχὰς τῶν ἀσθενῶν καὶ ὄλων τῶν δυστυχησμένων ἀνθρώπων, ποῦ ἔχουν ἀνάγκην ἐνισχύσεως. Ὁ Ἱερεὺς, ὅταν οἱ ἄλλοι, βεβαρημένοι ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν συμφορὰν, τὴν ἀδιαφορίαν ἢ τὴν ἀπιστίαν, δὲν προσεύχωνται, θὰ κλίνη τὰ γόνατα, νὰ ζητήσῃ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. "Ὅταν οἱ ἄνθρωποι, ἀχάριστοι καὶ πονηροί, λησμονοῦν Ἐκεῖνον, ποῦ τοὺς χαρίζει τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἀγαθὰ, ὁ Ἱερεὺς διὰ λογαριασμὸν των θὰ εὐχαριστῆ καὶ θὰ δοξολογῆ τὸν Δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ.

Ἀδελφὲ συλλειτουργγέ, πρέπει νὰ προσευχόμεθα.

Ἡ πρώτη βαθμὶς τοῦ ἔργου μας εἶναι ἡ προσευχή, καὶ ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἀποστολῆς μας. Καὶ ἂν ὅλοι παύσουν νὰ προσεύχωνται καὶ ἂν ὅλοι λησμονήσουν τὸ καθῆκον αὐτό, ἡμεῖς καλούμεθα νὰ ἀναπληρώσωμεν τὰ ὑστερήματά των. Δὲν εἶναι χρέος, ποῦ ἀφορᾷ μόνον τὸ πρόσωπόν μας, ἀλλὰ ὀλόκληρον τὸν λαόν, ποῦ ἐκπροσωποῦμεν. Ἀσφαλῶς καὶ αἱ ἰδικαί μας μέριμναι καὶ ἡ βιοπάλη καὶ ἄλλαι δυσκολίαι ἐμποδίζουν τὴν πλήρη πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἄλλ' ὅμως, ἄς μὴ λησμονοῦμεν, ὅτι παρουσιάζεται τοῦτο τὸ θλιβερόν φαινόμενον, καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπάρχη πᾶσα εὐχέρεια, πάλιν τὸ καθῆκον τῆς προσευχῆς παραμερίζεται.

Ἄς κάμωμεν ἓνα πρόχειρον λογαριασμὸν, πόσας ὥρας τὸ ἔτος θυσιάζομεν διὰ προσευχὴν, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ προστεθοῦν αἱ ὥραι προσευχῆς, ποῦ ἀφοροῦν τὴν τέλεσιν τῆς λατρείας κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ ἑορτὰς ἢ ἄλλας πανηγύρεις καὶ ἱεροτελεστίας καὶ παρακλησεις, ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται ἐξωτερικῶς, τυπικῶς καὶ ἐπαγγελματικῶς, ἴσως, χωρὶς τελείαν ψυχικὴν συμμετοχὴν καὶ βαθεῖαν ἐπίγνωσιν. Ἄς μὴ φανῆ ὑπερβολικὸν τοῦτο. Γνωρίζομεν πόσον χαμηλὰ πολλάκις πίπτει καὶ ἐξευτελίζεται ἡ πνευματικὴ καὶ θεία χριστιανικὴ λατρεία καὶ προσευχή.

Ἄς ἀναλογισθῶμεν οἱ Ἱερεῖς, πόσας ὥρας ἐμείναμεν γονατιστοὶ μόνοι μας ἢ μετ' ἄλλων εὐσεβῶν ἀνθρώπων, προσευχόμενοι διὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Ἄς ἀναμετρήσωμεν, πόσα δάκρυα

«...Αὐτὸς γὰρ ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον». (Ἰωάν. 16,27)

ἔτρεξαν ἀπὸ τὰ μάτια μας, διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν πλανημένων προβάτων τῆς ἐνορίας μας, πόσοι ἱεροὶ στεναγμοὶ ἀνέβησαν ἀπὸ τὰ στήθη μας διὰ τοὺς ἀπίστους καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, πόσοι κατανυκτικαὶ προσευχαὶ ἔγιναν διὰ τοὺς δοκιμαζομένους ἀπὸ σεισμοὺς καὶ διωγμοὺς, ἀπὸ ἀδικίας καὶ ἀσθενείας, ἀπὸ στέρησιν καὶ πτωχείαν; Τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιον ἐργάζεται διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου καὶ «συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείας ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις», οἱ ἄγγελοι ὑπηρετοῦν ἀοράτως τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν τελειοποίησιν μας, ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀναγενῶ καὶ νὰ μεταδίδῃ διὰ τῶν μυστηρίων τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν θεϊαν κοινωνίαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἡμεῖς παραλείπομεν τὴν προσευχὴν, τὸ σοβαρότερον ὄπλον τῆς πνευματικῆς ἐκστρατείας πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ κόσμου;

Ἴδου τὸ πρῶτιστον καὶ μέγιστον καθῆκον τοῦ Ἱερέως. Εὐλόγια καὶ προσοχὴ κατὰ τὰς ὥρας τῆς δημοσίας λατρείας καὶ προσευχῆς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι καθημερινὴ καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν σύμφωνος πρὸς τὴν καθιερωμένην ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τάξιν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, καὶ δεῦτερον μία προσωπικὴ, βαθεῖα, κατανυκτικὴ καὶ ἀδιάλειπτος προσευχὴ τοῦ Ποιμένου, διὰ τὴν καλλιτέραν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ

Ο ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ (*)

α'.

Ποῖος ὁ Ἐξομολογητής.

Ἦς χειροτονούμενος Ἱερεὺς ἔχει αὐτοδικαίως ὡς ἔργον του καὶ τὴν ἐξομολόγησιν. Ἡ ἐξομολόγησις εἶναι μέρος τῆς Ἱερατικῆς του ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν λαμβάνει διὰ τῆς χειροτονίας πᾶς Ἱερεὺς.

Κατ' οἰκονομίαν, βέβαια, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξομολογεῖν δίδεται μόνον εἰς ὅσους κρίνει ὁ Ἀρχιερεὺς ὠρίμους καὶ ἱκανούς.

(*) Εἰσήγησις εἰς τὸ ἐν Λαμῖα ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ἀμβροσίου συνελθὸν τῇ, 20—22 Σεπτεμβρίου 1955, Β' Ἱερατικὸν Συνέδριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος.

«Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης... ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν...» (Ματθ. 7,13)

Ὁ ἀναλαμβάνων λοιπὸν νὰ ἐξομολογῇ πνευματικὸς ποιμὴν πρέπει γενικῶς νὰ διακρίνεται διὰ τὸν ἔνθεον ζῆλόν του καὶ τὴν συνεχῆ ἐν τῷ ποιμνίῳ του δρᾶσιν πρὸς ἐπιστροφήν πατρὸς ἀπολωλότης προβάτου πρὸς τὸν Ἀρχιποίμενα Χριστόν.

Αὐτὸ οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ τοῦτο καθίσταται περισσότερο ἀντιληπτόν, ὅταν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ οὐσία τοῦ Μυστηρίου;

Ἴδου. Τὸ νὰ ζητῇ ὁ ἄνθρωπος νὰ ὁμολογήσῃ τὰ ἐν αὐτῷ συμβαίνοντα πᾶν ὅ,τι τοῦ πιέζει τὴν ψυχὴν εἶναι κάτι τι σύνηθες, τὸ φυσικόν, κάτι τὸ ἀναγκαῖον. Αἰσθάνεται ἀκατανίκητον πῆσιν ἔσωτερικὴν νὰ ἀνακοινώσῃ τὸ ἔσωτερικόν του διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν μόνωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Θεοῦ.

Δὲν ἀντέχει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀπομεμονωμένος. Θέλει κάπου νὰ ἀκουμπήσῃ.

Ἐνας διαπράξας ἔγκλημα φόνου π.χ. καὶ δὴ ἀδίκου, ὁ ὁποῖος βοᾷ εἰς ὅλους, βλέπει τὸν ἑαυτὸν του μεμονωμένον. Βλέπει, ὅτι ὅλοι τὸν ἀποστρέφονται καὶ ἀποσύρονται διαμαρτυρούμενοι. Ἀπομονοῦται λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλ' ἔχει ἐκτὸς τούτου καὶ μόνωσιν ἔσωτερικὴν. Ἀπομονοῦται ἀπὸ τὸν Θεόν, δοκιμάζει πικρὰν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ, δοκιμάζει τὰς φοβερὰς τύψεις τῆς συνειδήσεώς του καὶ ζητεῖ βοήθειαν. Ζητεῖ νὰ εὕρῃ συμπάθειαν, ἔστω καὶ ἀπὸ ἑνα ἄνθρωπον, καὶ ἀμέσως τότε σκορπίζεται ἡ ἀγωνία του. Ὅταν βρεθῇ κάποιος στὴν ὥρα ποὺ εἶναι στὴν ἀγωνία του καὶ τοῦ εἰπῆ «ἔκαμες πολὺ ἄσχημα νὰ φθάσῃς στὸ φοβερὸ αὐτὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ μὴν ἀπελπίζεσαι τελείως, κάτι μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ γιὰ σέ)... Πόσον πράγματι τὸν ἀνακουφίζει αὐτό.

Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως.

Ὁ Κύριος εὗρε λέξεις συμπαθείας διὰ τὸν ληστὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.

Πολὺ περισσότερο, ὅταν πρόκειται περὶ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει ἀνεπτυγμένον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Ἐὰν αὐτὸς πέσῃ, ἁμαρτήσῃ, ἀνθρώπινον τὸ σφάλεσθαι... ἀθυμεῖ καὶ ἀπελπίζεται καὶ αὐτὸς παρὰ τὴν πτώσιν του ὅμως, ἀπομένει μέσα του ἕνα ποσοστὸν πίστεως. Καὶ αἰσθάνεται τῶρα ὁ τοιοῦτος καὶ ὄχι ἀπλῶς τὴν φυσικὴν ἀνάγκην νὰ ἀδειάσῃ τὸ βάρος τῆς ψυχῆς του σὲ κάποιον, ἀλλὰ ἡ παραμένονσα πίστις ἐκ βάθους τῆς ψυχῆς του δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν πόθον τοῦ Μυστηρίου, δοκιμάζει ἀκατανίκητον πόθον ἐξί-

«Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων».

(Ματθ. 10,16)

λεώσεως και εξαγνισμού μυστηριακού, να επανακτήση την θείαν χάριν ην άμαρτήσας άπώλεσε, να λάβη την παρ' αυτού του Θεού.

“Αν λοιπόν τώρα βρεθῆ πνευματικός ν' ανταποκριθῆ εἰς τὸν πόνον αὐτόν, τότε οὗτος ἐλκύει ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἐνόχου καὶ συγχρόνως τὸν ἀνακουφίζει τελείως, ὥστε νὰ στερεωθῆ εἰς τὴν μετάνοιάν του καὶ ὁ πλέον βαρυποινίτης ἐγκληματίας, ὥστε, καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ὀδηγεῖται αὐτὸς ἀκόμη καὶ στὴν λαιμητόμον, νὰ πηγαίη ἐλαφρωμένος καὶ ἐξίλεωμένος.

Μόνον λοιπόν ὁ καλὸς ἐξομολογητῆς ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐξομολογήσεως καὶ οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλ' ὁ καλὸς πνευματικὸς δεόν νὰ περικουσμῆται με ὠρισμένα στοιχειώδη προσόντα. Ποῖα ταῦτα;

1. Πλήρης συναίσθησις τῆς ἀμαρτωλότητος καὶ ἀναξιότητός του. Λόγω τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐπιτελεῖ δεχόμενος ἀμαρτωλοῦς εἰς ἐξομολόγησιν, εἶναι ἐνδεχόμενον, ἂν δὲν προσέξῃ, νὰ φαντασθῆ ὅτι αὐτὸς ἴσταται πολὺ ὑψηλότερα ἠθικῶς καὶ νὰ φερθῆ με πολλὴν σοβαρότητα καὶ αὐθεντίαν ἀπέναντι τοῦ ἐξομολογουμένου, σὰν νὰ ᾔτο αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀναμάρτητος... Καὶ φρονῶν ἀσυναίσθητως ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀγιώτερος τοῦ βαρυποινίτου ἐξομολογουμένου, ὅστις τοῦ ἐξομολογεῖται τόσας φοβερὰς ἀμαρτίας, νὰ δείξῃ κατὰ τοῦ ἐξομολογουμένου τὴν αὐθεντίαν αὐτὴν, νὰ λάβῃ στάσιν πνευματικῆς ἀνωτερότητος, ὅποτε ὑπάρχει κίνδυνος ὁ ἐξομολογούμενος νὰ κλονισθῆ, νὰ σκανδαλισθῆ καὶ κατόπιν νὰ συκοφαντῆ τὸ Μυστήριον καὶ τὸν πνευματικόν.

Πόσοι τὴν παθαίνομεν, λόγω τῆς ἀγνοίας μας. Συνδέομεν τὸ πρόσωπόν μας με τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ μυστηριακὰς ἐνεργείας. Ἐν ᾧ ὁ πνευματικὸς εἶναι ἀπλοῦν ὄργανον τῆς ἐνεργείας τῆς Θ. Χάριτος, ὁ ἴδιος ὑποκείμενος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐνίοτε πίπτων, διὸ καὶ δεόν νὰ ἔχῃ τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως ἐν ἐνεργείᾳ καὶ δι' ἑαυτόν. “Ὅταν ἓνας Παῦλος λέγῃ «ὦν (ἀμαρτωλῶν) πρῶτός εἰμι ἐγώ». “Ὅταν ἓνας θ. Χρυσόστομος λέγῃ «οὐκ εἰμι ἄξιος... ἔρημος», καὶ τόσοι ἄλλοι, δὲν κάμνουν ὅλοι αὐτοὶ ρητορείαν, ἀλλ' ἐκφράζουν τὸ ποιόν των τὸ ἐσωτερικόν, ποῖοι πράγματι εἶναι. Ὁμολογοῦν εἰλικρινὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀμαρτωλὴν πραγματικότητα. Ἀφοῦ λοιπόν αὐτῶν τῶν μεγάλων ἀγίων τὴν καρδίαν διακατεῖχε βαθυτάτη συναίσθησις τῆς ἀμαρτωλότητός των, πόσον πρέπει νὰ

«Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου...».
(Ματθ. 10,22)

κατέχη τὴν ἰδικὴν μας καρδίαν; Καὶ πνευματικὸς, ποῦ ἔχει συναίσθησιν, θὰ δέχεται τὸν ἐξομολογούμενον, ὡς συμπάσχων, καὶ ἐν πνεύματι συμπαθείας θὰ τὸν ἀκούῃ, ἔτσι δὲ θὰ τὸν κερδίζῃ, θὰ τὸν κάμνη νὰ ἀνοίγῃ τὴν καρδίαν του. Τὸ προσὸν αὐτὸ εἶναι βασικὸν καὶ σοβαρώτατον.

2. Ἡ ψυχολογικὴ ἰκανότης. Τὸ διαγνωστικὸν τάλαντον. Κάθε Ἱερεὺς καὶ Ποιμὴν πρέπει νὰ τὸ ἔχῃ τὸ τάλαντον αὐτό. Τὸ ἀποκτᾷ ἐκ τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ πείρας του. Πολὺ περισσότερον ἀπαραίτητον εἶναι τοῦτο διὰ τὸν πνευματικόν. Μέγα λοιπὸν τάλαντον διὰ τὸν πνευματικόν ἢ διάγνωσις.

Προσοχὴ ὅμως καὶ εἰς αὐτό.

Δὲν θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ διαγνωστικὸν τάλαντον ὡς ἀνακριταί, διὰ νὰ ἐξακριβώσωμεν πόσα καὶ ποῖα ἁμαρτήματα διεπράχθησαν, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ διαπιστώσωμεν τὰ αἷτια. καὶ ποῖα ἀποτελέσματα εἶχεν ἐπάνω εἰς τὸν ἐξομολογούμενον ἢ διάπραξις τῆς α ἢ β ἁμαρτίας.

Ἀκόμη δὲ καὶ διὰ νὰ διακρίνωμεν τὴν διάθεσιν πρὸς μετάνοιαν.

Ἀπαιτεῖται μία ἐξήγησις. Ἡ ἐξήγησις θὰ εἶναι καλὰ τοποθετημένη, ὅταν ἡ σχέσις πνευματικοῦ καὶ ἐξομολογουμένου δὲν εἶναι σχέσις κριτοῦ πρὸς κρινόμενον, ἀλλὰ σχέσις ἀγάπης, σχέσις πατρὸς πρὸς ἐπιστραφέντα ἄσωτον υἱόν.

Ἄν ὅμως ὁ πνευματικὸς δὲν δείξῃ συμπάθειαν, τότε ὁ φυσικὸς αὐτὸς φόβος τοῦ ἐξομολογουμένου θὰ μεταβληθῇ εἰς ἀντιπάθειαν κατὰ τοῦ πνευματικοῦ, ὃν θὰ κατηγορῇ ὡς κριτὴν ἄτεκτον κλπ.

Κυρίως ὁ πνευματικὸς θὰ τοῦ ἐξηγήσῃ καθαρὰ ὑπὸ τίνα ἔποψιν ἢ ἐξομολόγησις εἶναι μία κρίσις, ἥτις δι' αὐτὸ συνεπάγεται καὶ τὸν φόβον, ὅστις σὲ κατέχει. Ἄλλ' εἶναι κρίσις, εἰς ἣν αὐθορμήτως θὰ καταγγείλῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ θὰ ζητήσῃς, οὕτως εἰπεῖν, νὰ τιμωρηθῇς: «Ἐγὼ δὲν πρόκειται νὰ σὲ βιάσω νὰ βγάλῃς τὰ μυστικά τῆς καρδίας σου μὲ τὸ στανιό. Ἄν θέλῃς σύ βγάλε τα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Ποτὲ νὰ μὴ ἐξαναγκάσῃ τὸν ἐξομολογούμενον νὰ φανερώσῃ μυστικά, τὰ ὁποῖα αὐτὸς δὲν θέλει νὰ φανερώσῃ. Εἶναι λάθος μέγα αὐτό, ὄχι κατόρθωμα. Τὸ διαγνωστικὸν λοιπὸν τάλαντον θὰ τὸ χρησιμοποιοῖ ὁ πνευματικὸς κυρίως πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ὑποβοηθῇ

«...Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται».

(Ματθ. 10,22)

και ἐνθαρρύνῃ τὸν ἐξομολογούμενον νὰ βγάλῃ ὅσα δὲν θέλει νὰ εἰπῇ και νὰ ὁμολογήσῃ.

Πάντοτε νὰ τοῦ φερώμεθα μὲ ἀγάπην. Εἰς τὸν ληστήν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἅμα τῇ ἀναφωνήσῃ «μνήσθητί μου...» δὲν τὸν ἀνακρίνει «πόσους φόνους, τί ἔκαμες, λέγε, διὰ νὰ συγχαρῆσω...».

Χωρὶς ἀνάκρισιν, ἐρώτησιν, ἢ ἀντίρρησιν, μόλις διέγνωσε στὸ βάθος τῆς καρδίας του τὴν εἰλικρινῆ μετάνοιάν του, τοῦ ἔδειξε τὸ ἔλεός Του. Ἐκεῖ, ποῦ πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ διαγνωστικοῦ ταλάντου κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν πρὸς ἐξακριβωσιν ἀμαρτίας εἶναι, ὅταν πρόκειται περὶ ἀδικημάτων ὑλικῆς μορφῆς. Διότι πρόκειται ὁ πνευματικὸς νὰ ἐπιβάλῃ κύρωσιν, ἀποζημίωσιν, ἀπόδοσιν ἀρπαγέντων και πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀκριβῆ διαπραχθεῖσαν ἀδικίαν. Ἄλλὰ και εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μὲ ἠπιότητα. Ταῦτα και διὰ τὸ διαγνωστικὸν τάλαντον.

3. Ἡ ἐχεμύθεια. Αὐτὴ κυρίως θὰ φέρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἐξομολογούμενου πρὸς τὸν πνευματικόν. Εἶναι προσὸν ὑψίστης σπουδαιότητος. Τὸ λεγόμενον ἀπόρρητον τῆς ἐξομολογήσεως. Ὁ πνευματικὸς πρέπει νὰ εἶναι τάφος!

Τὸ ἀπόρρητον πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτον. Ποτέ, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἢ ἐξαιρέσει ἀθετεῖται.... Οὔτε θετικῶς, οὔτε ἀρνητικῶς, οὔτε κατ' εὐθεΐαν, οὔτε δι' ὑπονοουμένων. Μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν ὁ πνευματικὸς ἀγνοεῖ τὸ ποῖόν τοῦ ἐξομολογηθέντος τελείως. Καὶ ὄχι μόνον διὰ τὰ κακά, ἀλλὰ και διὰ τὰ καλά.

Πόσες γκάφες ὅμως γίνονται, ἄθελά μας βέβαια, στὸ σημεῖον αὐτό:

«...Ἄν τὸν ξεύρω ἐγὼ καλά... εἶναι θαυμάσιος... ἐξομολογεῖται σὲ μέ...».

4. Αὐτοσυγκέντρωσις. Εἶναι στοιχεῖον ὀρθοδοξίας. Μόνον ὅτι παρημελήθη τελείως, παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις. Ἐν ᾧ ἀσκειῖται ἐπιμελῶς παρὰ, τοῖς καθολικοῖς και τοῖς διαμαρτυρομένοις.

Ἡμεῖς προχειρολογοῦμεν ἀτυχῶς. Δι' ὃ και πολλάκις κάμνομεν σφάλματα σοβαρά, χωρὶς διὰ τῆς αὐτοσυγκεντρώσεως νὰ τὰ διορθώνωμεν.

Ἐὰν ὅμως συνηθίσωμεν νὰ ἐξετάζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, θὰ εὐρίσκωμεν, τοῦλάχιστον, τὰ κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν σημεῖα, ποῦ

«Και μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν.»
(Ματθ. 10,28)

χρῆζουν διορθώσεως καὶ θὰ τὰ ἐπανορθώσωμεν, θὰ προετοιμαζώμεθα δὲ νὰ πᾶμε στὸ Μυστήριον, ὠπλισμένοι ὥστε νὰ ὠφελοῦμεν περισσότερο.

Αὐτὰ ὄσον ἀφορᾷ τὰ κυριώτερα προσόντα τοῦ πνευματικοῦ.

β'.

Πῶς πρέπει νὰ τελῆται τὸ Μυστήριον τῆς 'Ι. Ἐξομολογήσεως.

Εἶναι πολλαὶ αἱ περιπτώσεις, ποὺ παρουσιάζονται κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Ἐξομολογήσεως. Διότι εἶναι ἀφαντάστως κοικίλαι αἱ μορφαὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ αἱ πληγαὶ τῆς ψυχῆς μας.

Ἐσχάτως μάλιστα ἐξηπλώθησαν ἐπικινδύνως καὶ αἱ νευροψυχικαὶ ἀσθένειαι, ὡς κάποια φοβερὰ κληρονομία διὰ τὴν ἀποστασίαν μας ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὴν διασάλευσιν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ τὴν περιφρόνησιν τῆς ἠθικῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα ὅλα συνεπάγονται τὴν διατάραξιν τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας. Καὶ ἡ διατάραξις αὕτη ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὴν ἐξομολόγησιν.

Προσέρχονται, βέβαια, εἰς τὸν πνευματικόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ πιστοί, οἱ μὲ εὐλάβειαν, συντριβήν, ἀληθῆ μετάνοιαν, προσφεύγοντες γιὰ νὰ ζητήσουν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐλπίζουν, ὅτι ὁ πνευματικὸς θὰ ἀντιληφθῆ τελείως τὴν κατάστασιν των. Καὶ ὅτι θὰ εὗρουν εἰς τὸ πρόσωπόν του πεφωτισμένον καθοδηγητὴν καὶ θὰ ἐπανεύρουν τὴν γαλήνην τῆς συνειδήσεώς των.

Προσέρχονται ὅμως στὸν πνευματικόν καὶ ψυχοπαθεῖς, διὰ νὰ τὸν ἀπασχολήσουν καὶ ἐξομολογηθοῦν ἁμαρτίας ἐνίοτε ἀνυποστάτους καὶ μὲ συνείδησιν πολὺ φοβισμένην. Καὶ ἄλλοτε μὲν κατηγοροῦν τὸν ἑαυτὸν τοὺς διὰ βαρῦτατα ἁμαρτήματα, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ ἀσημάντων, ἄλλοτε δὲ παραπονοῦνται διὰ τοὺς ἄλλους, οἰκείους των κλπ., ὅτι δὲν τοὺς ἀντιλαμβάνονται, δὲν τοὺς ἀγαποῦν, δὲν εὐρίσκουν κατανόησιν πούθενά, τοὺς ἀδικοῦν λοιπὸν... καὶ τόσας ἄλλας ἐμμόνους ιδέας καὶ ψυχώσεις ἐξομολογοῦμενοι.

Ὁ πνευματικὸς λοιπὸν ἐδῶ, ἀπέναντι τῶν τοιούτων, πρέπει γὰρ εἶναι εἰς θέσιν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Μυστηρίου νὰ διακρίνη τὰς νοσηρὰς ταύτας ἐκδηλώσεις καὶ ἀνωμαλίας τοῦ βίου, ἀν δηλαδὴ πρόκειται περὶ αἰσθήματος μειονεκτικότητος, ἢ περὶ φοβίας, μελαγχολίας, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τὰ εἶδη τῶν νευροψυχώσεων καὶ νὰ δίδῃ τὰς δεούσας ὁδηγίας.

«...Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς».

(Ματθ. 7,16)

Ὁφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν πρὸς καύχημα τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ πνευματικοῦ εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι λίαν εὐεργετική, καὶ πλειστάκις ἡ ἐπέμβασις τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς διὰ τῶν ὑποδείξεων καὶ συμβουλῶν του πρὸς τοὺς ψυχικῶς πάσχοντας ὅπως πλησιάσουν περισσότερο τὸν Χριστὸν καὶ καταφύγουν εἰς τὸ ἔλεός του, πρὸς τὸν θρόνον τῆς Χάριτός Του, ἡ ἐπέμβασις αὐτῆ ἀπεδείχθη θεραπευτική, καὶ εὗρον τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς των καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν νευρικήν ἀσθένειαν. Τὴν θεραπευτικὴν δὲ ταύτην ἐπίδρασιν τοῦ ψυχολόγου πνευματικοῦ ὁμολογοῦν σήμερον εἰλικρινά οἱ κορυφαῖοι τῶν σημερινῶν ψυχιάτρων.

Ἐξ αὐτῶν τῶν ὀλίγων καταφαίνεται, ὅτι δὲν δύναται ὁ πνευματικὸς νὰ ἔχη τὸν αὐτὸν τρόπον συμπεριφορᾶς δι' ὄλους τοὺς ἐξομολογουμένους.

Καὶ ἐρχόμεθα τώρα νὰ παραθέσωμεν ἓνα τρόπον πρακτικόν, μὲ τὸν ὁποῖον συμμορφούμενος ὁ πνευματικὸς θὰ ἐπιτελῇ τὸ Μυστήριον θεαρέστως.

1. Προπαρασκευὴ τοῦ πνευματικοῦ. Εἰς τί συνίσταται; Ὁφείλει ἐν ἀρχῇ νὰ κάμῃ ἐγκάρδιον προσευχήν, ἐπικαλούμενος τὴν θείαν ἔμπνευσιν, ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ Μυστήριον προσεκτικά. Καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐξομολογήσεως νὰ ζητῇ νοερῶς τὸν φωτισμὸν τοῦ Θεοῦ ὅπως ψυχολογῇ ἀλανθάστως καὶ ἐπιθέτῃ τὰ κατάλληλα φάρμακα, συμβουλὰς κυρίως, ὅπως ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ἐξομολογουμένου καὶ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ πάθη του.

2. Τρόπος ἐξομολογήσεως. Ὁφείλει νὰ ἔχη πρόσωπον ἱλαρὸν ἀλλὰ καὶ ἐπιβλητικόν. Ὅπως ὁ Θεὸς εἶναι πατὴρ οἰκτιρῶν, ἀλλὰ καὶ δίκαιος, ἔτσι καὶ ὁ ἀντιπρόσωπός του.

Νὰ ὑπάρχῃ μία εἰκὼν τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν νὰ βλέπῃ ὁ ἐξομολογούμενος. Ὁ πνευματικὸς, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ βλέπῃ κατὰ πρόσωπον τὸν ἐξομολογούμενον, καὶ μᾶλλον τὸ βλέμμα του πρὸς τὰ κάτω. Τόπος βέβαια ὁ Ναός.

Ἐν ἀρχῇ λοιπὸν ὀρθοὶ ἀμφότεροι προσεύχονται. «Βασιλεῦ οὐράνιε. Τρισάγιον. Πάτερ τῆς μετανοίας τὴν πύλιν...» ἀργὰ εὐλαβῶς. Καὶ τώρα ἀρχεται ἡ Ἐξομολόγησις.

Μία ἐξήγησις δι' ἐκεῖνον, πού προσέρχεται διὰ πρώτην φοράν νὰ ἐξομολογηθῇ. Ἐὰν ὁ πνευματικὸς διαπιστώσῃ, ὅτι εἶναι ὄριμος καὶ παρεσκευασμένος εἰς ἐξομολόγησιν, τὸν δέχεται. Ἄλλως, ἀνα-

«Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σιχαφύλην, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκκι;»
(Ματθ. 7,16)

βάλλει τὴν ἐξομολόγησίν του, ὑποδεικνύων νὰ διαβάσῃ κάποιον σχετικὸν βιβλίον. Ἄν ἡ ἀναβολὴ εἶναι ἀδύνατος, τὸν δέχεται καὶ τοῦ κάμνει τότε σύντομον ἀνάπτυξιν, οὕτω:

Μεταξὺ τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν μας εἶναι καὶ τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως. Ἄνευ αὐτοῦ οὐδεὶς θὰ ἐσώζετο, διότι οὐδεὶς καθαρὸς... Εἶναι τὸ μοναδικὸν μέσον λούσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐξαιρίζεται πᾶν ὅ,τι ὁμολογηθῆ. Μόνον ἀπαιτεῖται εὐκρίνεια, νὰ προσέξῃ μήπως καὶ ἡ ἐντροπὴ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ ὁμολογήσῃ σφάλμα τι σοβαρὸν. Ὁ πνευματικὸς εἶναι ὄργανον τῆς Θείας Χάριτος καὶ θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἐνοχίαν καὶ ὅτι δὲν παραξενεύεται ἀκούων καὶ τὰ ρυπαρώτερα, ὡς ὁ ἰατρὸς τῆς ἀσθενείας. Ἡ ἐξομολόγησις ἐπαναφέρει τὴν υἰοθεσίαν καὶ καταλύει τὴν ἔχθραν, καθιστῶσα αὐτὸν κληρονόμον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Μετὰ τὴν προπαρασκευὴν αὐτήν, ὁ ἐξομολογούμενος προτρέπεται νὰ ἐκθέσῃ μόνος του ὁ ἴδιος ὅ,τι θέλει. Διότι μετὰ τὴν προηγουμένην εἰσαγωγὴν ἀσφαλῶς θὰ συνεκινήθῃ θὰ ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ θὰ δύναται πλέον εὐκόλα νὰ ἐκθέσῃ πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ ἐνοχον, λόγια, σκέψεις, ἐπιθυμίας, ἔργα.

Θὰ τὸν ἀκούσῃ ὁ πνευματικὸς συμπαθῶς, χωρὶς ἐκπλήξεις καὶ μορφασμούς.

Εἰς κάθε διαταγμὸν του θὰ τὸν διευκολύνῃ ὁ πνευματικὸς, ὑποδεικνύων ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι δηλητήριον, ὅπερ πρέπει νὰ ἐμέσῃ ὅλον. Ὅτι ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξηγόρασε διὰ τοῦ τιμίου αἵματός Του, ὅτι «χαρὰ γίνεται ἐν Οὐρανῶ...»

Ἄν ὑπάρχῃ ἀνάγκη θὰ διευκολύνωμεν τὸν ἐξομολογούμενον, λέγοντες πρὸς αὐτόν, ὅτι ὑπάρχουν ἁμαρτήματα γλώσσης, διανοίας, ἐπιθυμίας, ἐξωτερικῶν πράξεων.

Ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ εὐρεθῆ ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ καὶ ἐξαχθῆ ἐκ τῆς καρδίας. Καὶ τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς αὐτοδιαπομπεύσεως ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ.

Νὰ προσέχωμεν—τονίζομεν καὶ πάλιν—ποτὲ νὰ μὴ ἀπαιτήσωμεν νὰ μᾶς φανερῶσῃ μυστικά, ποῦ δὲν θέλει νὰ φανερῶσῃ. Ἄν δὲν τὰ φανερῶνῃ, εἶναι σημεῖον ὅτι ἡ μετάνοιά του δὲν ὠρίμασεν. Ὅταν ὠριμάσῃ, ὅταν προαχθῆ πνευματικῶς, θὰ τὰ πετάξῃ μόνος του ἔξω... δημοσίᾳ, εἰ δυνατόν, καὶ μάλιστα ἐν λεπτομερείᾳ.

Διὰ τοῦτο ἐπιτυχία τῆς ἐξομολογήσεως εἶναι, ἂν ὁ ἐξομολογούμενος ὁμολογήσῃ μόνος του τὰς ἐν σχέσει μετὰ τὴν 7ην ἐντολὴν παρεκτροπὰς του.

«Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται».
(Ματθ. 7,19)

Ἐάν ὅμως ἐπ' αὐτοῦ δὲν εἶπη τίποτε; Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἡμεῖς μὲ πολλὴν λεπτότητα νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν οὕτω: «Μήπως ἔχετε νὰ εἶπητε τίποτε διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἠθικῆς;» Τόσον μόνον ὅμως, ἅγιοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες. Μὴ προχωρήσωμεν εἰς ἄλλην ἐρώτησιν διαφωτιστικὴν. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν, ὅτι τὰς παρεκτροπὰς αὐτὰς τὰς ἀνηθίκους, τὰς ὁποίας ἐλλείπει πραγματικῆς μετανοίας δὲν ἀνέφεραν εἰς τὴν πρώτην ἐξομολόγησιν θὰ τὰς ὁμολογήσουν εἰς τὴν β' ἢ τὴν τρίτην.

Διότι, ὡς καὶ πάλιν ἐτονίσθη, εἶναι μέγα ἀξίωμα τὸ ὅτι εἰς εἰλικρινῆ ἐξομολόγησιν ὁδηγεῖ μόνον εἰλικρινῆς μετάνοια.

Καὶ ἤδη γενικεύοντες πῶς τὸν τρόπον τῆς ἐξομολογήσεως, παραθέτομεν μερικὰς κατηγορίας προσερχομένων, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ γενικὸν συμπέρασμα.

α') Ὅταν προσέρχονται εἰς ἐξομολόγησιν μορφωμένοι διανοητικῶς ὄχι βέβαια καὶ θρησκευτικῶς. Ποῖον τρόπον θὰ μεταχειρίζεται ὁ πνευματικός;

Οἱ τοιοῦτοι σπανίως προσέρχονται, ἀτυχῶς, διότι τὸ τόσον φιλόφρονον καὶ σωστικὸν Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως ἔχει κατασυκοφαντηθῆ σήμερον καὶ ἐπομένως περιφρονηθῆ.

Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῶν προσερχομένων διανοουμένων οἱ πλεῖστοι προσέρχονται ὄχι ὠθούμενοι ἀπὸ ἐσωτερικὸν πόθον μυστηριακῆς ἐξιλεώσεως, ἀλλ' εἴτε ἀπὸ συνήθειαν, διότι π. χ. εἶναι Μεγ. Ἐβδομάς, εἴτε πιεζόμενοι ἄλλοθεν.

Ἐνας νέος π.χ., προκειμένου νὰ τελέσῃ τοὺς γάμους του, πιεζόμενος ἀπὸ τὴν μνηστὴν του, δέχεται νὰ ἐξομολογηθῆ καὶ νὰ μεταλάβῃ. Προσέρχεται λοιπὸν ὁ τοιοῦτος μᾶλλον ἀσυναίσθητος, καὶ μᾶλλον συζητεῖ, παρὰ ὁμολογεῖ ἐν συντριβῇ τὴν ἐνοχίην του.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι οἱ διανοούμενοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔχουν κάποιαν ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν, ὄχι ὅμως πάντες. Πῶς λοιπὸν θὰ ἐπέλθῃ ἡ ψυχικὴ ἐπαφὴ μὲ ἓνα τοιοῦτον, ὅστις προσέρχεται εἰς τὸ Μυστήριον; Πῶς θὰ γνωρίσῃ ὁ πνευματικός τὸ ποῖον ἑνὸς ἐκάστου καὶ τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν;

Χρειαζέται ἐδῶ εἰδικὴ τέχνη τοῦ πνευματικοῦ πατρός, ὅπως τοῦ ἀφυπνίσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐξαγνισμοῦ, ἐπιδράσῃ δὲ οὕτω κάπως ἐπὶ τῆς ψυχῆς του καὶ ἔπειτα λάβῃ θέσιν ὡς πνευματικός.

Ὁ ξένος, βέβαια, καὶ περαστικός πνευματικός δὲν εἶναι εὐκόλῳ μὲ μιὰ ὀλιγόλεπτον ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐξομολογούμενον, ὅταν μάλι-

«Πᾶσα φυτεία ἦν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται».
(Ματθ. 15,13)

στα τὸν βλέπη διὰ πρώτην φοράν, οὔτε τὸ ποιόν του νὰ διαπιστώσῃ τελείως, οὔτε νὰ ἐπιδράσῃ ἀφυπνιστικῶς ἐπ' αὐτοῦ ἀποτελεσματικά. Ὁ ἐντόπιος ὅμως πνευματικὸς πατήρ, ὁ ἐφημέριος, εὐκόλως δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, νὰ διεισδύσῃ καὶ διακρίνῃ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ διανοουμένου ἐξομολογουμένου, διότι ὑποτίθεται, ὅτι γνωρίζει τὸ ποίμνιόν του κατ' ἄτομον.

Εἰς τὸν τοιοῦτον λοιπὸν διανοούμενον, τὸν ψυχρόν, ὁ πνευματικὸς ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἀρχίσῃ μὲ ἔλεγχον δι' ἔλλειψιν θρησκευτικοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ μάλιστα μὲ ὕφος αὐθεντίας. Διότι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ τὸν χάσῃ γιὰ πάντα.

Ἄλλ' ἀφοῦ τοῦ δημιουργηθῆ τὸ ἐνδιαφέρον, τότε πλέον νὰ προβῆ εἰς τὰς ἀπαραιτήτους διαφωτιστικὰς ἐρωτήσεις. Νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τότε καθαρά, ἀκόμη καὶ ἂν πιστεύῃ πράγματι. Διότι ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἄπιστος ἢ τελείως ἀδιάφορος καὶ νὰ ἐπιμένῃ εἰς αὐτά.

Καὶ ἐδῶ τώρα γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πῶς θὰ τὸν οἰκονομῆ τὸν τοιοῦτον ὁ πνευματικὸς; Μέχρι ποίου σημείου πρέπει νὰ εἶναι συγκαταβατικὸς;

Εἰς ἀπάντησιν λέγομεν μόνον τοῦτο:

Ὅτι ὁ πνευματικὸς πρέπει νὰ ἔχῃ πάντα τελείως ἀνοικτὴν τὴν ἀγκαλιά του, διὰ νὰ χωρῆ αὕτη πιστοὺς καὶ ἀπίστους. Πάντα νὰ τὸν διακρίνῃ ἢ στοργὴ καὶ ἢ συγκατάβασις. Ποτὲ νὰ μὴ παρουσιάσῃ ἀγανάκτησιν ἢ ὀργήν. Ἀκόμη νὰ προσέξῃ νὰ μὴ δεῖξῃ, ὅτι ἐθίγῃ ἀπὸ τὴν τυχὸν ἀπιστίαν ἢ ἀδιαφορίαν τοῦ ἐξομολογουμένου. Οὔτε κὰν ἀνυπομονησίαν «τελειώνετε... πηγαίνετε, διότι περιμένουν καὶ ἄλλοι...».

Νὰ χρησιμοποιεῖ πᾶν μέσον διὰ νὰ τὸν ἐλκύσῃ εἰς Χριστόν, πάντα τρόπον προσαγωγῆς του πρὸς τὸν Κύριον. Χρειάζεται ἀναμφιβόλως, ὡς ἐτονίσθη, μεγάλη ψυχολογικὴ ἰκανότης τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, διὰ νὰ διακρίνῃ ποῦ καὶ πότε καὶ πόσον πρέπει νὰ δεῖξῃ ἐλαστικότητα καὶ συγκατάβασιν καὶ μόνον ἐκεῖ ποῦ χρειάζεται τοιαύτη.

Καὶ ἡ ἰκανότης του αὕτη προέρχεται καὶ ἐκ τῆς γενικῆς του συγκροτήσεως καὶ τῆς ἰδιαίτερας μελέτης σχετικῶν βιβλίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του, ὡς πνευματικοῦ. Κυρίως ὅμως ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἰδικῆς του ἀμαρτωλότητος καὶ τῶν ἀδυναμιῶν του. Τότε θὰ δεικνύῃ πολλὴν ὑπομονήν,

«Ὁδηγοὶ εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῆ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.»
(Ματθ. 15,14)

μεγάλην συμπάθειαν και χριστιανοπρεπή στάσιν ἔναντι τοῦ ἔξομολογούμενου, ἔστω και τοῦ πλέον ψυχροῦ και ἀπίστου.

Και θὰ ἐπιτυχάνη συχνάκις, ὥστε αὐτὸν τὸν ψυχρὸν και ἀδιάφορον ἔξομολογούμενον νὰ τὸν πλησιάσῃ ἀρκετὰ ψυχικῶς και νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ και πάλιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν.

β') "Ὅταν ὁ ἔξομολογούμενος εἶναι μορφωμένος θρησκευτικῶς. Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ μία διάκρισις μεταξύ καθαρᾶς θρησκευτικῆς διαθέσεως και τυπικῆς και μόνον ἔξωτερικῆς τοιαύτης.

Ἐδῶ χρειάζεται ἡ διορατικότης τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς νὰ διακρίνῃ τί εἶδους θρησκευτικότητα ἔχει και ἕως ποῦ φθάνει αὕτη. Δηλαδή μήπως ἔχει μόνον ἔξωτερικὰ ὑποκριτικὰ γνωρίσματα. Μήπως εἶναι ἐκμεταλλευτῆς τῆς θρησκείας; Ὅποτε πρέπει νὰ φανῇ αὐστηρότατος.

Ὁ Κύριος συνεπάθησε και συνεχώρησε πόρνους και μοιχοὺς κλπ. μεγάλους ἀμαρτωλοὺς. Τοὺς μόνους, ποὺ δὲν συνεπάθησεν, οὔτε συνεχώρησεν, ἦσαν οἱ ὑποκριταί. Κατ' αὐτῶν ἔξαπέλυσε τὰ φοβερὰ «οὐαί». Και πολὺ λογικά.

Διότι, ὅταν αὐριον ξεσκεπασθῇ ἡ ὑποκρισία τοῦ χριστιανοῦ αὐτοῦ, τὸ σκάνδαλον θὰ εἶναι μέγα, θὰ τρίβουν τὰ μάτια τους οἱ χριστιανοὶ λέγοντες· «αὐτὸς εἶναι ὁ στυλοβάτης τῆς Θρησκείας!» Νὰ εἶναι λοιπὸν αὐστηρὸς εἰς τοὺς ὑποκριτάς. Πόσες φορές ὅμως προσέρχονται ἐνώπιόν του ἕτεροι χειρότεροι τῶν ὑποκριτῶν, οἱ θεομπαῖκται. Εἶναι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους νομίζει κανεὶς τελείως ἀφωσιωμένους εἰς τὸν Θεὸν και τὴν λατρείαν του, ἐν ᾧ πράγματι και κατ' οὐσίαν εἶναι θεομπαῖκται. Και ἐδῶ, ὅταν τοὺς διακρίνῃ ὁ πνευματικὸς, χρειάζεται νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην αὐστηρότητα.

Ὅταν ὅμως διακρίνῃ ὁ πνευματικὸς, ὅτι ὁ ἔξομολογούμενος εἶναι ὄντως θρησκευτικὴ προσωπικότης, ὄντως θρησκευτικὰ μορφωμένος, και ὅτι ἡ θρησκευτικὴ του διάθεσις εἶναι εἰλικρινής, τότε πλέον ἀνεπιφυλάκτως πρέπει νὰ δείξῃ ὅλην τὴν στοργὴν και τὴν ἀγάπην του, ὀλόκληρον τὸ πατρικὸν ἐνδιαφέρον του, διὰ νὰ τοῦ τονώσῃ τὸν ζῆλόν του, νὰ παγιώσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς τελικῆς νίκης εἰς τὸν εἰλικρινὰ ἀγωνιζόμενον νὰ προσδεύσῃ ἔξομολογούμενον χριστιανόν, νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ και τὸν διευκολύνῃ ποικιλοτρόπως εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν και πορείαν.

Ποτὲ νὰ μὴ τὸν παρεμποδίσῃ και τὸν καθυστερήσῃ, ἀπὸ τὸν πνευματικὸν του δρόμον, ἀπὸ τὴν προσπάθειάν του πρὸς οἰκοδομὴν και σωτηρίαν του.

«Ἵμῶν δὲ και αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημένοι εἰσίν.
Μὴ οὖν φοβηθῆτε».
(Ματθ. 10,30-31)

Τὸν τοιοῦτον λοιπὸν εἰλικρινᾶ θεοφοβούμενον ὁ πνευματικὸς πατήρ, ἐφημέριος θὰ τὸν ἔχη ὡς σφραγιδα τῆς ἀποστολῆς του, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ἀπόστ. Παῦλος, ὡς καρπὸν τῆς ἐργασίας του θεάρεστον, πάντοτε ἐκ δεξιῶν του, ὡς κισέμι τῆς ποιίμνης του, ὑπόδειγμα ἀρετῆς, προσωπικὸν του βοηθὸν καὶ συναντιλήπτορα.

γ') Ὑπάρχει ἀκόμη μία κατηγορία ἐξομολογουμένων. Εἶναι οἱ ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ κλέπτῃς, ὁ φονιάς, ὁ παρανόμως συζῶν, δὲν ἔχουν φυσικὰ συμπάθειαν οὔτε πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου οὔτε πρὸς τὸν ἐφημέριον πνευματικόν. Ἐφαρμόζεται δι' αὐτοὺς ἐδῶ τὸ «πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς...».

Ἄν λοιπὸν ποτὲ ἓνας τοιοῦτος φθάσῃ στὸν πνευματικόν, ἔστω καὶ ἄρρωστος, ἀνάγκη ὁ πνευματικὸς νὰ δείξῃ πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, πειθῶ, ὑπομονήν, καλωσύνην, φιλικὴν διάθεσιν, ἀνώτερον παράδειγμα.

Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔλθῃ ὁ τοιοῦτος στὸν πνευματικόν, νὰ πάῃ ὁ πνευματικὸς νὰ τὸν ζητήσῃ στὴν ἀρρώστεια καὶ ἀνάγκην του, τοῦλάχιστον, ὅπως ἔκαμεν ὁ Κύριος, "Ὅστις ἔλεγεν· «ἦλθον ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός».

Πόσα παραδείγματα τοιούτων ἐπιστροφῶν μεγάλων ὄντως ἀμαρτωλῶν ἔχομεν, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ πνευματικὸς ἀνυπομονήσας ἀπληρίσθη... καὶ ὅμως ὁ Κύριος τοὺς ἐκάλεσεν εἰς μετάνοιαν!

Ποτὲ μὴ λησμονήσῃ καὶ ἐδῶ τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον, τὴν προσευχήν. Γενικώτερον λέγομεν μάλιστα περὶ αὐτῆς, ὅτι ἡ ἀνάγκη, ἡ πνευματικὴ ἔνδεια, ὁ ἠθικὸς ξεπεσμοὸς τοῦ ἐξομολογουμένου πρέπει νὰ γίνῃ ἀτομικὴ προσωπικὴ ὑπόθεσις τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ νὰ καταυγάζεται διὰ προσευχῆς ὑπὲρ συγχωρήσεως τῶν τοιούτων.

Μόνον μὲ τοιούτους πνευματικούς θὰ ἀνανεωθῇ ἡ Ἐκκλησία μας.

δ') Μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν γίνεται ἡ ἀπόλυσις τοῦ ἐξομολογουμένου. Ἐπιθέτομεν τὸ ἐπιτραχήλιον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐξομολογουμένου καὶ ἀναγινώσκομεν τὴν εἰδικὴν ἐπὶ μετανοούντων εὐχὴν τοῦ Εὐχολογίου.

Μετὰ τὴν εὐχὴν λέγει ὁ πνευματικὸς τῷ ἐξομολογηθέντι:

«Ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἔχει σε διὰ τῆς ἐμῆς ἐλαχιστότητος λελυμένον καὶ συγκεχωρημένον».

«Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι».

(Ματθ. 16,24)

Καὶ τοῦ δίδονται αἱ τελευταῖαι συμβουλαί: «Πρόσεξε νὰ διατηρήσης τὸν θησαυρὸν τῆς μετανοίας σου κεκρυμμένον ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἀπὸ ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, πού ἦσο πρῖν, ἔγινες τέκνον καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας Του. Αἱ προσευχαί σου θὰ εἰσακούωνται πλέον. Ἐπανῆλθες εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλινον πλέον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθόν».

Τελειώνομεν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες. Καὶ προτρεπόμεθα ἀδελφικῶς ταῦτα.

Ὁ πνευματικὸς πρέπει νὰ ἔχη πλατεῖα καρδιά, ἥτις παθαίνεται, νὰ συγκινῆται γιὰ κάθε ψυχὴ, πού ἔπεσε, ἐσκοτίσθη, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν Θεόν.

Νὰ κάμῃ ὅ,τι ἔκαμεν ὁ μαθητὴς τῆς ἀγάπης, ὅστις ἀνερριχήθη εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἔσωσε τὸν πρῶτον μαθητὴν του ληστήν.

Ἄνάγκη νὰ ἀνανεώσῃ τὴν μόρφωσίν του καὶ νὰ τὴν εὐρύνη διὰ τῆς μελέτης, διὰ νὰ ἀποβαίῃ ἐπιδέξιός λατρὸς τῶν ἐπιστροφόντων εἰς τὴν χριστιανικὴν ζωὴν.

Πῶς ὅμως θὰ γίνῃ ὁδηγὸς ψυχῶν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν βαδίζῃ τοῦτον καὶ δὲν ζῇ ζωὴν ἀγίαν ὡς κατενώπιον Θεοῦ, ἐὰν δὲν ἀγωνίζεται καὶ ὁ ἴδιος, καὶ μάλιστα νικηφόρως, καὶ δὲν ἀναρριχᾶται ὁ ἴδιος εἰς τὴν πυραμίδα τῆς τελειότητος;

Δὲν ἐννοεῖται πνευματικὸς, πού θὰ ἐλκῆ εἰς ἑαυτὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν ἀγωνίζεται εἰλικρινὰ νὰ πραγματοποιῆ τὸ τοῦ Παύλου «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός».

Ἡ ἐξουσία τοῦ νὰ γινώμεθα ὄργανα σωτηρίας, ὄργανα μεταδόσεως τῆς ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ τῆς Θ. Χάριτος, ὅπως θεραπεύομεν τοὺς πάσχοντας ψυχικῶς, εἶναι ἐξουσία ἀτίμητος. Τί γένοιτο τῆς ἐξουσίας ταύτης ἀνώτερον; Ἐντείνωμεν λοιπὸν τὴν προσοχήν μας, ὅπως διαχειριζώμεθα καλῶς καὶ θεαρέτως τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἣν ὁ Κύριος μᾶς ἐνεπιστεύθη.

Ἄς φροντίσωμεν, ὥστε νὰ βασιλεῦῃ παντοτεινὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μας ὁ Κύριος, ἡ ἀρετὴ Του, ἡ ἀγιότης Του, ἡ ταπεινώσις Του, ἡ καθάρτης Του.

Ἄρχιμ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ

«Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐκάστῳ στολὴ λευκὴ, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρὸν, ἕως πληρώσωσι καὶ οἱ σὺνδουλοὶ αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί.»
(Ἄποκ. 6,11)

ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΩΘΙΝΟΝ(*)

Ἐάν ἡ μορφή τοῦ Κυρίου, ὡς διατείνονται, ἔλαβε μετὰ τὴν Ἀνάστασιν Αὐτοῦ ὄψιν αἰθερίας φασματώδη, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ ὁδοιπόροι τῆς Ἐμμαοῦς θὰ ἐξεπλήσσοντο, βλέποντες αἴφνης ἐνώπιον αὐτῶν φάσμα τοιοῦτο. Τὸ αὐτὸ δὲ θὰ συνέβαινε καὶ εἰς τὴν Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν, ὅταν εἰς αὐτὴν ἐνεφανίσθη ὁ Κύριος. Ἐν τούτοις καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ οὐδὲν τὸ ἀσύνηθες διέκριναν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ τοῦ Σωτῆρος ὄψει, ἀλλ' οἱ μὲν ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς «πάροικον», ἤτοι ξένον τινά, ἐλθόντα χάριν τῆς ἑορτῆς εἰς Ἱερουσαλήμ, ἡ δὲ ἐνόμισεν «ὅτι ὁ κηπουρός ἐστί» (Ἰω. κ', 14-15). Καὶ εἰς τοὺς μὲν λοιπὸν καὶ εἰς τὴν δὲ ἐνεφανίσθη οὐχὶ φασματώδης καὶ ὑπαρξίς αἰθερίας ὑφῆς, ἀλλὰ συνήθης ἄνθρωπος ἐν σώματι κοινῷ, μηδεμίαν ιδιότητα παρουσιάζοντι τοιαύτην, ὥστε νὰ προκαλέσῃ θαυμασμὸν καὶ κατάπληξιν. Ἐνεφανίσθη, κατὰ ταῦτα, ὁ ἀναστὰς Κύριος μετὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ σώματος, ὅπερ καὶ πρὸ τῆς Ἀναστάσεως εἶχε καὶ ὅπερ ἐκέκτητο τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ ἐκείνου χαρακτηριστικὰ καὶ τὰς αὐτὰς ιδιότητας, ἀπλοῦστατα ὡς σώμα συνήθους ζῶντος ἀνθρώπου. Ἡ διάκρισις ἐνταῦθα ἐνέκειτο κυρίως ἐν τούτῳ, ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ἦσαν διάφορα μὲν τῶν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου χαρακτηριστικῶν, συνήθη δὲ εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. Ἐν τῇ περιπτώσει λοιπὸν ταύτῃ, ὅ τε Λουκᾶς καὶ ὁ Μᾶρκος ὁμιλοῦσι περὶ τῆς ὀπτικῆς ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου παρὰ τοῖς ὁδοιπόροις ἐντυπώσεως, τῆς ἀναφερομένης οὐχὶ εἰς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο πεπροικισμένον διὰ πνευματικῶν ιδιοτήτων, ἀλλ' εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν καὶ ἀντίληψιν τῶν ἰδόντων αὐτόν.

Ἐνεφανίσθη, κατὰ ταῦτα, ὁ Κύριος εἰς τὸν Λουκᾶν καὶ τὸν Κλεόπαν μετ' αὐτοῦ μὲν ἐκείνου τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ πρὸ τῆς Ἀναστάσεως, νῦν δὲ δεδοξασμένου, οὗτοι δ' ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον συνήθη, διότι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. Ὁ μὲν Μᾶρκος, δηλαδὴ, περιγράφει τὸ πρᾶγμα, ὡς ἀπλῶς ἐφάνη εἰς τοὺς δύο ὁδοιπόρους, ὁ δὲ Λουκᾶς, λεπτομερέστερον ἐνδιατρίψας, ὑποδεικνύει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως, συνισταμένην

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 391.

«Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;»
(Ματθ. 16,26)

εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου «κράτησιν» τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Διὰ τί δὲ ὁ Χριστὸς δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν; Ἀπλούστατα, διὰ νὰ ἐξωτερικεύσωσιν ἀκαλύτως οὗτοι τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀπορίας των, νὰ ἀποκαλύψωσι τὴν ψυχικὴν των στενοχωρίαν, νὰ ἐπιδείξωσι τὴν ἠθικὴν των πληγὴν καὶ οὕτω νὰ λάβωσι τὸ προσῆκον φάρμακον διὰ τῶν περαιτέρω λόγων τοῦ Ἰησοῦ, ἀναπτύξοντος τὰ περὶ ἑαυτοῦ ἐν ταῖς γραφαῖς ἀναφερόμενα, ὅπως γεννηθῆ ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεδωθῆ ἡ πίστις πρὸς τὸν ἀναστάντα.

Ἄφῃκε λοιπὸν αὐτοὺς ὁ Κύριος νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πρὸς ἀλλήλους συζήτησιν, ὅταν δὲ εἶδε κορυφωθείσαν τὴν ἀγωνίαν τῶν διαπορημάτων των καὶ ἔκρινεν ἐπιστᾶσαν τὴν στιγμὴν τῆς ἐπεμβάσεώς του εἰς τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας, ἠρώτησεν αὐτούς, τί νες οἱ λόγοι οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες καὶ ἐστε σκυθρωποί; Οὔτε ἀπλῆς, συνήθους περιεργείας ἀπόρροια ἦτο ἡ ἐρώτησις αὕτη, οὔτε καὶ ἡγνῶει ὁ Κύριος περὶ τίνος συνωμίλου οἱ ὁδοιπόροι, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ ν' ἀνοίξωσι τὴν καρδίαν των, καὶ νὰ ἀναπτύξωσιν εἰλικρινῶς τοὺς διαλογισμοὺς των, ἵνα προετοιμασθῆ καταλλήλως τὸ ἔδαφος τῶν ἰδικῶν του ἐπεξηγήσεων. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐχὶ ὡς ἀγνοῶν ἢ περιεργαζόμενος, ἠρώτησε καὶ τὴν Μαγδαληνὴν, ὅτε ὑπ' αὐτῆς ἐξελήφθη ὡς κηπουρός, «γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς;» (Ἰω. κ', 15), διότι ἐγνώριζε καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ κλαυθοῦ καὶ τὸν ὑπ' αὐτῆς ζητούμενον. Ὁ ἕτερος τῶν συνοδοιπόρων παρουσιάζεται διαπορῶν διὰ τὴν ἐρώτησιν τοῦ Κυρίου: ἐξ ὅσων ἤκουσεν ὁ πρὸς αὐτοὺς προσκολληθεὶς συνοδοιπόρος ἀφ' ἧς στιγμῆς τοὺς ἐπλησίασε, θὰ ἔπρεπε, κατ' αὐτόν, νὰ συμπεράνῃ ὅτι συζητοῦν περὶ γνωστοτάτων ἐν Ἱεροσολύμοις πραγμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἤρκει καὶ ἀπλοῦς ὑπαινιγμὸς διὰ νὰ μαντεύσῃ ἐν τούτοις, ὁ τρίτος οὗτος ἀποκαλύπτεται οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν ἔχων περὶ αὐτῶν. Ἄλλὰ τοῦτο σημαίνει, ὅτι πάντως θὰ ἦτο ξένος τις Ἰουδαῖος, ἐλθὼν ἄλλοθεν πρὸς προσκύνησιν χάριν τῆς ἐορτῆς εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ τελείως ἀγνοῶν τὰ περὶ τὸν Ἰησοῦ τελεσθέντα. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ διαπορητικὴ καὶ μετ' εὐεξηγήτου ἐκπλήξεως ἀντερώτησις: σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ οὐκ ἔγνωσ τὰ γενόμενα; Ἄλλὰ ποῖα λοιπὸν εἶναι ταῦτα; —ἐξακολουθεῖ προσποιούμενος ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἤρχισεν ὁ Κλεόπας νὰ ἐκθέτῃ εἰς τὸν ἄγνωστον τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου καὶ κατὰ τὴν ἀντί-

«Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;»
(Ματθ. 16,26)

ληψιν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐν γένει οἱ μαθηταὶ τοῦ περὶ αὐτοῦ. Ὁ Κύριος ἦτο γνωστός ὡς Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ἢ ὡς Ἰησοῦς Ναζαρηνός» παρὰ τε τῷ καθόλου Ἰουδαϊκῷ ὄχλῳ (Λουκ. ιη', 37, Μάρκ. α', 24. ιδ', 67) καὶ μεταξύ τῶν μαθητῶν (Μάρκ. ις', 6). Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν προσωνομίαν ἐπέγραψαν ἐπὶ τῆς ἀναρτηθείσης ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ πινακίδος (Ἰω. ιθ', 19). Ἡ δὲ προσωπικὴ τῶν μαθητῶν περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου ιδέα ἦτο, ὅτι οὗτος ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἦτοι, ἐθεωρεῖτο καὶ ἐπιστεῦετο ὡς οὐχὶ μόνον εἰς ἐκ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ὡς μεγάλην δύναμιν ἐν ἔργοις καὶ λόγοις κεκτημένος, ἰσοστάσιος ἄρα κρινόμενος πρὸς τὸν Μωϋσῆν, οὕτω καὶ τοῦτον χαρακτηρίζομενον ὑπὸ τοῦ διακόνου Στεφάνου (Πράξ. ζ', 22). Δὲν περιωρίζετο ἄρα, κατ' αὐτούς, ὁ Ἰησοῦς εἰς λόγους μόνον, ἀλλὰ τοὺς ἰσχυροὺς αὐτοῦ λόγους ἐπεσφράγιζον ἐν ἀγαστῇ ἀρμονίᾳ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ οἱ μὲν καὶ τὰ δέ, λεγόμενα καὶ τελούμενα παρρησίᾳ καὶ εὐληκρινῶς ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ τὰ μὲν ἔργα αὐτοῦ ἦσαν αἱ θαυματουργικαὶ πράξεις, κυροῦσαι καὶ ἐπαληθεύουσαι τοὺς λόγους του, οἱ δὲ λόγοι του ἦσαν ἡ διδαχὴ, οὐχὶ ὀλιγώτερον ἰσχυρὰ τῶν θαυμάτων, διότι ἐδίδασκεν οὐχὶ ὡς οἱ Γραμματεῖς, οἱ πολλὰ μὲν λέγοντες, μηδὲν δὲ πράττοντες, ἢ ποιοῦντες τάντιθετα τῶν λεγομένων, ἀλλ' «ὡς ἐξουσίαν ἔχων» (Ματθ. ζ', 29), ἐφ' ᾧ καὶ ὁ λαὸς ἠκολούθει αὐτόν, ἵνα ἀπολαύσῃ τῆς διδασκαλίας του, ἐπὶ ὀλοκλήρους ἡμέρας, λησιμονῶν καὶ πείναν καὶ ἄλλας ἀνάγκας, θαυμάζων καὶ ἐκπληττόμενος. Οὕτως ἰσχυρὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀποδεικνυόμενος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, ἐξ ἴσου ἰσχυρὸς κατεμαρτυρεῖτο καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, δι' ἐξειδικασμένων σημείων διαδηλοῦντος τὴν θείαν αὐτοῦ προέλευσιν καὶ τὰ τῆς ἐκτάκτου αὐτοῦ καὶ σωτηριώδους ἀποστολῆς μαρτυροῦντος· ταῦτα ὑπέδειξε, φέρ' εἰπεῖν, ὁ κατὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἐμφανισθεὶς εἰς τοὺς μάγους ἀστήρ, ἢ ἐν τῷ βαπτίσματι κάθοδος τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἐν εἶδει περισσευῆς καὶ ἢ ἀπ' οὐρανοῦ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ἢ καλέσασα αὐτόν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀγαπητόν, ἐν ᾧ ἠυδόκησεν, ἢ κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν τῆς αὐτῆς θείας φωνῆς ἐπανάληψις κλπ.

Τὸν τοιοῦτον καὶ τηλικούτον προφήτην παρέδωκαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρῖμα

«Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς».
(Ματθ. 11, 28)

Θανάτου καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ. Ἰδοὺ τοῦ σκανδάλου ἡ πέτρα. Οἱ μαθηταί, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ τοιοῦτον προφήτην ἀναγνωρίζοντες, ὁμολογοῦσιν ἀπροκαλύπτως ὅτι εἰς αὐτόν, ὡς εἰς τὸν προηγγελμένον Μεσσίαν, εἶχον ἀνατεθειμένον τὸ κεφάλαιον τῶν ἐλπίδων τῶν, ἧτοι τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ Ἰσραήλ. Περὶ τῆς τοιαύτης ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ οἱ μαθηταί αὐτοῦ εἶχον ρητάς καὶ σαφεῖς ἐνδείξεις: «Εὐλογητὸς Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, —προεφῆτευσεν ὁ πατήρ τοῦ Βαπτιστοῦ Ζαχαρίας — ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ» (Λουκ. α', 68). «Εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἤτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ Ἰσραήλ», —εἶπε καὶ ὁ Θεοδόχος Συμεὼν κατὰ τὴν εἰς τὸν ναὸν εἰσαγωγὴν τοῦ παιδίου Ἰησοῦ (β' 30-32). καὶ ἡ Ἄννα δέ, ἡ προφῆτις, κατὰ τὴν αὐτὴν περίπτωσιν «ἐπιστᾶσα ἀνωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ» (38). Μῆπως δὲ εἰς αὐτὴν τὴν προσδοκίαν, τῆς διὰ τοῦ Ἰησοῦ σωτηρίας, δὲν ἀναφέρονται καὶ ὅσα κατ' ἔμπνευσιν θείαν εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὅταν πρὸ τοῦ τόκου τῆς ἐπεσκέφθη τὴν ἔγκυον Ἐλισάβετ; (47-55). Περὶ τῆς λυτρώσεως ὅμως τοῦ Ἰσραήλ οἱ μαθηταί καὶ ὁ λαὸς εἶχον ἔννοιαν διάφορον τῆς πραγματικῆς· ἐξελάμβανον, δηλαδὴ, τὸν Χριστὸν ὡς σωτῆρα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους πολιτικὸν ἀπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ καὶ ὡς μέλλοντα ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κοσμικὴν βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ (Πρβλ. Ἰωάν. στ', 14-15. Ματθ. κ', 21. Πράξ. α', 6 κλπ.). Τοιοῦτος προκατηγγέλθη Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, καὶ ἠλπίζομεν τὴν συντέλεσιν τῆς λυτρώσεως.

Ἡ λ π ί ζ ο μ ε ν· πόσα ἐκφράζει τὸ τραγικὸν τοῦτο ρῆμα! Ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς σφύρας, δι' ἧς προσηλοῦτο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ «δυνατὸς προφήτης», ὁ νομιζόμενος ὡς λυτρωτῆς καὶ σωτῆρ, ἐσταυρῶντο διὰ παντὸς πολυχρόνιοι προσδοκίαι, προσδοκίαι γλυκεῖαι, ὡς ἡ ἐναγωνίως ἀναμενομένη ἐλευθερία.

Ἡ λ π ί ζ ο μ ε ν· ἀνεμένομεν ἀπὸ τόσων χρόνων τὸ τέρμα τῶν δεινῶν μας, τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δόξης μας ἐκείνης τῆς παλαιᾶς, τὴν ἐξουθένωσιν τῶν ἐχθρῶν μας, τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντός μας τὴν ἐξασφάλισιν. Τὰς χεῖράς μας εἶχομεν ἐπὶ τόσον χρόνον μὲ τόσον πόθον τεταμένας πρὸς τὸν ἐρχόμενον, ὡς Μεσσίαν ἐξε-

«Μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν».

(Ἰωάν. 15,4)

λαμβάνομεν ἐκάστοτε τὸν τυχόντα ἀγύρτην, καὶ ἰδοῦ, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὅμοιος τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐν τοῖς προφήταις ἐγεννήθη μέχρι τοῦδε, ἐπιστεύσαμεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ προκατηγγελεμένος, ἀνεπαύθη ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μας, καὶ ἠκολουθήσαμεν ὀπίσω αὐτοῦ, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμένοντες τὴν πλήρωσιν τῶν ἐλπίδων μας. Καὶ αἴφνης συλλαμβάνεται ὡς συνήθης ἐγκληματίας, ἐμπαίζεται καὶ καταδικάζεται εἰς τὸν ἐπονειδιστότερον τῶν θανάτων, ἀποθνήσκει καί... θάπτεται!

Κρῖμα εἰς τὰς ἐλπίδας μας! Προφανῶς πάλιν δὲν ἦτο ὁ Μεσσίας ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε ν' ἀναμένωμεν...

Τελείως λοιπὸν ἐχάθη ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μαθητῶν μετὰ τὴν τοιαύτην διάψευσιν τῶν ἐλπίδων των;

Ποία ἀκριβῶς ἦτο ἡ ψυχικὴ των κατάστασις μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Διδασκάλου των; Εἰς τοῦτο βοηθεῖ ἡμᾶς πολὺ ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν συνοδοιπόρων ὡς σ κ υ θ ρ ω π ῶ ν . Τῶν τόσων μεγάλων ἐλπίδων των ἡ ἀπότομος καὶ ὀριστικὴ διάλυσις θὰ ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν των μῖσος καὶ πείσμα καὶ ὀργὴν κατὰ τοῦ ἀπατήσαντος αὐτοὺς καὶ πλανήσαντος· ἔπρεπε νὰ τὸν θεωρήσωσι δεξιώτατον μὲν, ἀλλὰ καί, διὰ τοῦτο, ἀξιομισητότατον ἀγύρτην, νὰ ἐσπᾶσῶσιν εἰς ὕβρεις κατὰ τῆς μνήμης τοῦ καὶ ἀράς καὶ νὰ θρηνηῶσι τὴν τόσον ἀφελῆ παραπλάνησιν των. Δὲν συνέβη ὅμως τοῦτο.

Ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ἀπλότης, ἡ ἀγνότης τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἰησοῦ, οἱ λόγοι αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ἡ ὅλη προσωπικότης τοῦ Ναζωραίου εἶχον τόσον ἠθικὸν γόητρον καὶ τόσην μαγεῖαν, ὥστε οἱ μαθηταὶ οὐδαμῶς ἀμφέβαλλον, ὅτι πράγματι ἦτο οὐχὶ συνήθης ἄνθρωπος, ἀλλὰ « ἄ ν ἦ ρ π ρ ο φ ῆ τ η ς δ υ ν α τ ὸ ς ἐ ν ἔ ρ γ ω καὶ λ ὅ γ ω .

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐκλονίσθη κυρίως ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόληψις, ἀλλὰ κατέρρευσαν αἱ ἐπ' αὐτὸν ἐλπίδες, ὡς ἐπὶ τὸ ν μ ἔ λ λ ο ν τ α λ υ τ ρ ο ὕ σ θ α ι τ ὸ ν Ἰ σ ρ α ῆ λ . Ἐπῆλθεν οὕτω ἐν τῇ ψυχῇ των πάλῃ μετὰξὺ τῆς πεποιθήσεώς των ἐπὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ ἀνδρός καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ προσδοκιῶν των, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ συμβιβᾶσῶσι τὰς ἀντιθέσεις ταύτας καὶ ἀντινομίας· δὲν ἐγνώριζον πῶς νὰ ἐξηγήσωσι τὰ πράγματα. Ἐντεῦθεν ἡ σκυθρωπότης· ἐντεῦθεν, ἀντὶ νὰ μεταστῶσι πρὸς τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ, τηροῦντες, ἀπ' ἐναντίας, τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, ἐνεκλείσθησαν ἐν ταῖς οἰκίαις των καὶ ἐπεδόθησαν ἐν

«Ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».

(Ἰωάν. 15,5)

σκυθρωπότητι εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς ὅλης εἰκόνας τοῦ βίου, τοῦ χαρακτῆρος, τῶν λόγων, τῶν πράξεων καὶ τῆς ὅλης προσωπικότητος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συγχρόνως εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς διεξηγήσεως τῆς μὴ πραγματώσεως τῶν ἐλπίδων των.

Ἀλλὰ τὴν σκυθρωπότητά των ἐπέτεινε καὶ τὸ γεγονός, ὅτι σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφοῦ ταῦτα ἐγένετο. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐνεθυμοῦντο ζωηρῶς, ὅτι οὐχὶ ἅπαξ διὰ τε παρομοιώσεων καὶ παρησιαῖα καὶ ἀπεριφράστως ἐδήλωσεν ἐκεῖνος ἐνώπιον καὶ τοῦ λαοῦ, ὅτι, ἀφοῦ ἀποκτανθῆ, θὰ ἀναστῆ ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ (πρβλ. Ματθ. ιβ', 40. ἰστ' 21. ιζ', 23. Λουκ. θ', 22. ιη', 33 κλπ.), ἀκριβῶς δ' ἡ ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν οἱ δύο συνομιλεῖται διηυθύνοντο πρὸς τὴν Ἐμμαούς, ἦτο ἡ τρίτη μετὰ τὸν θάνατόν του ἡμέρα. Κατεῖχε λοιπὸν τὴν ψυχὴν των ἀγωνιώδης τις προσδοκία, ὅτι θὰ ἔπρεπε ν' ἀναμένωσι τὴν πλήρωσιν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ προσφιλοῦς των Διδασκάλου. Ἦδη ὅμως ἡ ἡμέρα αὕτη ἔβαινε πρὸς τὸ τέλος της, οὔτε αὐτοὶ δὲ εἶδον ἀναστάντα τὸν Ἰησοῦν, οὔτε ἄλλον τινὰ ἤκουσαν ὅτι εἶδεν αὐτόν. Εἰς ἐπίτασιν τῆς ἀπορίας συνέβη καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι γυναῖκες τινὲς ἐξέστησαν ἡμᾶς γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑώρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν.

Ἦρχισαν λοιπὸν ὑποφαινόμενα τεκμήριά τινα πιθανῆς ἐπαληθεύσεως τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ προρρήσεων τοῦ Χριστοῦ, πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν ὑπὸ τῶν γυναικῶν λαληθέντων ἀπῆλθον μὲν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον οὕτω καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, ἀλλ' αὐτόν οὐκ εἶδον. Οἱ συνοδοιπόροι, μὴ ἀναφέροντες τὴν εἰς τὰς γυναῖκας ἐμφάνισιν τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ (Ματθ. κη', 9-10. Μάρκ. ἰστ', 9-10. Ἰωάν. κ', 14-17, περὶ τῆς ὁποίας λαλοῦσι πάντες οἱ εὐαγγελισταὶ πλὴν τοῦ Λουκᾶ, προφανῶς ἡ ἔμαθον μὲν τὰ κατ' αὐτήν, ἐξέλαβον δὲ τὴν περὶ αὐτῆς ἀφήγησιν ὡς γυναικεῖον λῆρον, ἢ εἶδισιν ὑπὸ τρίτην καὶ τετάρτην κατὰ τὴν διαδοχικὴν μετάδοσιν παραμορφωθεῖσαν, ἢ καὶ παντελῶς ἠγνόουν, ἀναχωρήσαντες ἐξ Ἱεροσολύμων πρὶν ἢ καταστῶσι μέτοχοι τῆς σοβαρᾶς ταύτης ἀγγελίας. Ἴδου λοιπὸν γεγονότα δικαίως μὲν ἀναστέλλοντα τὴν τελείαν τῶν ἐλπίδων των ἐξανέμισιν, ἀλλὰ καὶ

«Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὼ ἠγάπησα ὑμᾶς...».
(Ἰωάν. 15,9)

μη ὀριστικῶς διαλύοντα τὴν ἀγωνιώδη των ἀπορίαν, ἀπ' ἐναντίας δ' ἐπὶ μᾶλλον πυκνοῦντα τὰ νέφη τῆς λύτης καὶ ἀδημονίας. Τί συμβαίνει λοιπὸν κυρίως καὶ ἀκριβῶς καὶ ποῖος εἶναι ὁ μίτος πρὸς διέξοδον ἀπὸ τοῦ λαβυρίνθου τῶν τοιούτων διαπορημάτων; Τὸν μίτον ὑπέδειξεν αὐτὸς ἐκεῖνος, πρὸς ὃν διηγήθησαν οὗτοι τὰ κατὰ τὸν Χριστὸν τὸν Ναζωραῖον, ἀναλαβὼν νὰ ἐξηγήσῃ τὸ δι' αὐτοὺς τόσον παράδοξον αἰνίγμα. Ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς ἐπιλύσεως τῆς ἀπορίας των δὲν ἦτο πάντως ὁποία καὶ παρ' αὐτῶν θ' ἀνεμένετο. Διότι ὁ Ἰησοῦς, θέλων νὰ πλήξῃ ἀκριβῶς τὴν ρίζαν τῆς ἀπιστίας των καὶ νὰ πατάξῃ τὸ κεφάλαιον τῆς ἀπελπισίας των, εὐθὺς ἀμέσως ἀρχίζει τὴν ὁμιλίαν του δι' ἐλεγμοῦ δεινοῦ, δι' ὄνειδισμοῦ ἀπροκαλύπτου τῆς βραδυκαρδίας των, ὡς ἀπιστησάντων εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Προφητῶν προρρηθέντα. Ἦτο δὲ ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς ἀπιστίας των ταύτης ἢ περὶ τῆς βασιλείας καὶ δόξης τοῦ Χριστοῦ ἰδέα, ὡς περὶ Προφήτου δυνατοῦ, ἔχοντος ἀποστολὴν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς γῆινης βασιλείας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, ὡς περὶ μέλλοντος λυτρωτοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Ο ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΣ ΑΓΙΟΣ ΛΕΩΝΙΔΗΣ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Α. Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ.κ. Σ π υ ρ ῖ - δ ω ν περὶ πολλοῦ ἐποιήσατο, ὅπως ἀναγάγῃ εἰς τὴν δέουσαν περιωπὴν τὸν ἑορτασμόν, ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν ἰδίως, τῶν ἁγίων ἐκείνων, οἵτινες συνδέονται ἀναποσπᾶστως μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Πρωτευούσης.

Ἀναντιρρήτως, μετὰ τῶν ἱερῶν τούτων προσώπων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ μορφή τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου. Ὁ πανηγυρικός δ' ἑορτασμός τοῦ θείου Ἀποστόλου, ὡς καθιέρωσε τοῦτον ἡ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1925, ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ αἰοδίδιμου Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, προσδίδει ἰδιάζοντα ἑορταστικὸν τόνον εἰς τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν, διὰ τῆς τελέσεως ἰδίᾳ τοῦ ἐπὶ τοῦ Βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου Ἐσπερινοῦ, ἐν πληθούσῃ πάντοτε λαϊκῇ συνάξει. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ μάλιστα τῶν ἐσχάτως γενομένων ἑορτῶν, ἐπὶ τῆ 1900ῃ ἑπετείᾳ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀπ. Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα,

«Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ».

(Ἰωάν. 15,9)

προσέλαβε λαμπρότεραν ἔτι αἴγλην ἢ ὅλη πανήγυρις τοῦ Θεοῦ Ἀποστόλου, καὶ δὴ ὁ ἐν λόγῳ Ἑσπερινός, ὅστις καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἡ ἀρίστη ἑορταστικὴ ἐκδήλωσις. Οὐχ ἤττον, ὑπολείπονται εἰσέτι πολλά, ἵνα ἐμπεδωθῇ ὡς παναθηναϊκὸν — καὶ πανελλήνιον περαιτέρω — φρόνημα ἡ θέσις τοῦ Παύλου ὡς «στύλου» τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν.

Παρ' αὐτὸν ἴσταται ἡ προσωπικότης Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὅστις καὶ πολιοῦχος τῶν Ἀθηνῶν χαρακτηρίζεται καὶ διὰ πανδήμου λιτανείας γεραίρεται ἀπὸ ἐτῶν, ἀπὸ τῆς μεγαλύνσεως ἰδίᾳ τοῦ φερωνύμου ἐν Ἀθήναις ἱεροῦ Ναοῦ. Δὲν εἶδεν ὅμως εἰσέτι τὸ φῶς μονογραφία τις ἀγιολογικὴ περὶ αὐτοῦ, οὐδὲ κὰν ὑπάρχει ἐν χρήσει δόκιμὸς τις ἀσματικὴ ἀκολουθία.

Τὸ αὐτό, συνέβαινε καὶ περὶ ἄλλης ὀνομαστῆς μορφῆς τοῦ Ἀγιολογίου τῶν Ἀθηνῶν, Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας, μέχρις οὗ ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ρωγῶν κ. Διονύσιος — σεπτῇ ἀξιώσει τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου — ἀνασυνέταξε, διερρῦθμισεν, ἐκαλλώπισε, διώρθωσε καὶ συνεπλήρωσε τὴν ἰ. ἀκολουθίαν τῆς Ἀγίας, ἣν καὶ φιλοκάλως ἐξέδωκε μετὰ τῆς δεούσης ἀγιολογικῆς πλαισιώσεως (1).

Διὰ τοῦ αὐτοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου μοὶ διεβιβάσθη ἐπιθυμία καὶ παρότρυνσις τῆς Α. Μακαριότητος, ὅπως πράξω τὸ ὅμοιον, πρὸς ἀγιολογικὴν διερεύνησιν καὶ ἀσματικὴν ὑμνολόγησιν τοῦ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν Ἀγίου Λεωνίδου, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπιχειρῶ κατωτέρω, ἐν γνώσει πάντως τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν ἀτελειῶν τοῦ ἐγχειρήματός μου, τὸ ὁποῖον θεωρηθῆτω μόνον ὡς πενιχρὰ συμβολή, ἀγιολογικὴ καὶ ὑμνολογικὴ, εἰς τὸ Ἑορτολόγιον τῶν Ἀθηνῶν.

Περὶ τοῦ χρηματίσαντος Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν ἀγίου Λεωνίδου ἔχομεν κυρίως ἀρχαιολογικὰς πηγὰς. Δὲν ὑπάρχουσι μαρτυρίαι ἢ πληροφορίαι συγγραφέων, ἐγγὺς πρὸς αὐτὸν χρονικῶς κειμένων. Ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὸν μνημεῖον, παλαιὰ χριστιανικὴ «Βασιλική» παρὰ τὸν Ἰλισσὸν, ἐν Ἀθήναις, εἰς ἐρεπιπλάδη κατάστασιν ἀποκαλυφθεῖσα, παρέχει πιθανώτατα τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μαρτυρίαν περὶ τοῦ ἀνδρός. Τὰ κατ' αὐτὴν ἐμελέτησεν ἐν

1. Ἀκολουθία καὶ βίος τῆς ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ μητρὸς ἡμῶν Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας. Ἀθῆναι, 1953.

«Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν με-
μίσηκεν».
(Ἰωάν. 15,18)

ειδικῆ μονογραφία ὁ Καθηγητὴς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεώργιος Σωτηρίου (1), ὅστις καὶ ἐνήργησε τὴν διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης ἔρευναν κατὰ τὰ ἔτη 1916-17. Μεταξὺ τῶν ἀνευρεθέντων προσκτισμάτων ἐν τῇ Βασιλικῇ ταύτῃ, τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὑπόγειος Κρύπτη, νεκρικὴ προφανῶς αἵθουσα, σχήματος συνήθους Μουσουλίου ἢ «Μαρτυρίου», ὡς ἀποκαλοῦνται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ οἱ τάφοι οἱ περικλείοντες σώματα μαρτύρων τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἐξ ἀρχαιολογικῶν δεδομένων (σχήματος, τοιχοδομίας καὶ ἀνευρεθεισῶν ἐν αὐτῇ λυχνιῶν μετὰ τοῦ ἐν χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγ. Κων/τίνου μονογράμματος τοῦ Χριστοῦ) ἡ ἐν λόγῳ Κρύπτη χαρακτηρίζεται ὡς κτίσμα τοῦλάχιστον τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος. Πρόκειται ὅθεν ἡμῖν τὰ λείψανα μεγάλης χριστιανικῆς Βασιλικῆς μετὰ Μαρτυρίου. Πρὸς τιμὴν τίνος ὅμως εἶχε κτισθῆ τὸ Μαρτύριον καὶ ἡ Βασιλική, ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἰλισσοῦ, ἐν Ἀθήναις;

Ὁ Κ. Κωνσταντόπουλος, μελετήσας τὸ κτίσμα τοῦτο, πρὶν ἢ ἐπιχωσθῆ ἐν πολλοῖς ἢ Κρύπτη, ἐξέφερε τὴν γνώμην (2), ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Μαρτυρίου τοῦ ἱερομάρτυρος Λεωνίδου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ.

«Ἡ σκαφικὴ ἔρευνα τοῦ χώρου — λέγει καὶ ὁ Καθηγητὴς Γ. Σωτηρίου — καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀκριβοῦς κατόψεως τῆς Βασιλικῆς καὶ τῆς συνεχομένης πρὸς ταύτην Κρύπτῃς ἐν ἰσχύουσι πράγματι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην» (3), ὅτι πρόκειται, δηλονότι, περὶ μνημείου περικλείοντος τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Λεωνίδου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ «περὶ τοῦ τόπου ἔνθα ὁ περίφημος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος ἐξεφώνησε τὸν «εἰς τὸν ἅγιον Ἱερομάρτυρα Λεωνίδα καὶ τὴν συνοδείαν αὐτοῦ» λόγον, ἐν τῷ ὁποίῳ δίδονται καὶ πληροφορίαι περὶ τοῦ μέρους τῆς πόλεως ἔνθα τὸ Μαρτύριον τοῦτο ἔκειτο» (4).

1. Γ. Σωτηρίου, παλαιὰ Χριστιανικὴ Βασιλικὴ Ἰλισσοῦ. Ἀθήναι, 1920.

2. Κ. Κωνσταντοπούλου, Συμβολὴ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῶν Χριστ. Ἀθηνῶν· τὸ Μαρτύριον τοῦ ἐπισκόπου Λεωνίδου, ἐν Ἡμερολ. τῶν φιλανθρ. Καταστημάτων ΚΠόλεως, 1906, σελ. 331-334. Πρβλ. καὶ ἐν Γ. Σωτηρίου ἐνθ. ἀν. σελ. 11.

3. Γ. Σωτηρίου ἐνθ. ἀν. σελ. 11.

4. Αὐτόθι.

«Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὗς δέδωκάς μοι, ἵνα ὡσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς». (Ἰωάν. 17,11)

Πράγματι, ὁ Μιχαὴλ Ἀχομινᾶτος [ἢ ὀρθότερον Χωνιάτης (¹)] ὁμιλεῖ περὶ «πολυανδρίου» ἐν Ἀθήναις, ἐν ᾧ ἀνεπαύοντο τὰ ὄστα τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Λεωνίδου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησῶν γυναικῶν. Ὑποδηλοῖ δὲ καὶ τὸ μέρος τῆς πόλεως, ὅπου τοῦτο ἔκειτο, ἐν οἷς λέγει περὶ τῆς ὀλιγορίας τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν τιμὴν τῶν μαρτύρων:

«Ὡ τῆς ἐκείνων (τῶν μαρτύρων) μὲν φιλαδελφίας, ἡμῶν δὲ μαλακίας· εἰ ἐκεῖνοι μὲν φιλοῦντες ἡμᾶς ἀνέχονται μένειν ἐν τῇ γῆ τοῖς αὐτῶν σώμασι καὶ οὐ μικροψυχοῦσι περὶ τὴν ἀνάστασιν διαμέλλουσαν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν, ἡμεῖς δὲ μικρὸν πρὸ τῆς πόλεως δεῦρο βαδίζειν ὀκνοῦμεν καὶ τῷ ἱερῷ τούτῳ πολυανδρίῳ (²) προστρέχειν καὶ τὸν ἐντεῦθεν φωτισμὸν ἀρύεσθαι».

«Ἐπὶ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀχομινάτου—ἐπιλέγει ὁ ρηθεὶς ἀρχαιολόγος Γ. Σωτηρίου—δύναται ἄριστα νὰ στηριχθῇ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ ρήτωρ, ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου (ἐπὶ νησίδος δηλ. τοῦ Ἰλισσοῦ) ἰστάμενος, καὶ τὴν κυρίως πόλιν τῶν Ἀθηναίων, τὴν κειμένην ἐκεῖθεν τῆς Πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ, δεικνύων διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἠδύνατο τοιαύτας ἐκφράσεις νὰ μεταχειρισθῇ. Ἡ συνταύτισις ἄρα τοῦ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ἀχομινάτου φερομένου πολυανδρίου, ἔνθα οἱ μάρτυρες ἀνέχονται μένειν τῇ γῆ τοῖς αὐτῶν σώμασι καὶ τοῦ ἡμετέρου Μαρτυρίου ἢ τῆς ὑπογείου Κρύπτης τῆς κειμένης ἀριστερὰ τῆς Βασιλικῆς τῆς νησίδος τοῦ Ἰλισσοῦ δὲν εἶνα ἀπίθανος» (³).

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ταυτίζεται ἡ εἰρημένη Βασιλικὴ καὶ τὸ Μαρτύριον μὲ τὸν, κατὰ Μιχαὴλ Χωνιάτην, τόπον τῶν τάφων

1. Βλ. ἐν «Θεολογία» Τόμ. II' σελ. 132 βιβλιοκριτικὸν σημείωμα Χρυσσοτόμου Παπαδοπούλου περὶ τοῦ ἔργου Georg Stadtnüller, Michael Choniates, Metropolit von Athen

2. Ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ ἐπεξήγησις τοῦ Μιχ. Χωνιάτου, διὰ τὴν ὀνομασίαν «πολυάνδριον», ἐν ᾧ περιλαμβάνονται τὰ λείψανα καὶ τῶν γυναικῶν μαρτύρων, αἵτινες συνεμαρτύρησαν τῷ Λεωνίδῃ (αἱ δὲ καὶ πολυάνδριον ὁ τύμβος ἐστὶ καὶ γενῶν ἀμφοτέρων τέφραν αὐχεῖ, τοῦτο ἄφθοτος ἦδη καὶ παντοδαπὸς τοῦ πνεύματος θησαυρός, ὁποῖος καὶ ὁ παρ' ἡμῖν πλοῦτος οὗτός ἐστι). (Βλ. Μιχ. Ἀχομινάτου, Τὰ σφωζόμενα, ἐκδ. Σ. Λάμπρου, Ἀθῆναι 1879, ὅθεν καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τῷ κειμένῳ παραθέσεις ἀποσπασμάτων.).

3. Γ. Σωτηρίου, ἐνθ' ἄν. σελ. 12.

«...Ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου».

(Ἰωάν. 17,14)

τοῦ Ἱερομάρτυρος Λεωνίδου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, εἶναι ἐνδιαφέρουσαι καὶ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι αὐτοῦ, αἱ περιεχόμεναι ἐν τῷ προμνημονευθέντι λόγῳ, περὶ τοῦ Ἱερομάρτυρος καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς τελειώσεως αὐτοῦ.

Σημειωτέον, ὅτι εἰς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Χωνιάτου, ἐκτὸς τῆς ἐπιγραφῆς, οὐδαμοῦ ὀνομάζεται ὁ Λεωνίδης ἱερομάρτυς ἢ ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν»⁽¹⁾. Ἱστορεῖται — μετὰ τῶν δεόντων χαρακτηρισμῶν καὶ παραινήσεων — ὅτι ὁ Λεωνίδης συνελήφθη, κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα, ἐν Τροιζῆνι, μετὰ ἑπτὰ γυναικῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἦσαν: Χάρισσα (ἢ Χαρίεσσα, ὡς διορθοῖ ὁ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος)⁽²⁾, Γαλήνη (ἢ Γαληνή, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸν Κανόνα Ἰωσήφ τοῦ ὕμνογρ.)⁽³⁾, Νίκη, Καλλίς, Νουνεχία, Βασίλισσα καὶ Θεοδώρα. Προσῆχθησαν ἅπαντες ἐνώπιον τοῦ Ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαΐας Βενούστου, καὶ ὁ μὲν «καρτερικώτατος Λεωνίδης ἀναρτᾶται καὶ δεσποτικῶ πάθει συνυψούμενος αἴρεται καὶ οἷς ὠμότατα ξέεται, τῷ Χριστῷ συναρμόττεται... τὰς σάρκας διασπᾶται ξέομενος»· διὰ δὲ τὰς γυναῖκας ὁ τύραννος διέταξε «τῷ τῆς θαλάσσης ἐπιρριφθῆναι βυθῷ καὶ κόλπῳ λήθης ἀφαντωθῆναι, ἵνα μὴ λαμπρὰ τῆς κατ' ἐκείνου νίκης φαίνοιτο τρόπαια... ἤγγοντο (δὲ αὗται) χαίρουσαι...ὡς ἀξιοθεῖσαι πιεῖν ἐν ἄλμυροῖς ὕδασι τὸ γλυκὸ τοῦ μαρτυρίου ποτήριον...ἤκουσιν ἐπὶ θάλασσαν, κακεῖθεν, ἀναχθέντες (γρ. ἀναχθεῖσαι) πλοῖα, ἐπιρριπτοῦνται τοῖς κύμασι...».

Παραπλησίως ἱστορεῖται τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ὑπὸ Συμεῶν τοῦ μεταφραστοῦ, παρ' ᾧ φέρεται καὶ τὸ δίστιχον:

«Σκότος συνέσχε τὰς Ἀθήνας ἄθροον,
δύναντος αὐταῖς ἡλίου Λεωνίδου».

Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου⁽⁴⁾. (Πρβλ. δὲ καὶ Μέγαν Συναξαριστὴν Δουκάκη, Ἀθῆναι 1889 κ. ἐ. εἰς τὸ τεῦχος τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, σ. 160-161).

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἱστορεῖ⁽⁵⁾ — «ἄγνωστον ποῦ στηριζόμενος» — κατὰ τὴν παρατήρη-

1. Γ. Μπεκατόρου, Τάξις Ἱ. Ἀκολουθιῶν 1953, σ. 113.

2. Λεωνίδης ὅσιος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Λεωνίδης μάρτυς ὁ ἐν Τροιζῆνι, «Θεολογία» τ. Π' σελ. 170.

3. Αὐτόθι σελ. 172-179.

4. Ἐκδ. Βενετίας 1819. Τόμ. Β' σ. 283.

5. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν σ. 21.

«Οὐκ ἐρωτῶ σε ἵνα ἄρης αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ».
(Ἰωάν. 17,15)

σιν τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου⁽¹⁾ ὅτι, «κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν περιφανῆς μάρτυς ἀνεδείχθη, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὁ ἅγιος Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Λεωνίδας. Συλληφθεὶς ἐν Τροιζῆνι, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα τοῦ 250, ἤχθη εἰς Κόρινθον, ἐνθα ὑπέστη φρικτὰς βασάνους, τέλος δὲ ἀπηγγονίσθη διασπασθεὶς τὰς σάρκας. Μετ' αὐτοῦ ἐμαρτύρησε καὶ ἡ ἁγία Χάρισσα, ὡς καὶ αἱ τὴν συνοδείαν αὐτῆς ἀποτελοῦσαι ἅγιοι γυναῖκες». Προσθέτει δ' ὁ ῥηθεὶς ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικός, τοῦθ' ὅπερ προϋποτίθεται προφανῶς καὶ ἐν τῷ μνημονευθέντι λόγῳ τοῦ Χωνιάτου, ὅτι «βραδύτερον ἀνεκομίσθη εἰς Ἀθήνας τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ μάρτυρος Ἐπισκόπου Λεωνίδου», σημειῶν ὅτι «διὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἐπισφραγίζεται ἡ ἱστορία τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας».

«Ὅτι τὰ ὁσῶ καὶ ἡ κόνις τῶν μαρτύρων ἐντὸς θηκῶν (πιθ. σαροφάγων) — παρατηρεῖ καὶ ὁ καθηγητὴς Γ. Σωτηρίου — ἔκειντο ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τῶν Ἀθηνῶν, δηλοῦται ἐκ τῶν λόγων τοῦ αὐτοῦ Ἀκομινάτου... «τίς γὰρ οὕτω νωθῆς καὶ βαρὺς τὴν καρδίαν, ὃς ὁστέου μαρτυρικοῦ ἢ κόνεως ἁγίας ἀψόμενος οὐ παραχρῆμα τὴν ψυχὴν ἐνελάμφθη;... θήκη μαρτύρων, θησαυρὸς ἀναστάσεως, ἀθανασίας ταμεῖον, ἀφθαρσίας ὑπόμνημα» κλπ. Καὶ ἀλλαχοῦ: «ἀλλὰ τίνες οἱ κείμενοι οὗτοι; ἀγνοεῖν γάρ μοι δοκεῖτε, εἰ καὶ μὴ πάντες, τὸν ἀπόθετον ὄλβον ἡμῶν». Καὶ πάλιν: «κόνις δὲ πολὺ τιμὸς τεθησαύριστα παρ' ἡμῖν δεῦρο, οὐχ ὡς γεώδης καὶ παρὰ τοῦτο κάτω ρέουσα». Καὶ περαιτέρω: «οὐ διὰ ταῦτα μόνον τὰ λειπόμενα τῶν μαρτύρων παρ' ἡμῖν ἀπόκεινται τῶν μακαρίων ψυχῶν διῶσταμένα»⁽²⁾. Καὶ ἐλέγχων, ὡς προεῖπομεν, τὴν ὀλιγωρίαν τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς του, πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀκομινᾶτος λέγει: «ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀμελήσομεν ἀρετῆς καὶ περὶ τὸν ζῆλον τοῦ καλοῦ νυστάζομεν, ὡς καὶ τοὺς ἐνταῦθα κειμένους καλλινίκους μάρτυρας ἀγεράστους τὸ ἐφ' ἡμῖν περιορᾶν καὶ μὴ τῶν ὀσίων καθηκόντων ἀξιοῦν;»

Πάντες οἱ ἄχρι τοῦδε μνημονευθέντες συγγραφεῖς, εἴτε ρητῶς εἴτε μὴ, συμφωνοῦσιν εἰς τὸ ὅτι ὁ μάρτυς Λεωνίδης εἶναι ὁ φερῶ-

1. ἐνθ. ἄνωτ.

2. Γ. Σωτηρίου μν. ἔργ. σ. 12.

«Ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι».
(Ἰωάν. 17, 17)

νυμος Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν (ἄρα ἱερομάρτυς), εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη ἡ Βασιλικὴ καὶ τὸ Μαρτύριον παρὰ τὸν Ἰλισσόν.

Ἐξαιρέσιν ἀποτελεῖ ὁ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος, δημοσιεύσας σχετικὸν ἄρθρον ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» (τόμ. ΙΓ' σ. 170 ἐ.) καὶ ὑποστηρίζων τὴν ἄποψιν, ὅτι δὲν εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὁ «ὄσιος» (=ἐν εἰρήνῃ τελειωθείς) Λεωνίδης, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν, καὶ ὁ ἐν Τροιζῆνι μαρτυρήσας ὁμώνυμος αὐτῷ Λεωνίδης.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ Συναξαρισταί, οἱ ἔντυποι καὶ οἱ ἐν χειρογράφοις, μνημονεύουσι δύο ὁμωνύμων ἁγίων, τοῦ μὲν τῇ 15ῃ τοῦ δὲ τῇ 16ῃ (ἢ 17ῃ) Ἀπριλίου, χαρακτηρίζοντες τὸν πρῶτον ὡς ἐπίσκοπον Ἀθηνῶν, τὸν δὲ δεύτερον ὡς μάρτυρα. Ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου ἀπαντῶσι δύο ἐτερόβλητοι καὶ ἀλληλοαποκλειόμενοι χαρακτηρισμοὶ διὰ τὸν ἑορταζόμενον τῇ 15ῃ Ἀπριλίου ἅγιον Λεωνίδην. Ἐν ᾧ δηλ. οὗτος ἀποκαλεῖται «μάρτυς», προστίθεται ὅτι «ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται» («ὁ ἅγιος Μάρτυς Λεωνίδης ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται»). Ἡ ἀντιφατικὴ αὕτη πληροφορία, εἰς λάθος τοῦ Νικοδήμου —κατὰ τὸν πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιον— ὀφειλομένη, ἐδημιούργησε, λέγει οὗτος, σύγχυσιν καὶ ἀδικαιολόγητον ταῦτισιν τῶν δύο ὁμωνύμων ἁγίων, ἐνισχυθεῖσαν καὶ ἐπικρατήσασαν, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ταυτότητος τοῦ ὀνόματος ἀμφοτέρων, εὐνοούσης τὴν σύγχυσιν τῶν δύο προσώπων. Καὶ περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Βασιλικῆς καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ Μαρτυρίου διατείνεται ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεύς, ὅτι ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ μάρτυρος Λεωνίδου, τοῦ ἐν Τροιζῆνι μαρτυρήσαντος καὶ οὐχὶ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν. Θεωρεῖ δὲ οὗτος ἀπίθανον τὴν ἐν Τροιζῆνι σύλληψιν τοῦ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν, καὶ δὴ τὴν εἰς Κόρινθον ἀπαγωγὴν αὐτοῦ, «ὥσει νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἡγεμὼν ἐν Ἀθήναις» ἵνα τὸν δικάσῃ. Ὅθεν καὶ δὲν παραδέχεται, ὅτι δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ μεταφορᾶς τῶν λειψάνων τοῦ Ἐπισκόπου Λεωνίδου εἰς Ἀθήνας καὶ περὶ ἀνεγέρσεως «Μαρτυρίου» δι' αὐτόν. Εἰς ἐπίρρωσιν δὲ τῆς ἀπόψεώς του παραθέτει καὶ «Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λεωνίδου», ποίημα Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, ἐκ δύο κωδίκων (τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1564 τῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Δ 37 Λαυριωτικοῦ) εἰλημένην, παρατηρῶν καὶ σημειῶν ὅτι ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ ταύτῃ ὁ ὑμνολογούμενος ἅγιος Λεωνίδης ἀποκαλεῖται ἀπλῶς μάρτυς καὶ ἀθλοφόρος, οὐχὶ δὲ καὶ ἱερομάρτυς, καὶ Ἐπί-

«Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων
διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ». (Ἰωάν. 17,20)

σκοπος, «πράγμα τὸ ὁποῖον μετ' ἐμφάσεως θὰ ἐτονίζετο, ὡς παρατηρεῖται τὸ τοιοῦτον εἰς πάσας τὰς Ἀκολουθίας τῶν μαρτύρων Ἱεραρχῶν».

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι δὲν μᾶς πείθει ἢ ὡς ἄνω ἐπιχειρηματολογία τοῦ συγγραφέως περὶ τῆς ἀπόψεως αὐτοῦ. Ἴσως τὸ ἀντίθετον θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῆ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν μνείαν τοῦ ὀνόματος Λεωνίδης δις ἐν τοῖς Συναξαρισταῖς, καὶ δὴ εἰς δύο συνεχεῖς ἡμερομηνίας. «Ὅτι δηλ. πρόκειται μᾶλλον περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, τιμωμένου ἀλλαχοῦ τὴν 15ην καὶ ἀλλαχοῦ τὴν 16ην ἢ 17ην Ἀπριλίου. Ὅπως δὲ οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, εἴτε τὴν 16ην εἴτε τὴν 17ην Ἀπριλίου ἀναφέρεται ἐν τοῖς Συναξαρισταῖς, οὕτω φρονοῦμεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ ἢ ταυτότης τοῦ ἐορταζομένου ἀγίου Λεωνίδου καὶ ὅταν ἢ μνήμη του τοποθετῆται εἰς τὴν 15ην τοῦ ἰδίου μηνός. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἴσως συνηγορεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐν μόνον ὑπόμνημα (συναξάριον) ὑπάρχει, διὰ τὴν 16ην Ἀπριλίου, ἐνῶ εἰς τὴν 15ην σημειοῦται ἀπλῶς ἡ μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀγίου. Ἡ δὲ παραλλήλως καὶ ταυτοχρόνως χρῆσις τῆς λέξεως «μάρτυς» καὶ τῆς φράσεως «ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται», ἴσως νὰ μὴ ἀποτελῆ ἀβλεψίαν τοῦ Νικοδήμου, δυνατῆς οὔσης τῆς ἐρμηνείας, ὅτι οὗτος ἐννοεῖ τὴν εἰρήνην, μεθ' ἧς οἱ μάρτυρες ἤγοντο πρὸς τὸ μαρτύριον. Ἐξ ἄλλου, ὡς παρατηρεῖ ἀλλαχοῦ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, «κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτε κέντρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἡ Κόρινθος, ἢ Ἐπισκοπὴ Ἀθηνῶν ὑπέκειτο ὑπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν Κορίνθου»⁽¹⁾. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δύναται νὰ ἐξηγηθῆ, πιθανῶς, καὶ ἡ εἰς Κόρινθον, ἐπίσημον τότε κέντρον, προσαγωγή τοῦ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν Λεωνίδου, συλληφθέντος ἐν Τροιζῆνι, ὑπαγομένη ἴσως εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν του. Ἡ πληροφορία, ἄλλωστε, ὅτι ὁ ἐν Τροιζῆνι συλληφθεὶς μάρτυς Λεωνίδης «ἦν ἕξαρχος πνευματικοῦ χοροῦ», δὲν ἀποκλείει ἐρμηνείαν εὐρυτέραν τῆς τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου («ἄρχων τοῦ χοροῦ τοῦ ψάλλοντος μετὰ τῶν ἀνωτέρω γυναικῶν τοὺς κατὰ τὴν μεγάλην ἐβδομάδα καθιερωμένους ὕμνους») καὶ ὑποδήλωσιν ἐπισκοπικῆς συνοδείας, ἢ ὁμάδος ἕξαρχωμένης καὶ κατευθυνομένης πνευματικῶς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου,

1. X. Παπαδοπούλου, ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐν «Θεολογία» τόμ. II' σ. 290 ἔ.

«Ἰνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἴνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν...».

(Ἰωάν. 17,21)

μεθ' οὗ καὶ συναμαρτύρησεν αὕτη, εἴτε ἅπασα, εἴτε τμήμα αὐτῆς.

Αἱ σκέψεις πάγτως αὗται φαίνονται ἡμῖν ὡς οὐχὶ ὀλιγώτερον ἰσχυραὶ τῶν προτάσεων τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως. Ἔχουσι δὲ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὴν παράδοσιν, ἣτις ἔφερε μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν τὴν προσωπικότητα τοῦ ἁγίου Λεωνίδου ὡς ἱερομάρτυρος καὶ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν. Ὅτι ἡ τιμὴ πρὸς τὸν μάρτυρα Ἐπίσκοπον Ἀθηνῶν Λεωνίδην ἦτο διαδεδομένη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα (μαρτυροῦσιν αἱ μωσαϊκαὶ ἢ ἐν τοιχογραφίαις παραστάσεις τοῦ Ἁγίου εἰς διάφορα βυζαντινὰ μνημεῖα· οὕτως ἐπὶ παραδείγματι εὕρισκεται παράστασις τοῦ «ἱερομάρτυρος Λεωνίδου» ἐπὶ τοῦ Σταυροθολίου τῆς Προθέσεως τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ (ἀντικατασταθεῖσα εἰς μεταγενεστέρους χρόνους διὰ τοιχογραφίας) καὶ ἀλλαγῆς (1). Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, τὰ ἐξ ἀρχαιολογικῶν δεδομένων τεκμήρια συμβάλλουσι λίαν εἰς τὴν ἱστορικὴν τοποθέτησιν τοῦ ἐν λόγῳ ἁγίου καὶ τὴν δικαίωσιν τῆς σχετικῆς παραδόσεως. Μάρτυρες τῆς παραδόσεως ταύτης θεωρηθῆτωσαν καὶ οἱ λόγοι τοῦ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου καὶ οἱ Συναξαρισταί, παρὰ τὰς ἀτελείας των. Ἐφ' ὅσον δ' ἡ ἐν λόγῳ παράδοσις ἀποτελεῖ πραγματικότητα, ἐκφαινομένην, ὡς ἐσημειώθη, καὶ ἐν τῇ ἀγιογραφίᾳ τῶν βυζαντινῶν ναῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν μαρτυρίαις βυζαντινῶν ἀγιολογικῶν πηγῶν, μικρὰν σημασίαν ἔχει καὶ ἡ ἐν τῇ φερομένη (γενεσιᾷ) ἀκολουθία Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου (βυζαντινοῦ ὡσαύτως συγγραφέως τοῦ Θ' αἰῶνος) ἀποσιώπησις τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος τοῦ ὑμνουμένου μάρτυρος.

Ἐν συμπεράσματι, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Λεωνίδης, οὐχὶ τόσο ἐξ ἱστορικῶν πηγῶν γνωστός, ἀλλ' ἐξ ἀρχαιολογικῶν μᾶλλον, εἶναι, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐπιστημονικὴν γνώμην τῆς παρ' ἡμῖν Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν μέχρι ἡμῶν φθάσασαν, ὁ σεπτὸς ἱερομάρτυς, δι' ὃν ἰδρύθη ἀπὸ τοῦ Δ' ἤδη αἰῶνος τὸ φερώνυμον ἐν Ἀθήναις Μαρτύριον καὶ ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἰλισσοῦ.

Συμφώνως τῇ ἀπόψει καὶ τῇ παραδόσει ταύτῃ, ἐποιήθη καὶ ἡ ἐν τῷ ἐπομένῳ φύλλῳ δημοσιευθησομένη ἱερὰ Ἀκολουθία τοῦ Ἱερομάρτυρος, περὶ τῆς ὁποίας ἰδιαιτέρως σημειοῦμεν, ὅτι ἔφρον-

1. Γ. Σωτηρίου, μν. ἔργ. σ. 13.

«...Ἴνα ὄσι τετελειωμένοι εἰς ἓν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σὺ με ἀπέστειλας...».
(Ἰωάν. 17,23)

τίσαμεν νὰ προσδώσωμεν εἰς αὐτὴν ἐμφανὲς καὶ ἔντονον ἀγιογραφικὸν χρῶμα.

† Ἀρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ
Γραμματεὺς τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Η ΜΗΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Τὸ Πάσχα εἶναι ὄχι μόνον ἡ ἐπισημοτέρα, ἀλλὰ καὶ ἡ λαμπροτέρα ἑορτὴ σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. «Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα ἡ μία τῶν Σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία, ἑορτῶν ἑορτῆ καὶ πανηγυρις ἐστὶ πανηγύρεων», κατὰ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ὅστις συνέταξε καὶ τὸν κανόνα «τῆς λαμπροφόρου ἡμέρας τῆς Ἐγέρσεως»¹.

Τὸ Πάσχα, ἡ ἡ «ἡμέρα τοῦ Ἡλίου»², κατὰ τὸν φιλόσοφον καὶ μάρτυρα Ἰουστῖνον, εἶναι ἡ πρώτη μετὰ τὴν Κυριακὴν χριστιανικὴ ἑορτὴ, ἥτις ἔθεσπίσθη καὶ ἀριθμεῖ τόσας ἑκατοντάδας ἐτῶν, ὅσας καὶ ἡ «μία ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία», ἡ δὲ ἱστορία του εἶναι ἱστορία αὐτῆς ταύτης τῆς θρησκείας μας. Ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῶν ἑορτῶν τοῦ κινητοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἑορτολογίου καθὼς καὶ τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων αὐτοῦ Κυριακῶν.

Ὁ ὁμοίότροπος μὲν καὶ ταυτόχρονος ἑορτάσμος τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα, ἅμα δὲ καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Νομικοῦ, κατὰ τοὺς τέσσαρας πρώτους αἰῶνας, ἤγειρε μεγάλας καὶ ζωηρὰς διαμβισθητήσεις, καὶ προεκάλεσε πλείστας ὅσας συζητήσεις καὶ φιλονεικίας μεταξὺ τῶν ἐξ Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐξ Ἐθνικῶν χριστιανῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους ἀντιστοίχως Ἐκκλησιῶν³. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς συναφεῖς πρὸς τὴν σοβαρότητα τοῦ θέματος δυσχερείας ταύτας, εἰς τὸν μερικὸν τοῦλάχιστον τερματισμὸν τῆς ὡς ἄνω διχογνωμίας συνετέλεσεν ἡ σύγκλησις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις, καίτοι οὐδεμίαν ἀστρονομικὴν

1. Ἐ. Π. Migne 96,840.

2. Ἀπολογία Α', 67 «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων» (ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας) τόμος 3ος σελ. 198, στ. 11. 27. 30.

3. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστ., Βιβλ. 5, 23. «Περὶ τοῦ τότε κινηθέντος ἀμφὶ τοῦ Πάσχα ζητήματος», Ἐ. Π. Migne 20,489. — 5, 24. «Περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν διαφωνίας», 493. — 3, 5. «Περὶ τῆς διὰ τὸ Πάσχα διχονομίας», 20,1057.

«...καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας».

(Ἰωάν. 17, 23)

ἀποστολήν ἔχουσα, ἀλλὰ δογματικὴν πληρεξουσιότητα καὶ αὐθεντίαν, ἐπὶ τούτοις, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἐγνωμάτευσεν, ὅπως ἐφεξῆς τὸ Πάσχα ἑορτάζεται:

α') Ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ¹, καθ' ὅσον τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, «τὴν μίαν τῶν Σαββάτων»², συνετελέσθη τὸ μέγιστον πάντων τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου, ἡ ζωηφόρος ἀνάστασις τοῦ σώματος Αὐτοῦ, ἐξ οὗ, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν, ὠνομάσθη Κυριακὴ ἡ ἡμέρα αὕτη³.

β') Τὴν Κυριακὴν, ἥτις ἔπεται μετὰ τὴν 14ην Νισάν, ἦτοι μετὰ τὴν πανσέληνον, ἵνα μὴ συμπίπτει μετὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, τὸ ὁποῖον, κατὰ Νόμον, ἑορτάζεται τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην⁴. Τὸ Πάσχα τῆς Παλ. Διαθήκης εἶναι «τύπος» καὶ προσεξεικόνισις τοῦ Πάσχα τῆς Καινῆς, καὶ ὡς τοιοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ προηγηθῆται, οὐδέποτε δὲ νὰ συνεορτάζηται ἢ νὰ ἔπεται τοῦ χριστιανικοῦ. Τὸ Νομικὸν Πάσχα, ἢ τὸ Πάσχα τῶν Ἑβραίων, μία τῶν μεγάλων ἀκινήτων ἑορτῶν, δύναται, κατὰ Νόμον, νὰ ἑορτάζηται ὅποιανδήποτε ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος καὶ ἂν συμπίπτῃ, μετὰ τῆς πανσελήνου, ἐνῶ τὸ χριστιανικὸν πρέπει νὰ ἑορτάζηται ἐν Κυριακῇ, διὰ ἐάν ποτε τὸ Νομικὸν συμπέσῃ ἐν Κυριακῇ, τὸ ἡμέτερον μετατίθεται διὰ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν, ἵνα μὴ συνεορτασθῇ μετὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ. Τὰ γεγονότα ὅπως, τότε, ἔλαβον χώραν, καὶ ὅπως τὰ ἱστοροῦσιν οἱ Εὐαγγελισταί, μαρτυροῦν, ὅτι πρῶτον οἱ Ἰουδαῖοι ἑώρτασαν τὸ πάσχα αὐτῶν καὶ ἀκολούθως ἐγένετο ἡ Ἀνάστασις⁵.

γ') Μετὰ τὴν πανσέληνον, ἥτις ἔπεται τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας (21ης Μαρτίου), ἵνα «μὴ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐνός παθήματος μνείαν ποιήσομεν, ἀλλὰ ἅπαξ τοῦ ἔτους τοῦ ἅπαξ ἀποθανόντος»⁶.

1. Διαταγαὶ Ἀποστόλων Ε', XVII, «Βιβλ. Ἑλλήνων Πατέρων» τ. 2. σ. 89, 32—33.

2. Ματθ. 28,1· Μάρκ. 16,1· Λουκ. 24,1· Ἰωάν. 20,1.

3. Ἀποκ. 1,10.

4. Ἐξ. 12,6, 17,18· Λευτ. 23,5· Ἀριθμ. 9,4, 28,16.

5. Ἰω. 18,28· 19,31· Μαρκ. 15,42.

6. Διαταγαὶ Ἀποστόλων. «Ὅπως ὀφείλει γίνεσθαι τὸ Πάσχα». Βιβλ. V κεφ. IZ', Ἐ. Π. Migne 1,888, ἢ «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων» (Ἀποστ. Διακονίας) τόμος 2ος, σελ. 89. στ.21-23. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἔνοιαν καὶ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος γράφει πρὸς τοὺς ἀπολειφθέν-

«Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς...»

(Ἰωάν. 17,22)

Ἡ Ἀ' Οἰκουμένη Σύνοδος δὲν συνέταξεν, οὔτε προδιέγραψε «σύστημα» καὶ κανόνα ὀρισμένον πρὸς εὐρεσιν τῆς μηνολογίας τοῦ Πάσχα, διότι πρῶτον μὲν ἄλλην ἀποστολὴν εἶχεν ἡ σύγκλησις τῆς, ἔπειτα δὲ ἡ πλειονότης τῶν Ἐκκλησιῶν, ὑπὲρ τῆς συνηθείας τῶν ὁποίων ἔκλινεν ἡ Σύνοδος, ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, δὲν εἶχεν ὀρισμένην μηνολογίαν τῆς ἑορτῆς, καθ' ὅσον οἱ «πασχάλιοι κύκλοι», ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν συνεχείᾳ, δὲν ἦσαν, μαθηματικῶς ἀκριβεῖς, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀνέθεσεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐνθα ἤκμαζεν ἡ μαθηματικὴ καὶ ἀστρονομικὴ ἐπιστήμη, τὴν φροντίδα νὰ ὑπολογίξῃ κατ' ἔτος τὸν ἀκριβῆ χρόνον τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, καὶ νὰ ἀνακοινοῖ ἐγκαίρως καὶ πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τὸ πόρισμα τῶν ὑπολογισμῶν τῆς.

Μετὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Ἀ' Οἰκουμ. Συνόδου ἡ διχογνωμία, ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς μηνολογίας τῆς ἑορτῆς, περιωρίσθη μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἥτις ὑφίσταται καὶ σήμερον. Οἱ λόγοι τοῦ διαφόρου ἑορτασμοῦ, ὅστις περιοδικῶς ποικίλλει κατὰ μίαν ἢ πέντε ἑβδομάδας, εἶναι ἡμερολογιακοὶ καὶ ἀστρονομικοὶ. Ἡ μὲν Δυτικὴ ἀκολουθεῖ τὴν «Γρηγοριανὴν χρονολόγησιν», καὶ πρὸς καθορισμὸν τῆς μηνολογίας λαμβάνει ὡς βᾶσιν τὴν «ἐπακτὴν» τῆς σελήνης καὶ τὸ «κυριακὸν γράμμα», μὴ ἐνδιαφερομένη ἐὰν τὸ Πάσχα προεορτασθῇ ἢ συνεορτασθῇ μετὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ, ἢ δὲ Ἀνατολικὴ ἀκολουθεῖ τὸ «διωρθωμένον Ἰουλιανόν» ἡμερολόγιον καὶ πρὸς καθορισμὸν τῆς ἡμερομηνίας συνδυάζει τοὺς κύκλους ἡλίου καὶ σελήνης, ἔχουσα ὡς σταθεράν «ἐκκλησιαστικὴν» ἑαρινὴν ἰσημερίαν τὴν 21ην Μαρτίου. Οὐδέποτε δὲ προεορτάζεται ἢ συνεορτάζεται τὸ Πάσχα μετὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ, ἀλλ' ἔπεται αὐτοῦ.

τας τῆς Ἀ' Οἰκουμ. Συνόδου ἐπισκόπους. Βίος Μεγ. Κων]νου, παρ' Ἐϋσεβίου, Λόγος Γ', 18. 19, «περὶ συμφωνίας τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς καὶ κατὰ Ἰουδαίων», Ἐ. Π. Migne 20, 1073. 1077., Σωκρ. Ἐ. Ἰ. 1, 9. Ἐ. Π. Migne 67, 77., Θεοδώρ. Ἐ. Ἰ. Α', 9, Migne 82, 932. Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου (310-404) σαφέστερον πῶς ἀναφέρει, ὅτι: «ὄχι μόνον ἐντὸς ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ [σεληνιακοῦ] ἔτους δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τελέσωμεν δύο Πάσχα, ἀλλ' οὔτε ἐντὸς ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἡλιακοῦ ἔτους, ἐνῶ κατὰ τὸ ἕτερον οὐδὲ ἓν». Ἐπιφ. Κατὰ Τεσσαρασκαίδ. Ν', Ἐ. Π. Migne 41, 881 ἐξ. Ὁ αὐτὸς ἐπίσης ἀναφέρει σαφῶς τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως τῆς Ἀ' Οἰκ. Συνόδου, ἰσημερία, πανσέληνος, Κυριακή. Αἰρ. 70, 11, Ἐ. Π. Migne 42, 36.

«...ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν, ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί».

(Ἰωάν, 17, 22-23)

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, πρὸς εὑρεσιν τῆς κατ' ἔτος ἡμερομηνίας τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἀνέκαθεν χρησιμοποιοεῖ τοὺς «πασχαλίους κύκλους», εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τῶν ὁποίων καὶ εἰσερχόμεθα.

Λέγοντες δὲ «πασχαλίους κύκλους» ἐννοοῦμεν τὴν χρονικὴν περίοδον ὠρισμένων ἐτῶν, τὴν προσδιορισθεῖσαν ὑπὸ τῶν περὶ τὸ Πάσχα τότε ἀσχοληθέντων, πρὸς εὑρεσιν τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐορτῆς. Οἱ κύκλοι οὗτοι, ὁ προσδιορισμὸς τῶν ὁποίων ἐγένετο βάσει τῶν σχετικῶν πορισμάτων τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀστρονομίας, ἔχουσι μίαν ἱστορίαν ἰσόχρονον τῆς μεγάλης ἐορτῆς, ἣ ὁποία δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο περιόδους, εἰς τὴν πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Α' Οἴκουμ. Συνόδου καὶ εἰς τὴν μετ' αὐτήν.

Πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ μὲν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοί, ὡς γνωστόν, συνεώρταζον τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἑβραίων¹, καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδεὶς συνέτρεχε λόγος καθορισμοῦ ἡμερομηνίας, δεδομένου ὅτι οὗτοι (οἱ Ἑβραῖοι), ἀκολουθοῦντες τὸν σεληνιακὸν μῆνα καὶ ἔτος, εἶχον ἤδη καθορίσει τὰ τῆς εὐρέσεως αὐτῆς. Ἐκ μέρους ὁμως τῶν ἐξ ἔθνικῶν συγκροτουμένων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, παρ' οἷς, σημειωτέον, ἐπεκράτει ἡμερολογιακὴ ἀστάθεια, ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ Πάσχα² ἐστηρίχθη:

α') Εἰς τὸν «δεκαεξαετῆ» πασχάλιον κύκλον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης καὶ μάρτυρος Ἰππολύτου (222-235), ὅστις ὠρίζε τὴν 18ην Μαρτίου ὡς ἡμέραν ἑαρινῆς ἰσημερίας³. β') Εἰς τὸν «ὀκταετῆ» πασχάλιον κύκλον τοῦ Ἀλεξανδρείας Διονυσίου (250)⁴. γ') Εἰς τὸν «κύκλον Αὐγουστάλη», χρονικῆς περιόδου 84 ἐτῶν. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι «κύκλοι», μᾶλλον πρακτικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀπέβησαν ἄνευ ἀποτελέσματος. δ') Εἰς τὸν δι' ὀρθοτέρων μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν «δεκαεννεαετῆ» κύκλον τοῦ ἀριστοτελικοῦ φιλοσόφου, μαθηματικοῦ, καὶ ἀστρονόμου, ἐπισκόπου δὲ Λαοδικείας (Συρίας) Ἀνατολίου τοῦ Ἀλεξανδρέως (277). Οὗτος ἐλάμβανε τὴν 23ην τοῦ αἰγυπτιακοῦ μηνὸς Φαμενώθ (=

1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. 5,23, Ἐ. Π. Migne 20,489.

2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. 6,22. Ἐ. Π. Migne 20,573.

3. Ἐ. Π. Migne 10,875, «Ἀπόδειξις περὶ χρόνων τοῦ Πάσχα» 10,881.

4. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. 7, 20. «Περὶ τῶν ἐορταστικῶν Διονυσίου ἐπιστολῶν, ἐνθα καὶ περὶ τοῦ Πάσχα κανονίξει», Ἐ. Π. Migne 20,681.

«Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου...».

(Ἰωάν. 17,26)

19 Μαρτίου) ὡς ἡμέραν ἰσημερίας, βάσει τῆς «Διοκλητιανείου» χρονολογίας¹. Ἡ περίοδος αὕτη, ἐπινόησις τοῦ Ἀθηναίου μαθηματικοῦ καὶ ἀστρονόμου Μ έ τ ω ν ο ς (432 π.Χ.), ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, καίτοι παρουσιάζει διαφορὰν, ἐπὶ ἔλαττον, δύο περίπου ὥρῶν, ἐθεωρήθη ἀκριβής, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει μάλιστα ταύτης καθιερώθη ἔκτοτε ἡ εὐρεσις τῆς πρώτης ἑαρινῆς πανσέληνου, ἥτις τοῦ Νομικοῦ Πάσχα, ἐξ αὐτοῦ δὲ ὁ καθορισμὸς τοῦ ἡμετέρου. Ἀλλὰ τὸ πασχάλιον τοῦτο, ἐπεξεργάσθη, ὡς λέγεται, καὶ ἐτελειοποίησεν ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος.

Ο «ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΚΑΝΩΝ»

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διατυπωθείσης «εὐχῆς» ἅμα δὲ καὶ «ἐντολῆς» τῆς Ἀ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις εἰς τὰς μετ' αὐτὴν Τοπικὰς καὶ Οἰκουμενικὰς Συνόδους ἔλαβε τὸν χαρακτήρα τῆς «ἀποφάσεως» καὶ τοῦ «ὄρου», ἐπενοήθη τὸ πρῶτον καὶ διεμορφώθη κατὰ τὸν Ε' αἰ. τὸ ἡμέτερον «Πασχάλιον» ἢ ὁ «Ἀλεξανδρινός», λεγόμενος, κανὼν, ὅστις δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν 19ετῆ κύκλον τοῦ Ἀνατολίου (Μέτωνος), κατὰ τὸν «Ἰουλιανὸν λογισμόν». Κατ' αὐτὸν δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ δίσεκτα ἔτη, ἀλλ' οἱ 235 σεληνιακοὶ μῆνες διαμοιράζονται εἰς 19 κοινὰ ἔτη. Ἐν συνεχείᾳ δὲ καθιερώθησαν αἱ πρὸς τὰς Ἐκκλησίας ἐξαπολυόμεναι «πασχάλιοι ἐπιστολαὶ» ἢ «ἑόρτια γράμματα», κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων, καθότι ἐκ τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἥτις, σημειωτέον, ὑπελογίζετο κατὰ τοὺς αἰγυπτιακοὺς μῆνας καὶ τὸ κρατοῦν ἐν Αἰγύπτῳ ἡμερολόγιον, ἐξηρτᾶτο καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου πασῶν τῶν ἄλλων κινήτων ἑτησίων ἑορτῶν².

Εἰς τὰ πορίσματα καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας ὑπήκουον πᾶσαι ἐν γένει αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐπισκόπων τῆς Δύσεως, καὶ μόνον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἀπειθήσασα, ἠκολούθησε τὸ ἰδικόν της ἐσφαλμένον σύστημα.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας ἔθηκεν ὡς βᾶσιν, ὅτι πρέπει νὰ «γίνεται» τὸ Πάσχα μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν, ἡ ὁποία, τότε,

1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ., 7,32, «ἐκ τῶν περὶ τοῦ Πάσχα Ἀνατολίου κανόνων», Ἐ. Π. Migne 20,728.

2. ΙΗ' πασχάλιος ἐπιστολὴ Μ. Ἀθανασίου ἔτους 364. Πρβ. Ἐ. Π. Migne 26,1339-1450, ὡς ἐπίσης, αὐτόθι 77,401. 428.

«...ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾗ, καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς».
(Ἰωάν. 17,26)

συνέπιπτε τὴν 21ην Μαρτίου¹. Ἐκ τῆς ἀφετηρίας δὲ ταύτης ὀρμωμένη, προσδιώρισε καὶ τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας γίνεται ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν πανσέληνος εἰς ἕν ἕκαστον τῶν 19 ἔτων τοῦ κύκλου Ἀνατολίου (Μέτωνος), ὁ ὁποῖος ἀπεδέχετο, ὅτι μετὰ πᾶσαν περίοδον 19 ἔτων αἱ αὐταὶ φάσεις τῆς Σελήνης, ἐπομένως καὶ αἱ πανσέληνοι, ἐπανέρχονται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν, περίπου, μηνολογίαν. Ὁ κύκλος τοῦ Μέτωνος, ἀφοῦ ἐπαναφέρει τὰς φάσεις, ἐπαναφέρει καὶ τὴν «ἐπακτὴν» ἢ «θεμέλιον» ἤτοι τὴν ἡλικίαν τῆς σελήνης κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου, ἥτις εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν τῆς 1ης Μαρτίου. Ἡ ἐπακτὴ εἰς τὸ «Ἰουλιανὸν» λαμβάνει 19 «τιμάς», ἐκάστη τῶν ὁποίων συνδέεται μετὰ ἕνα «χρυσοῦν ἀριθμὸν», ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ ἐν τέλει δημοσιευομένῳ «Πασχαλίῳ πίνακι». Ἡ ἐμφάνισις τῆς μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν νέας σελήνης ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη τὴν ἑναρξιν τοῦ Νισάν, τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ θρησκευτικοῦ ἔτους τῶν Ἑβραίων, ἡ δὲ 15ῃ ἡμέρα αὐτῆς τὴν τοῦ πάσχα². Ἐξ ἄλλου, διὰ τῶν κύκλων ἡλίου (Καλλίπου) προσδιωρίζετο

1. Λέγοντες ἰσημερίαν ἐνοοῦμεν τὴν ἡμέραν τοῦ ἔτους καθ' ἣν πανταχοῦ τῆς γῆς ἡ ἡμέρα εἶναι ἴση πρὸς τὴν νύκτα. Καὶ εἰς μὲν τὸν Ἰσημερινὸν πάντοτε ἐπικρατεῖ ἰσημερία, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους τόπους τῆς γῆς δις τοῦ ἔτους, τὴν 21ην Μαρτίου (ἀνατολὴ ἡλίου 6.30', δύσις 6.35') καὶ τὴν 24ην Σεβρίου (ἀν. ἡλ. 6.17', δ. 6.17'*) . Τὴν 21ην Μαρτίου, τοῦτέστι τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο ἰσημερία τὸ 325, ἔτος συγκλήσεως τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου, χάριν τάξεως καὶ παραδόσεως δέχεται ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ὡς σταθερὰν ἡμερομηνίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἰσημερίας, ἐκ τοῦ ὅτι κατ' αὐτὴν συμπληροῦται ὄχι μόνον σεληνιακόν, ἀλλὰ καὶ πλῆρες ἡλιακόν ἔτος. Ἡ ἡμερομηνία ὁμοῦς αὕτη δὲν εἶναι σύμφωνος καὶ πρὸς τὴν ἀστρονομικὴν τοιαύτην, ἀλλὰ μετακινεῖται σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἡμέρα αὐτῆς, ἕνεκα τῆς μεταξὺ πολιτικοῦ καὶ ἡλιακοῦ ἔτους διαφορᾶς (11'13",92), ἀστρονομικῶς καλουμένης «μεταπτώσεως» ἢ ἡλιακῆς ἐξισώσεως, ἥτις ἐν διαστήματι 127-128 ἔτων συμπληροῖ μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν. Ἐνεκα τῆς «μεταπτώσεως» ταύτης ἑαρινὴ ἰσημερία ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος ἦτο τὴν 24ην Μαρτίου, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ τὴν 23ην ἰδίου καὶ τὸ 325 μ. Χ., τὴν 21ην Μαρτίου. Ταύτην καὶ ὡς «πρόσκαιρον» καὶ ὡς ἐγγύτερον κειμένην τῆς φυσικῆς, ἀκολουθεῖ σήμερον ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Περὶ τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας ἐκτενέστερον βλέπε Ἐ. Π. Migne 145,100. 101. 103.

* Αἱ ὥραι ἐνταῦθα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐξαφάνισιν τοῦ ἡλιακοῦ κέντρου, ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὸν ἐπίσημον πίνακα τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν.

2. Βάσει τῶν ὑπολογισμῶν τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας, τὸ Νομικόν πάσχα εἰς ἐκάστην ἀνακυκλουμένην περίοδον 19 ἔτων συμπίπτει μετὰ τὰς

«Μακάριοι οἱ πενθούντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται».

(Ματθ. 5,4)

ἡ ἡμέρα τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς καὶ οὕτω εὐρίσκειτο καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδας, κατὰ τὴν ὁποίαν συμπίπτει τὸ Νομικὸν Πάσχα, ὥστε ἡ ἐπομένη αὐτοῦ Κυριακὴ νὰ εἶναι ἡ τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα. Τὸ κυκλικὸν τοῦτο σύστημα, ὅπερ σήμερον ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν καὶ παράδοσιν, ἀπέβη ἐπὶ τέλους ὁ γνῶμων καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἑκκλησίαν, ἐνταῦθεν δὲ ἡ ταυτότης παρ' αὐτῇ καὶ ἡ ἐνότης τοῦ «Πασχαλίου»¹.

ΟΙ «ΠΑΣΧΑΛΙΟΙ» ΠΙΝΑΚΕΣ

Αἱ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἀναφερθεῖσαι «πασχάλιοι ἐπιστολαί», ἧ τὰ «ἐόρτια γράμματα», βραδύτερον περιορίσθησαν ἐντὸς τῆς Ἑκκλησίας Ἀλεξανδρείας, καὶ τέλος, μετὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (451), ἔπαυσαν, καθ' ὅσον ἐκεῖ ἐπεκράτησαν μονοφυσίται ἐπίσκοποι καὶ αἱ Ὁρθόδοξοι Ἑκκλησίαι διέκοψαν τὰς μετ'

ἐναντι ἐνὸς ἐκάστου κύκλου ἡ χρυσοῦ ἀριθμοῦ ἡμερομηνίας, κατὰ τὸ «διωρθωμένον Ἰουλιανόν» ἡμερολόγιον καὶ τὸν «Ἰουλιανὸν λογισμόν».

Σελήνης				Σελήνης			
Κύκλοι	Θεμέλιον Ἑκκλησιᾶς	N. Πάσχα (15 Νισάν)	Ἔ τ η	Κύκλοι	Θεμέλιον Ἑκκλησιᾶς	N. Πάσχα (15 Νισάν)	Ἔ τ η
1	14	15 Ἀπρ.	—	11	4	25 Ἀπρ.	—
2	25	4 »	—	12	15	14 »	—
3	6	23 »	—	13	26	3 »	1953
4	17	12 »	—	14	7	22 »	1954
5	28	1 Μαΐου	—	15	18	11 »	1955
6	9	20 Ἀπρ.	—	16	29	30 »	1956
7	8	9 »	—	17	10	18 »	1957
8	1	28 »	—	18	21	7 »	1958
9	12	17 »	—	19	2	26 »	1959
10	23	6 »	—				κ.ο.κ.
			1960				1970
			1961				1971
			1962				1972
			1963				1973
			1964				1974
			1965				1975
			1966				1976
			1967				1977
			1968				1978
			1969				

1. Ζ'. Ἀποστ. Κανῶν «Διαταγαὶ Ἀποστόλων» 5,17. «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων» (Ἀποστολ. Διακονίας) τόμος 2ος, σελ. 89 στ. 21-23. Ἐ.Π. Migne 1,888. Α'. Καν. Ἀντιοχ., Καρθαγ. Ἐ', ΠΑ', ΡΙΖ', Πασχάλ. Ἐπιστ. Μ. Ἀθανασίου, Θεοφ., Κυριλ., Migne 26,1351. 65,47. 75,402. 901. Ἐκκλ. Ἰστ. Σωκ. Α'. θ'. Migne 67,77, Θεοδ. Α'. θ', Migne 82,932. Σωζόμ. Α', κα' Migne 67, 921. Βίος ἀγ. Κων/νου λόγ. Γ'. ιη', Migne 20,1073. Χρον. Πάσχα, Migne 95,85.

2. Πρβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Β. Στεφανίδου σ. 285.

«Ἀναμνήσθεσε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἀθλῆσιν ὑπεμείνατε παθημάτων».
(Ἐβρ. 10,32)

αὐτῶν σχέσεις. Ἐτερος λόγος, ὅστις κατέστησεν ἀχρήστους τὰς Πασχαλίους ἐπιστολάς, εἶναι ὅτι ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος (385-412), τῇ προσταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379-395), εἶχε καταρτίσει πίνακα δεικνύοντα τὴν εὐρεσιν τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα 418 ἐνιαυτῶν¹. Ἀφορμὴν πρὸς σύνταξιν τῶν πασχαλίων τούτων πινάκων ἔδωκεν ἡ κατὰ ἓνα μῆνα διαφορὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ ἔτος 387 μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας (25 Ἀπριλίου, καθ' ἡμᾶς 8 Μαΐου) καὶ Ρώμης (21 Μαρτίου). Βραδύτερον ὁ διάδοχος αὐτοῦ, ὁ θεῖος Κύριλλος (412-444) εἶχε καταρτίσει, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ 19ετοῦς «Ἀλεξανδρινοῦ κύκλου», πίνακα (ἀπὸ τοῦ 153 μέχρι τοῦ 247, τῆς «Διοκλητιανείου» χρονολογήσεως), ἧτοι ἀπὸ τοῦ 401-495, τούτέστιν 94 ἐτῶν. Μεθ' ἐκάστην 94ετῆ περίοδον ἧτοι, μεθ' ἐκάστην τρίτην ἀνακύκλησιν τῶν κύκλων τοῦ ἡλίου ($28 \times 3 = 94$) ἢ μεθ' ἐκάστην πέμπτην ἀνακύκλησιν τῶν κύκλων τῆς σελήνης ($19 \times 5 = 95$), ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὸν «Ἰουλιανὸν λογισμόν», ἐπανέρχεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἡμερομηνιῶν. Σήμερον ὅμως τὰ δίσδεκα ἔτη ἀλλάσσουν, περιοδικῶς, ταύτας κατὰ μίαν ἡμέραν.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω καὶ βάσει πάντοτε ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, προέκυψαν οἱ περὶ τὸ Πάσχα ποικιλόμορφοι «πίνακες», οἵτινες οὐ μόνον ἀπεδείχθησαν ἱκανοί, ἀλλὰ καὶ ἀλάνθαστοι διὰ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν προωρίζοντο, καὶ αὐτῶν ἐποιεῖτο χρῆσιν, ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ἡ Ορθόδοξος Ἐκκλησία. Δι' αὐτῶν ἡ εὐρεσις τῆς ἡμερομηνίας τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ἀποβαίνει ὅλως «μηχανικὴ», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διὰ τῆς «χειρὸς τῶν Ρώσων» ἐρμηνείαν καὶ εὐρεσιν ἧτις ἐστὶ δυσνόητος καὶ δύσχρηστος.

Καὶ πρὸ μὲν τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας καὶ μετ' αὐτὴν (1440), κυρίως ὅμως ἀπὸ τοῦ 16ου (μ.Χ.) αἰῶνος, ὅτε ἤρχισεν ἡ ἐκτύπωσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργικῶν βιβλίων, τοὺς «πασχαλίους κύκλους», συνταχθέντας βάσει τοῦ προχριστιανικοῦ «Ἰουλιανοῦ» ἡμερολογίου, καὶ τὰ «πασχάλια» συναντῶμεν εἰς κώδικας, χειρόγραφα καὶ διάφορα ἔντυπα βιβλία. Ἐξ ἐτέρου δὲ ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία μετ' ἐνδιαφέροντος σταχυολογήσασα τὴν ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματολογίᾳ πλουσίως ἐγκατεσπαρμένην ὕλην τοῦ ὑπ' ὄψιν θέματος, μετέφερε πλεῖστα ὅσα ἀπαραίτητα στοιχεῖα, ἐν εἶδει «παραρτήματος» εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία, τὸ «Εὐαγγελιστάριον» εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ τὰ «Κανόνια», «Πινάκια» καὶ «Πασχάλια» εἰς τὸ Μέγα Ὁρολόγιον.

1. Πρβλ. Ἐ. Π. Migne 65,47. 51.

Ὁ παρ' ἡμῖν ἰσχύων «αἰώνιος Πασχάλιος πίναξ», τὸν ὁποῖον βλέπομεν εἰς τὸ «Εὐαγγελιστάριον» τῶν ἐπ' Ἐκκλησιαίς ἱερῶν Εὐαγγελίων, φέρεται καταχωρισμένος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πατρολογία, ἐκδόσεως Migne (19, 1298) καὶ ἐν τῇ Ἐκθέσει μεθόδων ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν κύκλων καὶ τῶν τούτοις ἐπομένων» Ἰσαὰκ Μοναχοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, ἔχων οὕτω.

ΚΑΝΟΝΙΟΝ

τῆς τοῦ σεβασμίου καὶ μεγάλου Πάσχα εὐρέσεως, συντεθὲν παρὰ τοῦ ὀσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ¹ (754).

Κύκλοι Σελήνης	Κύκλοι Ἡλίου							Θεμέλιον Σελήνης	
	ΠΑΣΧΑ Ἰουδαίων								
	1 7 12 18	2 13 19 24	3 8 14 25	9 15 20 26	4 10 21 27	5 11 16 22	6 17 23 28		
[Μηνολογία ἁγίου ΠΑΣΧΑ*]									
1	A. 2	A. 7	A. 6	A. 5	A. 4	A. 3	A. 9	A. 8	14
2	M. 22	M. 24	M. 23	M. 29	M. 28	M. 27	M. 26	M. 25	25
3	A. 10	A. 14	A. 13	A. 12	A. 11	A. 17	A. 16	A. 15	6
4	M. 30	M. 31	A. 6	A. 5	A. 4	A. 3	A. 2	A. 1	17
5	A. 18	A. 21	A. 20	A. 19	A. 25	A. 24	A. 23	A. 22	28
6	A. 7	A. 14	A. 13	A. 12	A. 11	A. 10	A. 9	A. 8	9
7	M. 27	M. 31	M. 30	M. 29	M. 28	A. 3	A. 2	A. 1	20
8	A. 15	A. 21	A. 20	A. 19	A. 18	A. 17	A. 16	A. 22	1
9	A. 4	A. 7	A. 6	A. 5	A. 11	A. 10	A. 9	A. 8	12
10	M. 24	M. 31	M. 30	M. 29	M. 28	M. 27	M. 26	M. 25	23
11	A. 12	A. 14	A. 13	A. 19	A. 18	A. 17	A. 16	A. 15	4
12	A. 1	A. 7	A. 6	A. 5	A. 4	A. 3	A. 2	A. 8	15
13	M. 21	M. 24	M. 23	M. 22	M. 28	M. 27	M. 26	M. 25	26
14	A. 9	A. 14	A. 13	A. 12	A. 11	A. 10	A. 16	A. 15	7
15	M. 29	M. 31	M. 30	A. 5	A. 4	A. 3	A. 2	A. 1	18
16	A. 17	A. 21	A. 20	A. 19	A. 18	A. 24	A. 23	A. 22	29
17	A. 5	A. 7	A. 6	A. 12	A. 11	A. 10	A. 9	A. 8	10
18	M. 25	M. 31	M. 30	M. 29	M. 28	M. 27	M. 26	A. 1	21
19	A. 13	A. 14	A. 20	A. 19	A. 18	A. 17	A. 16	A. 15	2

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΚΩΝΣΤ. Θ. ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

1. Πρβλ. Εὐσεβίου Παμφίλου, «Τὸ διαγραφὲν Κανόνιον Πάσχα», Ἐ. Π. Migne 19, 1217.

* Ἀντὶ τοῦ καταχωρισμοῦ, κάτωθι τῶν μηνολογιῶν τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα, καὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος, καθ' ἃς συμπίπτει τὸ ἑβραϊκὸν πάσχα, αἰτνες σημειοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων Α ἕως Ζ (Α=Κυριακή, Ζ=Σάββατον κλπ.), καταχωρίζονται ἐνταῦθα μόνον οἱ μῆνες (Μ.=Μάρτιος, Α.=Ἀπρίλιος).

ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

1ον

Εἰς τὴν ΙΖ' Κυριακὴν (2 Ὀκτωβρίου 1955)

Β' Κορινθ. 6,16-7,1

Περὶ τῆς «ἀγιωσύνης», ποῦ ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν λαόν Του, μᾶς ὀμιλεῖ σήμερον ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος Παῦλος. Καὶ πρῶτον, μᾶς ὑπενθυμίζει, ὅτι εἴμεθα «ναὸς Θεοῦ ζῶντος»· διότι, «καθὼς εἶπεν ὁ Θεός», Αὐτὸς κατοικεῖ μέσα μας, φωτίζων, στηρίζων καὶ ἐνισχύων ἡμᾶς μετὰ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ «ἐμπεριπατεῖ» ἀνάμεσά μας, ἀκολουθῶν ἡμᾶς, ὀδηγῶν καὶ στηρίζων εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Γίνεται δὲ τοῦτο, διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸ ἠθέλησεν. Αὐτὸς ἠθέλησε νὰ εἶναι ὁ Θεὸς μας καὶ ἡμεῖς νὰ εἴμεθα ὁ λαὸς Του: «Καὶ ἔσομαι αὐτῶν. Θεὸς καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός», εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην διὰ τῶν Προφητῶν (Μωϋσέως, Ἰερემίου, Ἰεζεκιήλ καὶ Ζαχαρίου). Τὰ ἴδια δὲ ἐπανελάβεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος καὶ ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς Του, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Ὅποιος εἶπεν: «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με τὸν λόγον μου τηρήσει καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν» (Ἰωάν.14,23).

*

Ἄφ' οὗ, λοιπόν, εἴμεθα «ναὸς Θεοῦ ζῶντος» καὶ ἔχομεν τὸν Θεὸν μαζί μας, ἔχομεν χρέος — προχωρεῖ λέγων ὁ ἅγιος Ἀπόστολος — νὰ σεβασθῶμεν τὴν ἱερότητα αὐτοῦ τοῦ ναοῦ (ποῦ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς) καὶ νὰ τὸν διαφυλάξωμεν ἀπὸ κάθε βεβήλωσιν.

Καὶ δι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει τὴν παραγγελίαν, ποῦ ἄλλοτε ἔδωκεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος τοῦ Προφήτου Ἡσαίου: Νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ πονηροὺς, ν' ἀποφεύγωμεν, δηλαδὴ, καὶ ν' ἀποστρεφώμεθα τῶν τοιούτων ἀνθρώπων τὴν συναναστροφὴν, διότι, (ὅπως εἶπεν ἄλλοτε ὁ ἴδιος Ἀπόστολος) «φθείρουσιν ἠθὴ χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί» (Α' Κορινθ. 15,33). Καὶ τελείως ν' ἀπέχωμεν ἀπὸ κάθε «ἀκαθαρσίαν, δηλ. ἀπὸ κάθε πράξιν ἢ λόγον ἢ καὶ σκέψιν ἀκόμη ἀμαρτωλῆν, ποῦ μολύνει τὴν ψυχὴν: «Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε».

Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης προσοχῆς μας διὰ τὴν ψυχικὴν μας ἀγνότητα, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς καθαρότητος τοῦ «ναοῦ τοῦ Θεοῦ», τὸν ὅποιον ἔχομεν μέσα μας; Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐπιμόνου προσπάθειας θὰ εἶναι, ὅτι ὁ Θεὸς πλέον μᾶς κάμνει τότε ἐντελῶς ἰδικούς Του. Γίνεται ὁ Πατήρ μας, καὶ ἡμεῖς γινόμεθα τέκνα Του καὶ κληρονόμοι τῆς Βασιλείας Του: «Κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς καὶ ἔσομαι ἕμῶν εἰς Πατέρας καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱούς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ».

*

Ὡστε «ταύτας ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας» — τὴν κατοίκησιν τοῦ Θεοῦ ἐντός μας, τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν νὰ εἴμεθα ὁ λαὸς Του, καὶ τὸ μέγα χάρισμα

«Ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν...».

(Ἐβρ. 12,3)

τῆς Υἱοθεσίας Του — ἔχομεν χρέος νὰ «καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος», ἀπὸ κάθε τι ποῦ ἡμπορεῖ νὰ μολύνῃ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μας. Καὶ τοιούτο-τρόπως, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ κακοῦ, νὰ ἐκτελοῦμεν ἔργα ἀγνά, ἀγία, θεάρεστα· ὄχι διὰ τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τὴν ὀφειλομένην πρὸς τὸν Θεὸν ὑπερτάτην εὐλάβειαν καὶ τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τὸ πανάγιόν Του θέλημα, «ἐπιτελοῦντες ἀγίως ὑμῖν ἐν φόβῳ Θεοῦ».

2ον

Εἰς τὴν ΙΗ' Κυριακὴν (9 Ὀκτωβρίου 1955) Β' Κορινθ.9,6-11

Πρὸς χάριν τῶν πτωχῶν Χριστιανῶν τῆς Παλαιστίνης ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (ἔχων καὶ σχετικὴν παραγγελίαν τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, ποῦ ἔμεναν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ) ἐφρόντιζε διὰ τὴν συλλογὴν εἰσφορῶν ἐκ μέρους τῶν πιστῶν τῶν Ἑκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος καί, πρὸ πάντων, τῆς πλουσίας Κορίνθου. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον εἶχε συστήσει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κορίνθου, εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν του πρὸς αὐτούς, ν' ἀποταμιεῖ ἕκαστος κάθε Κυριακὴν ὅ,τι τοῦ ἦτο εὐκόλον, ὥστε νὰ ἔχη συγκεντρωθῆ κάποιο σεβαστὸν ποσόν, ποῦ θὰ τὸ παρελάμβανε ὁ ἴδιος, ὅταν θὰ ἐπήγαινε διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ νὰ μὴ περιμένουν τότε νὰ κάμουν ἔρανοους.

Αὐτὴν τὴν ὑποχρέωσιν τῶν πιστῶν διὰ τὴν βοήθειαν τῶν πασχόντων ἀδελφῶν των ὑπεθυμίζων ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, καὶ εἰς τὴν δευτέραν του ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Κορινθίους, δίδει εἰς τὴν σημερινὴν περικοπὴν τῆς ὠραιότατον μάθημα περὶ ἐλεημοσύνης, πολὺ χρήσιμον δι' ὅλους μας.

*

Μὲ σποράν παρομοιάζει τὴν ἐλεημοσύνην ὁ Ἀπόστολος τοῦ Κυρίου. Καὶ τοὺς κανόνας τῆς σπορᾶς ἐφαρμόζει καὶ ἐδῶ. "Ἄν σπείρης μὲ τσιγκουιά, τσιγκουνικο θὰ εἶναι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. "Ἄν σπείρης ἀπλόχερα, πλουσία θὰ εἶναι καὶ ἡ συγκομιδὴ: «Ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει».

"Ὅποιος σπείρει ὀλίγα θερίζει ὀλίγα, ἐν ᾧ ὅποιος σπείρει πολλὰ θερίζει πολλὰ. Καὶ ὅσον περισσότερα λοιπὸν θὰ δώσης — ἐννοεῖ ὁ θεῖος Παῦλος — εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν σου, τόσον μεγαλύτερον μισθὸν θὰ ἔχῃς ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐν ᾧ ἂν φειδωλευθῆς (τσιγκουνευθῆς) εἰς τὴν ἐλεημοσύνην σου, ἀνάλογος θὰ εἶναι καὶ ἡ μεταχειρίσις σου ἀπὸ τὸν οὐράνιον Δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν.

Δὲν ἔχει ὁμως ἀξίαν ἢ ποσότης μόνον τῆς ἐλεημοσύνης. Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ προέρχεται ἀπὸ εἰλικρινῆ διάθεσιν, ἀπὸ πραγματικὴν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην. Νὰ μὴ γίνεταί ἀπὸ ὑποχρέωσιν καὶ ἀπὸ ἀνάγκην, μὲ δυσἀρέσκειαν καὶ μὲ δυσανασχέτησιν. Ποτὲ δὲ νὰ μὴ διδῇ τὴν ἀφορμὴν νὰ στενοχωρηθῆ καὶ ὁ ἐλεούμενος μὲ τὴν ἄστοχον συμπεριφορὰν τοῦ ἐλεοῦντος: «Ἐκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης».

«...ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι»

(Ἐβρ. 12,3)

Ἄπ' ἐναντίας πρέπει ἡ ἐλεημοσύνη νὰ γίνεται μὲ εὐχαρίστησιν, μὲ χαράν, μὲ ἰλαρὸν καὶ φαιδρὸν πρόσωπον. Καὶ τότε ἔχει πραγματικὴν ἀξίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος βλέπει εἰς τὰ βάθη τῶν καρδιῶν μας. Αὐτὸν δὲ τὸν ἐλεήμονα, μὲ τὴν καλὴν καὶ εὐχάριστον διάθεσιν καὶ μὲ τὸ φαιδρὸν πρόσωπον, ἐκτιμᾷ ὁ Θεὸς καὶ ἀνταμείβει: «Ἰλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός». Πόσον πολὺ δὲ ἀποβλέπει ὁ Κύριος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τοῦ ἐλεοῦντος, μᾶς τὸ εἶπε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλίαν Του, ὅταν ἐδήλωνεν, ὅτι εἶναι τελείως ἀχρηστὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡ ἐλεημοσύνη, πού δὲν γίνεται ἀπὸ ἀγάπην, ἀλλὰ «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. 6,1-4).

*

Ἐλεημοσύνη, πού γίνεται ἀπὸ ἀγνὴν διάθεσιν, μὲ εὐχαρίστησιν καὶ μὲ γενναιοδωρίαν, ἔχει πλουσίαν τὴν ἀνταπόδοσίν της. Διότι προσωπικῶς ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὴν ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος, ὁ Ὅποιος εἶναι ἰκανὸς νὰ ἀνταποδώσῃ μὲ τὸ παραπάνω ὅσα θὰ δαπανηθοῦν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Δι' αὐτὸ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ φοβῆται ὁ Χριστιανὸς μήπως πτωχύνῃ, τάχα, ὅταν ἐλεῇ· ἀλλὰ, ἐφ' ὅσον ἔχει, νὰ εἶναι πάντοτε πρόθυμος εἰς τὸ νὰ εὐεργετῇ τὸν πλησίον του μὲ γενναιοδωρίαν, σύμφωνα μὲ τὸ ψαλμικόν: «Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα».

Ἐπὲρ τῶν τοιούτων δὲ ἐλεημόνων εὐχεται ὁ θεὸς Ἄπόστολος πρὸς τὸν Θεόν, νὰ ἀνταποδώσῃ πλουσιοπάροχα, ὅτι αὐτοὶ θὰ δώσουν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν των: «Πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν».

3ον

Εἰς τὴν Κυρ. τῶν Πατέρων (16 Ὀκτωβρ. 1955) Τίτ. 8,8-15

Τὸ σημερινὸν Ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ τῆς Κυριακῆς 17 Ἰουλίου ἐ. ἐ., διότι τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἰδία περίπτωσις τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων (τότε τῆς Δ' Οἴκουμ. Συνόδου, σήμεροντῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου). Τότε ἐπροσέξαμεν τὴν ἀνάγκην τῶν καλῶν ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ θεὸς Ἄπόστολος θέλει νὰ ἀσκοῦνται πάντοτε οἱ Χριστιανοί, καὶ μάλιστα καὶ νὰ προεξάρχουν. Σήμερον ἄς προσέξωμεν τὴν συμβουλήν, πού δίδεται καὶ πρὸς τὸν Τίτον, τὸν ἐπίσκοπον Κρήτης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστάλη αὐτὴ ἡ ἐπιστολή, ἀλλὰ καὶ πρὸς κάθε Χριστιανόν, πού θέλει νὰ εἶναι ἐν τάξει μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ πραγματικὰ ζωντανὸν μέλος της: «Μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις καὶ μάχας νομικὰς περιστάσας· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι».

*

Ἐπῆρχαν εἰς τὴν ἐποχὴν, πού ἐγράφη ἡ ἐπιστολή, μερικοὶ ἄνθρωποι πού, ὅπως κοινῶς λέγεται, «πνίγονται εἰς τὰ ρηχὰ» καὶ ἔχαναν τὸν καιρὸν των—ἔτρωγαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων τὸν καιρὸν—μὲ ἀτελειώτους καὶ φλυάρους συζητήσεις διὰ πράγματα, πού μόνον ἔριδας ἤμποροῦσαν νὰ προκαλέσουν,

«Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».
(Ματθ. 5,10)

ἐν σχέσει μὲ ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τὸν μωσαϊκὸν νόμον καὶ εἰς τὸ γενεαλογικὸν δένδρον διαφόρων προσώπων. Φαίνεται δέ, ὅτι οἱ τοιοῦτοι φλύαροι καὶ ἀργόστολοι συζητηταὶ ἐπλεόναζαν εἰς τὴν Ἐπαρχίαν τοῦ Ἀποστόλου Τίτου καὶ δι' αὐτὸ ὁ διδάσκαλός του, ὁ ἅγιος Παῦλος, τοῦ συνιστᾶ νὰ ἀποφεύγῃ αὐτὰς τὰς συζητήσεις, ποῦ ἀδίκᾳ χαλοῦν τὴν διάθεσιν καὶ προκαλοῦν «ἔρεις καὶ μάχας», ἐν ᾧ δὲν εἶναι παρὰ «ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι».

Ἄλλὰ μήπως καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι — καὶ «εὐσεβεῖς» χριστιανοὶ πολλᾶκις! — ποῦ χάνονται εἰς παρόμοια πράγματα καὶ ἐξοδεύουν τὸν καιρὸν των καὶ τὴν ζωτικότητά των εἰς ματαιοσχόλους συζητήσεις καὶ διὰ ζητήματα, μάλιστα, ποῦ συνήθως δὲν τὰ κατανοοῦν;

Γνωρίζομεν πολὺ καλά, ὅτι εἶναι πολὺ συχναὶ αἱ ἐνοχλήσεις πρὸς Κληρικοὺς καὶ Κήρυκας τοῦ θεοῦ λόγου ἀπὸ ἀνθρώπους τέτοιους, ποῦ δὲν γνωρίζουν πῶς ἄλλοιῶς νὰ ἐκδηλώσουν τὸν θρησκευτικὸν των ζῆλον καὶ καταπιάνονται μὲ ζητήματα τόσο μικρὰ καὶ οὐτιδανὰ καὶ ὑποστηρίζουν τόσο μεγάλας μαρίας, ὥστε εἶναι διὰ ν' ἀπογοητεύεται κανεὶς, ἂν σκεφθῆ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ὅμοιοι μὲ αὐτούς! Τί ἄλλο δὲ εἶναι καὶ ὅλα αἱ συζητήσεις, ποῦ εἰς μερικὰ μέρη γίνονται ἀκόμη μεταξύ χριστιανῶν «διὰ τὸ Ἡμερολόγιον», καθὼς καὶ αἱ ἄλλα ἐκεῖναι συζητήσεις, τὰς ὁποίας προκαλοῦν μὲ ἀγραμμάτους κυρίως καὶ ἀδιαφωτίστους Χριστιανοὺς οἱ διάφοροι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ περιφερόμενοι προπαγανδισταὶ τῶν διαφόρων ξένων αἰρέσεων;

*

Προσοχὴ χρειάζεται εἰς ὅλα αὐτά, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, διότι¹ εἶναι ὅλα μάταια καὶ ἀνωφελῆ. Ἐκεῖνο ποῦ χρειάζεται εἰς ὅλους μας εἶναι¹ νὰ συνθηθίσωμεν νὰ εἴμεθα καλοὶ χριστιανοὶ εἰς τὴν πράξιν. Ὀλιγώτερα λόγια καὶ περισσότερα ἔργα!

4ον

Εἰς τὴν Κ' Κυριακὴν (23 Ὀκτωβρίου 1955)

Γαλάτ. 1,11-19

Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, μεταξύ τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Φρυγίας¹ εὐρίσκειται ἡ χώρα, ποῦ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων ὠνομάζετο Γαλατία, οἱ κάτοικοί της δὲ ἔλεγοντο Γαλάται. Πρὸς αὐτοὺς τοὺς Γαλάτας ἐδίδαξε τὸν Χριστιανισμὸν πρῶτος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐπισκεφθεὶς τὴν χώραν των δύο φορές. Τοῦ ἔδειξαν δὲ τόσῃν εὐλάβειαν καὶ ἀγάπῃν καὶ τοῦ ἔκαμαν τόσας περιποιήσεις καὶ ἐκδηλώσεις ἀφοσιώσεως, ὥστε, ὅπως ἔλεγεν ὁ ἴδιος, εἶχε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὸν ἐδέχθησαν «ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν», καὶ ὅτι, ἂν ἦτο δυνατόν, θὰ τοῦ ἐδίδαν καὶ τὰ μάτια των ἀκόμη (Γαλάτ. 4,14-15).

*

Ἡ ἀντίδρασις ὁμως ἐναντίον τῆς νέας θρησκείας τὴν παρηκολούθει παντοῦ· καί, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἐλάμβανε διάφορα σχήματα καὶ ἐχρησιμοποιοῦσε διαφόρους προφάσεις, διὰ νὰ παρεμποδίσῃ τὸ ἔργον της. Καὶ τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ εἰς τὴν Γαλατίαν. Ἐπῆγαν δηλ. ἐκεῖ μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς Ἑβραίους, ποῦ, ἀφ' οὗ ἐπέισθησαν ὅτι κατ' ἄλλον τρόπον δὲν ἔμποροῦσαν νὰ παρεμποδίσουν τὸ ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπροσπα-

«Ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ».
(Ἀποκ. 7,10)

θοῦσαν νὰ τὸν νοθεύσουν καὶ νὰ τὸν μεταβάλουν εἰς μίαν ἀπλήν ἰουδαϊκὴν αἵρεσιν. Καὶ κατώρθωσαν νὰ πείσουν πολλοὺς χριστιανούς, ὅτι τάχα ἐπρεπεὶ νὰ τηροῦν τὴν ἐβραϊκὴν περιτομὴν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἀντίθετα πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου τῶν Ἱεροσολύμων. Αὐτὴ δὲ ἡ κίνησις ἐπέφερε, φυσικὰ, εἰς τὰς τάξεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας σύγχυσιν, ἀταξίαν καὶ διαίρεσιν καί, ἂν ἐπροχώρει περισσότερον, θὰ μετέβαλλε τελείως τὸν χριστιανικὸν τῆς χαρακτήρα.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εὐρίσκετο δέσμιος εἰς τὴν Ρώμην, καὶ μὲ μεγάλην λύπην ἐπληροφορήθη αὐτὴν τὴν δυσάρεστον κατάστασιν τῆς Γαλατίας, ἀπὸ τὴν ὅποιαν τόσας καλὰς ἀναμνήσεις εἶχε. Καὶ δι' αὐτὸ ἔγραψε τὴν «πρὸς Γαλάτας» ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὅποιαν μὲ πολλὴν στοργὴν καὶ μὲ πολλὴν πόνον τοὺς ἐξέφρασε τὰ παράπονα καὶ τὰς ἀνησυχίας του διὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν, μὲ τέχνην τοὺς ἤλεγξε διὰ τὴν ἀνοησίαν των, τοὺς ἐνουθέτησε πατρικῶς περὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοὺς ἐξήγησε μὲ σοφίαν διατί δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ ἔχη ἰσχὺν ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλὰ οἱ ψευδοδιδάσκαλοι, ποὺ εἶχαν τοὺς Γαλάτας παρασύρει, διὰ νὰ κλονίσουν τὸ κύρος τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην των, διέδιδον, ὅτι δῆθεν δὲν ἦτο πραγματικὸς Ἀπόστολος τοῦ Κυρίου, ὁ Παῦλος, ὅπως ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης. Τοῦτο δὲ τὸν ἠνάγκασε ν' ἀσχοληθῆ εἰς τὴν ἐπιστολήν αὐτὴν καὶ μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι εἰς τίποτε δὲν ἦτο κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους.

Τὸ σημερινὸν Ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα εἶναι ἓνα τεμάχιον αὐτῆς τῆς πρὸς Γαλάτας, ἐπιστολῆς καὶ εἶναι ἀκριβῶς τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο, ποὺ ὁμιλεῖ διὰ τὸ τελευταῖον αὐτὸ ζήτημα, ἦτοι διὰ τὴν ἀποστολικὴν αὐθεντίαν, καὶ τὸ ἀποστολικὸν κύρος τοῦ συγγραφέως τῆς, τοῦ ἁγίου Παύλου.

— Τὸ Εὐαγγέλιον, λέγει ποὺ σὰς ἐκήρυξα, σὰς τὸ λέγω ὑπευθύνως, δὲν εἶναι ἀνθρώπινον· διότι καὶ ἐγὼ δὲν τὸ παρέλαβα ἀπὸ κανέναν ἀνθρώπου, οὔτε μοῦ τὸ ἐδίδαξεν ἄνθρωπος· ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μοῦ τὸ ἐφάνερωσε.

Καὶ διηγεῖται ἔπειτα ἐν συντομίᾳ πῶς, ἀπὸ «καθ' ὑπερβολὴν» διώκτης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, προσεκλήθη «διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ» καὶ πῶς τοῦ ἐφανερώθη ὁ Υἱὸς Του διὰ νὰ τὸν κηρύξῃ εἰς τοὺς ἔθνικοὺς. Δὲν ἦλθε δὲ τότε εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς προηγουμένους του Ἀποστόλους, ποὺ εὐρίσκοντο «εἰς Ἱεροσόλυμα», ἀλλὰ ἐπῆγε κατ' εὐθείαν «εἰς Ἀραβίαν» καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψεν «εἰς Δαμασκόν». Μόλις δὲ μετὰ τρία ἔτη μετέβη εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν Πέτρον, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐφιλοξενήθη ἐπὶ 15 ἡμέρας. Καὶ δὲν εἶδε ἄλλον κανένα Ἀπόστολον (διότι προφανῶς δὲν εὐρίσκοντο τότε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα) παρὰ μόνον τὸν Ἰάκωβον, «τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου».

*

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ Ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος τῆς σημερινῆς Κυριακῆς, ποὺ συμπίπτει νὰ εἶναι τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγ. Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ποὺ ἑορτάζομεν σήμερον.

«...Ἴδου δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν...».
(Ἀποκ. 3,8)

Εἰς τὴν ΚΑ' Κυριακὴν (30 Ὀκτωβρίου 1955)
Γαλάτ.2,16-20

Καὶ τὸ σημερινὸν Ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα εἶναι ἀπὸ τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Παύλου. Εἶναι δὲ τὸ ἴδιον, πού ἀνεγνώσθη τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν Ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. (18 Σεπτεμβρίου). Ἐπροτίμησε δὲ τότε ἡ Ἐκκλησία μας αὐτὴν τὴν περικοπήν, ὡς ἐπίκαιρον διότι ἠθέλε νὰ τονίσῃ τὴν ἀξίαν, πού ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ διὰ τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν, τὸ διδάγμα τῆς προσωπικῆς πείρας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁ ὁποῖος μᾶς βεβαιώνει, ὅτι εἶχε νεκρώσει τελείως τὸ ἰδικὸν του θέλημα καὶ δὲν ἔζη παρά μόνον χάριν τοῦ θελήματος τοῦ Χριστοῦ.

*

Ἀπέναντι αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ἰδικῆς του πραγματικότητος ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔβλεπε τὴν κενότητα καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς διδασκαλίας τῶν ἀντιπάλων τοῦ κηρύγματός του, διὰ τοὺς ὁποίους ὠμίλησαμεν τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν καὶ οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν νὰ ὑποβάλουν ἐκ νέου τοὺς Χριστιανούς εἰς τὴν τήρησιν τῶν νομικῶν διατάξεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καὶ δι' αὐτὸ μὲ πόνον ψυχῆς ἔγραψεν, ὅτι ἐγνώριζε πολὺ καλά, «ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Καὶ δὲν ὑπάρχει μὲν σήμερον περίπτωσις νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διότι τοιοῦτο ζήτημα δὲν τίθεται πλέον εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Εἶναι ὅμως δυνατὸν καὶ αὐταὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς χριστιανικῆς εὐσεβείας νὰ μεταβάλλωνται κάποτε εἰς «ἔργα νόμου». Ἐὰν περιορισθοῦν μόνον εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, χωρὶς νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ὑποταγὴν μας εἰς τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἶναι καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν μας χρήσιμος ἡ ὑπόμνησις, ὅτι τὰ «ἔργα τοῦ νόμου» δὲν ἠμποροῦν νὰ μᾶς σώσουν.

Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἀντίθεσις τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος πρὸς τὰ «ἔργα τοῦ νόμου» ἔχει παρεξηγηθῆ ἀπὸ ὠρισμένην κατηγορίαν χριστιανῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γίνεται μεγάλη προπαγάνδα διὰ νὰ πείσουν τοὺς ἄλλους πιστούς, ὅτι, τάχα, διὰ νὰ σωθῆ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀρκετὸν νὰ πιστεῦῃ μόνον, χωρὶς νὰ παρακολουθῆται ἡ πίστις του καὶ ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα, πού ἐπιβάλλει αὐτὴ ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν. Ἄλλο πρᾶγμα ὅμως εἶναι τὰ «ἔργα τοῦ νόμου» καὶ ἄλλο εἶναι τὰ «ἔργα τῆς πίστεως», πού εἶναι τὰ ἴδια μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ προσέξωμεν καλά. Διότι αὐτὰ τὰ δύο συγχέονται, καὶ ἀπὸ τὴν σύγχυσιν αὐτὴν προκαλεῖται ἡ παρεξήγησις, ὁδηγεῖ εἰς τὴν παρεξήγησιν, ἡ ὁποία εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν καταργεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς τῶν ἀπαιτήσεων τῆς πίστεως καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν αἴρεσιν τῆς καταργήσεως τῆς ἀναγκαϊότητος τῶν καλῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς ἀρετοπραξίας.

Τὰ ἔργα τοῦ νόμου εἶναι διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (πού ἔγραψεν ἐναντίον των) ἡ τήρησις τῶν νομικῶν διατάξεων τῆς Π. Διαθήκης, καὶ ἰδίως τῆς περιτομῆς. Αὐτὰ κατηργήθησαν πλέον, διότι «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰωάν.1,17-18). Διὰ δὲ τὴν ἰδικὴν μας ἐποχὴν — ὅπως εἶπαμεν — γίνονται «ἔργα νόμου» αἱ τυπι-

«...ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἠρήσω τὸ ὄνομά μου».

(Ἄποκ. 3,8)

καὶ θρησκευτικαὶ ἐκδηλώσεις μας, ὅταν περιορίζονται εἰς τὴν ξηρὰν τυπικότητα, χωρὶς νὰ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀληθινὴν χριστιανικὴν διάθεσιν.

Ἄλλὰ τὰ καλὰ ἔργα, εἶναι ἐκεῖνα ἀκριβῶς ποῦ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος λέγει, ὅτι δίδουν ζωὴν εἰς τὴν πίστιν, διότι «ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ἐστὶ» (Ἰακ. 2, 20-26). Εἶναι ἡ ἔμπρακτος ἐκδήλωσις τῆς χριστιανικῆς διαθέσεως, τῆς ἀγάπης, ποῦ εἶναι τὸ γινώρισμα κάθε ἀληθινοῦ χριστιανοῦ, ὅπως καὶ ὁ Κύριος ἐδίδαξεν, ὅταν εἶπεν: «ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰωάν. 13,35-36). Δι' αὐτὴν δὲ τὴν ἀγάπην ὁ μὲν Ἀπόστολος Παῦλος βροντοφωνεῖ, ὅτι ὅταν αὐτὴ λείπη, ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἄχρηστα καὶ περιττά (Α' Κορινθ. 13, 1-8), ὁ δὲ Θεολόγος Ἰωάννης τονίζει, ὅτι ὅποιος δὲν τὴν ἔχει εἶναι «φεύστης», ὅταν λέγῃ ὅτι εἶναι πιστὸς εἰς τὸν Θεόν (Α' Ἰωάν. 4, 20).

* Ὅχι μόνον λοιπὸν δὲν ἔχουν τὰ ἔργα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς καμμίαν σχέσιν μὲ τὰ «ἔργα τοῦ νόμου», ποῦ κατήργησεν ἡ χάρις τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλονται ὡς ἀναγκαῖα ἐκδήλωσις τῆς ἀληθινῆς πίστεως καὶ εἶναι ἀπαραίτητα, ἐπομένως, διὰ τὴν σωτηρίαν.

ΕΜΜ.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΒΡΑΑΜ (*)

Ὁ Ἀβραὰμ φεύγει ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν. Ἄλλ' ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν ἰδικὴν μας συνέχειαν. Ὁ Θάρα, μὲ διαφόρους συμβουλὰς, ἀπειλὰς καὶ τιμωρίας, δὲν ἠδυνήθη, νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Ἀβραὰμ νὰ μεταβάλλῃ γνώμην. Καὶ νὰ πιστεῦσῃ πάλιν εἰς τὰ εἰδωλα. Διότι εἶχε πλέον ἀπαρνηθῆ τοὺς πατρώους, εἰδωλολατρικούς, θεοὺς. Μάτην προσεπάθησε καὶ ὁ ἐκ πατρὸς θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ, ὁ Ναχώρ, νὰ τὸν μεταπέισῃ. Ἐπιτέλους, ὁ Ἀβραὰμ, ὅστις, πρὸ καιροῦ πλέον, εἶχεν ἐνῆλικιωθῆ καὶ εἶχε νυμφευθῆ, ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ μακρὰν ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν. Παρέλαβεν, ὅπως γνωρίζομεν καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὴν γυναῖκά του Σάρραν, τὸν ἀνεψιὸν του Λώτ, τοὺς δούλους του καὶ ὅσα ζῶα εἶχεν ὡς κινητὴν περιουσίαν καὶ ἀνεχώρησε.

Τὰ ξεῖδεύων, προσεύχεται εἰς τὸν ἄγνωστον Θεόν. Κατὰ τὸ μακρὸν ταξείδιον του προσήχετο καθ' ἑκάστην εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς ποῖος καὶ τί ἦτο. Ἐβλεπεν ἐνίοτε εἰς τὰ ὄνειρά του τὸν συμπαθῆ ἐκεῖνον, ἀλλ'

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 415.

«...Ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς». (Ματθ. 16,18)

ἄγνωστον, γέροντα, ὁ ὁποῖος τὸν καθωδήγει καὶ ἐνεθάρρυνεν. Ἐξηκολούθει, τοιοῦτοτρόπως τὸ ταξιδιὸν του. Ἐσκέπτετο δὲ πάντοτε καὶ προσεπάθει νὰ ἐπιτύχη τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἀπασχόλει τὸν νοῦν του. Τί καὶ πῶς νὰ ἦτο, ἄρά γε, ὁ νέος Θεός, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀοχίσει, πλέον, νὰ πιστεῦη!

Οἱ Βαβυλωνιακοὶ θεοί. Ἐπειδὴ, τὴν ἡμέραν, ἐπεκράτει μεγάλη θερμότης, ἔκαμνε τὴν πορείαν του συνήθως τὴν νύκτα. Παρατηρῶν, λοιπόν, τοὺς λαμπροὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς ἐθαύμαζεν. Ἐχων δὲ συγκεχυμένας ἀκόμη τὰς ἰδέας του, ἐκ τῆς παλαιᾶς ἐπιδράσεως τῆς ἀστρολατρείας, ἔλεγε, καθ' ἑαυτόν: Οἱ ἀστέρες αὐτοὶ εἶναι, μήπως, οἱ θεοί! Ἄλλ' ἀμφέβαλλε. Διότι εἷς, πρέπει, νὰ εἶναι, καὶ εἶναι, ὁ Θεός. Καί, διὰ τοῦτο, ὅτε ἔβλεπε κατόπιν νὰ ἀνατέλλῃ ἡ ὠραία καὶ γλυκεῖα Σελήνη, ἠὺχαριστεῖτο περισσότερον. Καὶ ἔλεγεν: Ἡ Σελήνη θὰ εἶναι ὁ Θεός! Ἀλλά, καί, πάλιν, ἔτε, εἰς τὸ τέλος τῆς διαδρομῆς τῆς, τὴν ἔβλεπε, νὰ ἐξασθενῇ καὶ νὰ γίνεταί ἄφαντος πέραν τοῦ ὀρίζοντος, ἐστενοχωρεῖτο. Ὅταν ὅμως ἔβλεπε, τὴν πρῶταν, τὸν φωτοβόλον καὶ ζωογόνον Ἥλιον, ἐνόμιζεν, ὅτι ἐκεῖνος θὰ ἦτο ὁ πραγματικὸς Θεός! Ἀλλά, καὶ ἐκεῖνος, δυστυχῶς, ἔχανε, τὸ ἐσπέρας, ὅλην τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν δύναμίν του καὶ ἐξηφανίζετο! Καί, διὰ τοῦτο, ὁ Ἀβραὰμ ἦσθάνετο μεγάλην μελαγχολίαν!

Ἐμφανίζεται, πάλιν, ὁ παράδοξος Γέρων. Ταῦτα πάντα ἦσαν, βεβαίως, ὑπολείμματα τῆς Βαβυλωνιακῆς ἀστρολατρείας καὶ ἡλιολατρείας, τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκριζωθοῦν ἀμέσως καὶ εὐκόλως ἐκ τῆς ψυχῆς του. Καί, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἔπαυεν ἡ στενοχωρία του. Ἄλλ' ἔβλεπε πάλιν ὁ Ἀβραὰμ εἰς ὄνειρα ἢ ὁράματα τὸν γνωστὸν ἐκεῖνον ἄγνωστον του! Τὸν παράδοξον γέροντα, ὅστις ἐμειδία πρὸς αὐτόν προστατευτικῶς καὶ ἔλεγε: Δὲν δύνασαι νὰ ἴδῃς τὸν Θεόν, με τοὺς σωματικούς σου ὀφθαλμούς. Διότι εἶναι Πνεῦμα ἕϊλον καὶ ἀόρατον, αἰώνιον καὶ ἀθάνατον, ὅπως ἡ ψυχὴ σου, τὴν ὁποίαν δὲν βλέπεις. Εἶναι ὅμως ἀνώτερος ἀπὸ αὐτήν, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Μόνον, με τὴν καρδίαν σου δύνασαι νὰ τὸν αἰσθανθῆς. Μόνον, με τοὺς πνευματικούς σου ὀφθαλμούς, τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς, δύνασαι νὰ τὸν ἴδῃς. Δηλαδή, με τὴν Πίστιν. Εἰς αὐτόν, λοιπόν, τὸν Θεόν, τὸν Ἐνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν, νὰ πιστεύῃς! Ὁ Θεὸς δὲ αὐτὸς εἶμαι Ἐγώ! Ναί! Ἐγώ εἶμαι ὁ Κύριός σου καὶ ὁ Θεός σου. Ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ Πλάστης τῶν ἀνθρώπων.

«Ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχύς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.»
(Ἄποκ. 7,12)

Ἐμὲ μόνον πρέπει νὰ λατρεύης. Καί, ἐγὼ θὰ σὲ εὐλογήσω. Καί θὰ σὲ ὀδηγήσω εἰς χώραν μακρυνήν, εἰς χώραν εὐλογημένην! Καί θὰ σὲ καταστήσω πατέρα μεγάλου ἔθνους. Καί οἱ ἀπόγονοί σου θὰ πολλαπλασιασθοῦν, ὅπως ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης καί οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, καί θὰ γεμίσουν τὸν κόσμον ὅλον!

Ὁ Θεὸς εὐλογεῖ τὸν Ἀβραάμ. Ὁ Ἀβραάμ εἶχε συγκινηθῆ μέχρι μυχιῶν τῆς καρδίας του. Εἶχε μείνει ἔκθαμβος, μὴ δυνάμενος νὰ προσατενίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Γέροντος, τὸ ὁποῖον ἔλαμπεν, ὅπως ὁ ἥλιος! Ἐκλινε τὰ γόνατα καί μὲ μεγάλην εὐλάβειαν, προσεκύνησε τὸν σεβαστὸν Γέροντα, τὸν Αἰώνιον Θεόν! Καί Ἐκεῖνος τὸν ἠλόγησε πατρικῶς. Καί ἔγινε, πάλιν, ἄφαντος!

Ὁ Ἀβραάμ μονοθεϊστῆς. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ Ἀβραάμ, μὲ τὴν βαθεῖαν πίστιν του καί μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀπηνήθη ὀριστικῶς τὴν εἰδωλολατρείαν. Καί ἵδρυσεν τὴν μονοθεϊστικὴν θρησκείαν, τὴν ἑβραϊκὴν. Ἀπὸ τὴν θρησκείαν δὲ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἦτο προπαρασκευαστικὴ, προῆλθε κατόπιν ἡ παγκόσμιος καί σωτηριώδης θρησκεία τοῦ Χριστοῦ!

Ἀρχμ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΦΕΙΔΗΣ δ. θ.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΒ.ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ Τ. Α. Κ. Ε.

Ἀριθ. Πρωτ. 5590

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1955

*Πρὸς τοὺς Εὐλαβεστάτους Ἱερεῖς
τῶν Ἱ. Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν
«Περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἡσφαλισμένων
ἐπὶ τοῦ Κλάδου Ἀσθενείας»*

Ἀφ' ὅτου, ἀποφάσει τῆς Ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου, ἀνελάβομεν τὴν Προεδρίαν τοῦ ΤΑΚΕ, ἠθελήσαμεν νὰ ἀσκήσωμεν τὰ καθήκοντά μας κατὰ τρόπον ἐγγνώμενον τὴν καλυτέραν δυνατὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ Ὄργανισμοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν μετόχων ἐφημερίων κατὰ κύριον λόγον, πρὸς χάριν τῶν ὁποίων, ἄλλως τε, συνεστήθη οὗτος. Πρωταρχικὴ ἐκδήλωσις τῶν διαθέσεών μας αὐτῶν ἦτο ἡ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, καθ' ὅλας τὰς ἐργασίμους ὥρας, παρακολούθησις τῆς ὅλης ὑπηρεσιακῆς κινήσεως τοῦ Ταμείου καὶ ἡ ἀμεσος ἐπαφὴ μετὰ τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν προσερχομένων καθ' ἡμέραν πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἡσφολισμένων. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐγκαταστάσεώς μας εἰς τὸ ΤΑΚΕ καὶ τῆς προσεκτικῆς παρακολουθήσεως τῶν προσερχομένων εἰς αὐτὸ ἡσφαλισμένων, ἵνα τύχωσι νοσοκομειακῆς προστασίας, ἐσχηματίσαμεν τὴν γνώμην, ὅτι οἱ ἱερεῖς διατελοῦν εἰς πλήρη ἀγνοίαν τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων των ἐπὶ τοῦ κλάδου ἀσθενείας. Παρεκτός καὶ ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐφαρμοζομένη ἀγνοία ἀποτελεῖ πρόφασιν καταστρατηγήσεως τῶν διατάξεων τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ κλάδου ἀσθενείας εἰς βάρος τοῦ συνόλου τῶν ἡσφαλισμένων, περίπτωσιν τὴν ὁποίαν ἀρνούμεθα νὰ

δεχθώμεν, διότι δὲν φανταζόμεθα ἱκανὸν τὸν ἐφημέριον νὰ χρησιμοποιοῖ ἀπαραδέκτους μεθόδους. Ἐθεωρήσαμεν ὡς ἐκ τούτου χρέος μας, ὅπως ἀπευθύνωμεν πρὸς πάντας ὑμᾶς τὴν παροῦσαν διαφωτιστικὴν ἐγκύκλιον εἰς τὴν ἀπλουστέραν δυνατὴν διατύπωσιν, διὰ νὰ εἶναι ἀντιληπτὸν τὸ περιεχόμενον τῆς, ἵνα πληροφωρηθῇ ὁ κάθε ἐφημέριος κατὰ τρόπον ὑπεύθυνον καὶ σαφῆ, ποῖα εἶναι τὰ δικαιοῦματα καὶ ἡ ἑκτάσις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ κλάδου ἀσθε- νείας.

Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ καταστή σαφῆς εἰς πάντα ἡσφαλισμένον, ὅτι ὁ κλάδος ἀσθενείας τοῦ TAKE συνίσταται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν παροχὴν Νοσοκομειακῆς περιθάλψεως εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἡσφαλισμένους, οὐχὶ διὰ πάσαν ἀσθένειαν ἀλλὰ μόνον δι' ὅσας, κατόπιν γνωματεύσεως τοῦ Ἰα- τροῦ Συμβούλου τοῦ TAKE, κρίνεται ἰατρικῶς ἀπαραίτητος ἡ εἰσαγωγὴ ἀσθενοῦς εἰς Νοσοκομεῖον ἢ Κλινικὴν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας του. Μὲ ἄλλους λόγους ἢ νόσος, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν πάσχει ἡσφαλισμένος διὰ νὰ δικαιολογήσῃ Νοσοκομειακὴν περιθάλψιν, πρέπει νὰ εἶναι σοβαρὰ καὶ οὐχὶ μικροαδιαθεσία. Ὁ χαρακτηρισμὸς πάντως τοῦ σοβαροῦ ἢ μὴ ἑκάστης νόσου ἀνήκει εἰς τὸν Ἰατρόν Σύμβουλον τοῦ TAKE, δηλαδή· προκειμένου δὲ περὶ ἐπαρχιῶν, εἰς τὸν ἀρμόδιον Νομιάτρον ἢ τὸν νόμιμον ἀναπληρωτὴν του. Ὅταν τις ἐξ ὑμῶν ἀσθενήσῃ σοβαρῶς, θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐξῆς διαδικασίαν: Τὸ πρῶτον πού θὰ κάμῃ εἶναι νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἱ. Μητρο- πόλεως καὶ νὰ ζητήσῃ ἐν παραπεμπτικῶν σημείωμα πρὸς τὸν Νομιάτρον πρὸς ἐξέτασιν. Ἀφοῦ λάβῃ τὸ σημείωμα πρὸς ἐξέτασιν, θὰ μεταβῇ εἰς τὸν Νομί-τρον ἢ τὸν ἀναπληρωτὴν του πρὸς ἰατρικὴν ἐξέτασιν, ὁ ὁποῖος, ἀναλόγως τῆς σοβαρότητος τῆς νόσου καὶ ἐφ' ὅσον κρίνῃ, ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ παροχὴ Νοσοκομειακῆς περιθάλψεως, θὰ γνωματεύσῃ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς εἰσα-γωγῆς αὐτοῦ εἰς Νοσοκομεῖον, ἢ Κλινικὴν. Ἡ γνωμάτευσις τῆς εἰσαγωγῆς εἰς Νοσοκομεῖον θὰ δοθῇ εἰς τὸ τοπικὸν TAKE, τὸ ὁποῖον θὰ διατάξῃ τὴν εἰσα-γωγὴν τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἢ τὴν Κλινικὴν, ἐκδίδον τὸ σχε-τικὸν εἰσιτήριον. Τοῦτο θὰ παραλάβῃ ὁ ἀσθενὴς καὶ θὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ Νο-σοκομεῖον ἢ τὴν Κλινικὴν πού, ἀναγράφεται εἰς αὐτό. Πολλοὶ ἀσθενεῖς ἡσφα-λισμένοι, ἀφοῦ λάβουν παρὰ τοῦ Νομιάτρον τὴν γνωμάτευσιν εἰσαγωγῆς εἰς Νοσοκομεῖον, ἀντὶ νὰ ἀπευθυνθοῦν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν καὶ παραλάβουν τὸ εἰσιτήριον διὰ τὸ Νοσοκομεῖον, ἔρχονται εἰς τὰς Ἀθή-νας διὰ νὰ τύχουν ἐνταῦθα Νοσοκομειακῆς περιθάλψεως.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ συνειδησις τῶν ἡσφαλισμένων, ὅτι τοῦτο, δηλαδὴ ἡ ἀπ' εὐθείας προσέλευσις εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν γνωμάτευσιν εἰσαγωγῆς εἰς Νοσοκομεῖον τοῦ Νομιάτρον, *ἀνέικεται εἰς τὸν Κανονισμὸν τοῦ κλάδου ἀσθενείας*. Αὐτὸ σημαίνει στὴν πράξιν, ὅτι δὲν θὰ γίνωνται στὸ μέλλον δεκτοὶ οἱ οὕτω προσερχόμενοι ἀσθενεῖς καὶ οὐδεμίαν θὰ τοὺς παρέχεται νοσηλευτικὴ προστασία εἰς τὸ Κέντρον. Καὶ διὰ νὰ μὴ ὑποθέσῃτε, ὅτι ἡ νοσηλεία εἰς τὰ Νοσοκομεία τῶν Ἀθηνῶν εἶναι προνόμιον τῶν ἐφημερίων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, παρέχουσαν τὴν πληροφωρίαν, ὅτι εἰς τὰ Νοσοκομεία καὶ Κλινικὰς τῶν Ἀθηνῶν δύναται νὰ νοσηλευθῇ κάθε ἀσθενὴς ἡσφαλισμένος ἀπὸ οἰοδη-ποτε μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ ἂν κατάγεται, ἀρκεῖ μόνον νὰ γίνεταί ρητὴ μνεία εἰς τὴν *γνωμάτευσιν τοῦ Νομιάτρον*, *διὸ ὑπὲρ οὗ ἡ γνωμάτευσις ἀσθενῆς ἔχει ἀνάγκην ὅπως τύχῃ νοσοκομειακῆς περι-θάλψεως εἰς Ἀθήνας*, ὁπότε καὶ μόνον δικαιοδικῶς δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ TAKE καὶ νὰ δώσῃ τὴν γνωμά-τευσιν τοῦ Νομιάτρον, ὁπότε καὶ θὰ παραπεμφθῇ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἰατρόν Σύμβουλον, ἀναλόγως τῆς νόσου—κατ' ἰατρικὴν εἰδικότητα—διὰ τὰ περαιτέρω.

Συνεπώς, ἡ νοσηλεία ἀσθενοῦς ἐξ ἐπαρχίας εἰς τὰ Νοσοκομεῖα τῶν Ἀθηνῶν κατ' ἀρχὴν δὲν ἐμποδίζεται, ἀπλῶς καὶ μόνον περιορίζεται εἰς τὰς βαρεῖας μορφῆς νόσους, αἰτινες, κατὰ τὴν ὑπεύθυνον γνώμην τοῦ Νομιάτρου, δὲν δύνανται νὰ θεραπευθῶσι πλήρως εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἑλλείψει τῶν ἀπαιτουμένων νοσοκομειακῶν καὶ ἰατρικῶν μέσων.

Εἰσαγομένου τοῦ ἀσθενοῦς εἰς Νοσοκομεῖον ἢ Κλινικὴν, τὸ TAKE ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ τὰ συμπεφωνημένα συμβατικῶς ἡμερησία νοσήλια καὶ τὴν ἀξίαν τῶν χορηγηθέντων, κατὰ τὸν χρόνον τῆς νοσηλείας, φαρμάκων.

Δικαίωμα, βεβαίως, τοῦ ἡσφαλισμένου εἶναι νὰ ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος τὴν Κλινικὴν καὶ τὴν θέσιν, πού θὰ νοσηλευθῇ, μὲ μόνην διαφορὰν ὅτι, ἢ ἐπὶ πλέον δαπάνῃ μεταξὺ τῆς τιμῆς τῶν ἡμερησίων νοσηλίων καὶ τῆς θέσεως, πού θὰ νοσηλευθῇ ὁ ἀσθενής, θὰ βαρύνῃ τὸν ἴδιον, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἐξοδα χειρουργεῖου καὶ τὰ ἐγχειρήτρα, ἂν φυσικὰ πρόκειται περὶ χειρουργικοῦ ἀσθενοῦς. Καὶ διὰ νὰ γίνωμεν περισσότερον σαφεῖς: Ὁ ἀσθενής ἡσφαλισμένος, ἂν θέλῃ, δύναται νὰ νοσηλευθῇ εἰς δευτέραν ὑποτεθεισθῶ θέσιν τοῦ Νοσοκομείου «Εὐαγγελισμὸς» ἢ τοῦ «Ἐρυθροῦ Σταυροῦ» κλπ. Τότε εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πληρώσῃ, ἐξ ἰδίων του, τὴν ἐπὶ πλέον διαφορὰν τόσον μεταξὺ τῆς τῶν ἡμερησίων νοσηλίων τιμῆς, ὅσον καὶ τῶν ἐξόδων χειρουργεῖου καὶ ἐγχειρήτρων, τὰ ὅποια ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ τὸ TAKE καὶ τῆς κατὰ προτίμησιν θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐνοσηλευθῇ. Ἐρχόμενος ἕνας ἀσθενής πρὸς νοσηλείαν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐφωδιασμένος μὲ κανονικὴν γνωμάτευσιν τοῦ Νομιάτρου εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζῃ, ὅτι τὰ ἐξοδα κινήσεως (εἰσιτήρια κλπ. ἀπὸ τῆς ἐκκινήσεως μέχρι τῆς ἀφίξεώς του εἰς Ἀθήνας καὶ τανάπαυιν) βαρύνουν τὸν ἴδιον.

Ἐξεταστέον: Τί γίνεται εἰς τὴν περίπτωσιν, πού ἕνας ἀσθενής παρέλειψε νὰ τηρήσῃ τὴν ἀνωτέρω διαδικασίαν, δηλαδὴ νὰ προσέλθῃ πρῶτον εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἱερ. Μητροπόλεως καὶ κατόπιν εἰς τὸν Νομιάτρον πρὸς ἐξέτασιν, (ἂν κατὰγεται ἐξ ἐπαρχίας) ἢ εἰς τὸ Κεντρικὸν TAKE (ἂν κατὰγεται ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων), καὶ εἰσῆλθεν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἢ Κλινικὴν πρὸς νοσηλείαν; Ἄπ' εὐθείας ἢ εἰσαγωγὴ ἀσθενοῦς εἰς Νοσοκομεῖον ἄνευ τῆς ἐκ τῶν προτέρων τηρήσεως τῶν νομίμων διατυπώσεων *ἐπιτρέπεται μόνον κατ' ἐξαιρέσειν* καὶ ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ σοβαρᾶς ἀσθενείας, ἐπιβαλλούσης ἀμεσον εἰσαγωγῆν τοῦ ἀσθενοῦς, ἐκ τῆς ἀναβολῆς τῆς ὁποίας ἐπίκειται κίνδυνος τῆς ζωῆς του. Ἐὰν λοιπὸν καὶ ἐφ' ὅσον ὑφίσταται τοιαύτη ἐπείγουσα ἀνάγκη, τότε δικαιολογεῖται ἢ ἀπ' εὐθείας εἰσαγωγὴ ἀσθενοῦς εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἢ Κλινικὴν πρὸς νοσηλείαν. Διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν δαπάνην ὅμως τῆς νοσηλείας τὸ TAKE, πρέπει ὁ ἀσθενής ἡσφαλισμένος, καὶ ἐν ἀδυναμίᾳ τούτου συγγενῆς αὐτοῦ ἢ κάποιος πού θὰ ἐνδιαφέρεται, ἐντὸς τοῦ πολυῦ ἐβδομοῦ μῶδος ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς του νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου τὰ γραφεῖα τῆς Μητροπόλεως, ἐφ' ὅσον ἢ εἰσαγωγὴ ἔγινε εἰς ἐπαρχιακὸν Νοσοκομεῖον ἢ Κλινικὴν, ἢ τὸ Κεντρικὸν TAKE, προκειμένου περὶ εἰσαγωγῆς εἰς Νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν, καὶ νὰ παρακαλέσῃ ὅπως διαταχθῇ ὁ Νομιάτρος, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, ἢ ὁ εἰδικὸς ἰατρός Σύμβουλος τοῦ TAKE, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸν ἀσθενῆ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἢ τὴν Κλινικὴν καὶ γνωματεύσῃ περὶ τῆς ἐσπευσμένης ἀνάγκης εἰσαγωγῆς του. Ἄν τοῦτο δὲν γίνῃ, καὶ μάλιστα ἐμπροσθέντως, *δηλαδὴ ἐντὸς ἐπὶ τὰς ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, τότε τὸ TAKE, δὲν ὑποχρεοῦται εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης τῶν νοσηλίων καὶ τῶν λοιπῶν συμπαρομαρτούντων* (ἐγχειρήτρων καὶ ἐξόδων χειρουργεῖου κλπ.), ἢ ὁποία, κατ' ἀνάγκην, θὰ βαρύνῃ τὸν ἴδιον.

Ἐνα ἄλλο πρᾶγμα πού χρήζει διευκρινίσεως εἶναι τοῦτο: Τί θὰ γίνῃ στὴν περίπτωσι, πού ἕνας ἡσφαλισμένος ἀσθενὴς βαρέως εἰς τὸ χωριὸ τοῦ ἤ ὅπου, τέλος, εὐρίσκεται—διότι ἐνδέχεται νὰ εὐρίσκειται καὶ νὰ διαμένῃ μονίμως εἰς ἄλλο χωριὸ— καὶ καλέσῃ ἰδιώτην ἱατρὸν εἰς τὸ σπήτι τοῦ καὶ τὸν ἐξετάσῃ καὶ τοῦ ἀπαγορεύσῃ οἰανδήποτε μετακίνησιν, ὡς ἐπικίνδυνον καὶ συνεχίσει ὁ ἱατρὸς τὰς ἐπισκέψεις καὶ χορήγησιν φαρμάκων μέχρι πλήρους ἀποθεραπείας αὐτοῦ; Ποῖος θὰ πληρώσῃ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ ἱατροῦ ἢ τῶν ἱατρῶν—διότι δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι καὶ περισσότεροι λόγῳ τῆς σοβαρότητος τῆς νόσου— καὶ τὰ φάρμακα;

Ἡ δαπάνη τῶν ἱατρικῶν ἐπισκέψεων καὶ φαρμάκων πάντοτε, κατὰ κανόνα καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως ἐξαιρέσεως, βαρύνουν τὸν ἴδιον τὸν ἀσθενῆ ἐξ ὀλοκλήρου, καὶ ὄχι τὸ TAKE, καὶ τοῦτο διότι ὁ Κανονισμὸς τοῦ κλάδου ἀσθενείας δὲν προβλέπει περιπτώσιν οἴκοι νοσηλείας ἀσθενοῦς ἡσφαλισμένου. Τοῦτο πρέπει νὰ τὸ γνωρίζῃ κάθε ἐφημέριος, διὰ νὰ κανονίζῃ ἀνάλογα τὴν θέσιν του.

Πλείστοι ἐφημέριοι ἢ ἡγνούουν, προφανῶς, τὰς ἰσχυροῦσας περὶ κλάδου ἀσθενείας διατάξεις καὶ αἰσθανόμενοι οἰανδήποτε γενικὴν ἀδιαθεσίαν ἢ εἰδικὴν τοιαύτην (πόνος εἰς τὰ μάτια, τὸν λάρυγγα) προσέφευγον εἰς ἱατρὸν ἰδιώτην πρὸς ἐξέτασιν, πολὺ δὲ συχνὰ καὶ ἀκτινολογικά, μικροβιολογικά καὶ ἐργαστηριακὰς ἐξετάσεις (ἀνάλυσις αἵματος, οὐρων, ἀκτινογραφία θώρακος, στομάχου κλπ.) ἐπλήρωναν τὸν ἱατρὸν καὶ τὰ ἀκτινολογικὰ καὶ μικροβιολογικὰ ἐργαστήρια, τὰς δὲ ἀποδείξεις πληρωμῶν τὰς ὑπέβαλλον εἰς τὸ TAKE, παρὰ τοῦ ὁποῖου ἐζήτουν νὰ τοὺς καταβάλλῃ τὰ ὅσα ἐδαπάνησαν. Πρέπει νὰ καταστῇ γνωστὸν, ὅτι τοιαῦται δαπάναι καὶ πᾶσα ἄλλη παρεμφερὴς τοιαύτη, δὲν ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τοῦ TAKE καὶ εἶναι εἰς βῆρος τοῦ ἀσθενοῦς, διότι τὸ TAKE, ὅπως ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας ἐσημειώσαμεν, ἔχει μόνον Νοσοκομειακὴν περίθαλψιν καὶ ὄχι ἱατρικὴν, ἀλλ' οὔτε καὶ φαρμακευτικὴν ἀντίληψιν. Μὲ ἄλλους λόγους ἡ δαπάνη διὰ κάθε ἐξέτασιν ἀσθενοῦς ἡσφαλισμένου, πού γίνεται ἀπὸ ἰδιώτην ἱατρὸν, καὶ διὰ τὴν ἀγορὰν φαρμάκων βαρύνει πάντοτε τὸν ἴδιον τὸν ἀσθενῆ. Εἶναι, συνεπῶς, ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζουν πάντες οἱ ἐφημέριοι, καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων, ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ Κανονισμὸς τοῦ κλάδου ἀσθενείας δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἱατρικὴν καὶ φαρμακευτικὴν ἀντίληψιν, δὲν δικαιοῦνται, προσερχόμενοι εἰς τὸ TAKE, νὰ ζητοῦν παραπεμπτικὸν σημεῖωμα πρὸς ἐξέτασιν εἰς τοὺς ἱατροὺς Συμβούλους τοῦ TAKE, ἢ εἰς τὰ μετ' αὐτοῦ συμβεβλημένα ἀκτινολογικὰ καὶ μικροβιολογικὰ ἐργαστήρια δι' ἐργαστηριακὰς ἐξετάσεις πάσης φύσεως. Καὶ δὲν πρέπει νὰ δυσανασχετοῦν καὶ νὰ παραπονοῦνται, ὅπως συνέβη νὰ ἀκούσωμεν, κατὰ τῆς ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀρνηθῇ τὴν χορήγησιν παραπεμπτικοῦ σημειώματος, διότι, οὕτω πράττουσα, ἐνεργεῖ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς νομιμότητος, πᾶσα δὲ ἀντίθετος, τυχόν, ἐνεργεία τῆς δημιουργεῖ ὑπηρεσιακὴν εὐθύνην. Βεβαίως, ἡ πλήρης Ὑγειονομικὴ προστασία πρὸς τοὺς ἡσφαλισμένους ἐξυπακούει, ἐκτὸς τῆς Νοσοκομειακῆς, καὶ τὴν ἱατρικὴν καὶ φαρμακευτικὴν ἀκόμη ἀντίληψιν, ἀλλὰ εἰς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο ἀποβλέπει νὰ φθάσῃ τὸ TAKE, ὅταν τὰ οἰκονομικὰ μέσα, πού διαθέτει, τοῦ τὸ ἐπιτρέψουν.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, πού εὐχόμεθα νὰ εἶναι σύντομος, οἱ ἡσφαλισμένοι θὰ ἄρκεσθουν, κατ' ἀνάγκην, εἰς τὴν Νοσοκομειακὴν μόνον περίθαλψιν, τὴν ὁποίαν καὶ παρέχει τὸ TAKE.

Τὰ παράπονα τῶν ἐφημερίων, ἅτινα ἔφθασαν καὶ μέχρις ἡμῶν, ἔχουν κάποιαν βᾶσιν, ἀλλὰ τὸ νὰ προβάλλεται συχνὰ παρὰ πολλῶν ἡσφαλισμέ-

νων, ὅτι τὸ TAKE οὐσιαστικῶς τίποτε δὲν τοὺς παρέχει ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Ὑγειονομικῆς προστασίας, εἶναι ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος. Διότι δὲν πρέπει νὰ διαφεύγη, τοὺς ταῦτα λέγοντας, ὅτι ὡς ἄνθρωποι ὑπόκεινται εἰς ἀσθενείας οὐχὶ σπανίως σοβαράς, (ἔλκος τοῦ στομάχου, καρκίνος, στηθικά νόσοι, νευρικά διαταραχαί, προστάται καὶ πλείστοι ἄλλαι νόσοι), ἢ θεραπείας τῶν ὁποίων καὶ μακρὸν χρόνον, συνήθως, ἀπαιτεῖ καὶ δαπάνας σημαντικάς, τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ πάσχων ἱερεὺς, καὶ διὰ τὰς περιπτώσεις, αὐτὰς ἔρχεται ἄρωγόν τὸ TAKE, ἀναλαμβάνον τὰς δαπάνας τῆς νοσηλείας καὶ τῶν φαρμάκων. Εἶναι σφάλμα νὰ νομίζεται, ὅτι αἱ περιπτώσεις αὐταὶ τῶν, σοβαρᾶς μορφῆς ἀσθενῶν, εἶναι σπάνιοι. Τοῦναντίον, λόγῳ τῆς ἐξασθενήσεως, συνεπεῖα τῆς κατοχικῆς περιόδου καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου εἶναι συχναί· τοῦτο, ἄλλως τε, ἐξηγεῖ ὅτι τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν τοῦ κλάδου ἀσθενείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως του ἔχει ὑπερβῆ, μέχρι σήμερον, τὰς δρχ. 15.200.000, δοθέντος ὅτι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἔτυχον Νοσοκομειακῆς καὶ Σανατοριακῆς περιθάλψεως ἄνω τῶν 6046 ἡσφαλισμένων.

Μετ' εὐχῶν ἐνθέρμων
† Ὁ Τρίκης καὶ Σταγῶν ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ Δ. Σ. τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. τῆς 24-8-55 ἀπε-
νεμήθησαν αἱ κάτωθι συντάξεις:

1) Δόγῳ γήρατος. Εἰς τοὺς αἰδεσιμωτάτους: α) Πρεσβ. Χρῆστον Χριστόπουλον τοῦ Γεωργίου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Γεωργίου Ξηροχωρίου Ἱ. Μητροπόλεως Πατρῶν, ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1955. β) Πρεσβ. Δημήτριον Σκοτεινιώτην τοῦ Νικολάου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Θεοδώρων Βόλου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δημητριάδος, ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως ἀπὸ 1) 7]55. γ) Πρεσβ. Γερμανὸν Μακρῆν τοῦ Κωνσταντίνου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Ἀντυπάτων Πυλάρου, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κεφαλληνίας, ἀπὸ μὲν 6]5]55 μέχρι 31]5]55 ἐκ δρχ. 561 μηνιαίως, ἀπὸ δὲ τῆς 1]6]55 καὶ ἐντεῦθεν ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως. δ) Πρεσβ. Ἰάκωβον Προβατᾶν τοῦ Δημητρίου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Τριάδος Ἀντιπερῶν Κερκύρας, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κερκύρας, ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1955. ε) Πρεσβ. Δημήτριον Καραγιαννίδην τοῦ Ἰωάννου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Δημητρίου Μυλοποτάμου Δράμας, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δράμας, ἀπὸ 1]5]55 μέχρι 31]5]55 ἐκ δρχ. 561, ἀπὸ δὲ 1]6]55 καὶ ἐντεῦθεν ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως. στ) Πρεσβ. Νικόλαον Γεραζούνην τοῦ Σωτηρίου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Γεωργίου Σιδηροῦντος Χίου, ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1955. ζ) Πρεσβ. Σωτήριον Οἰκονομόπουλον τοῦ Δημητρίου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Ἰωάννου Δερβενίου Κορινθίας, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κορινθίας, ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1955. η) Πρεσβ. Ἀντώνιον Κωβαῖον τοῦ Νικολάου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Κοιμ. Θεοτόκου Χώρας Ἀμοργοῦ, Ἱ. Μητροπόλεως Θήρας, ἀπὸ μὲν 1]5]55 μέχρι 31]5]55 ἐκ δρχ. 561 μηνιαίως, ἀπὸ δὲ 1]6]55 καὶ ἐντεῦθεν ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως. Καὶ εἰς τὸν κ. Νικόλαον Ἀγιωργίτην τοῦ Γρηγορίου, τέως ἱεροψάλτην τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ

‘Αγ. Βασιλείου Ἀργους, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀργολίδος, ἀπὸ μὲν 1]10]54 ἕως 31]5]55 ἐκ δρχ. 384 μηνιαίως, ἀπὸ δὲ τῆς 1]6]55 καὶ ἐντεῦθεν ἐκ δρχ. 422 μηνιαίως.

2) Λόγω ἀναπηρίας. Εἰς τὸν αἶδελφ. Πρεσβ. Κωνσταντῖνον Δάλλαν τοῦ Ἀθανασίου, τέως ἐφημέριον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Κοιμ. Θεοτόκου Πάδων Κονίτσης, Ἱ. Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, ἀπὸ μὲν 1]5]54 μέχρι 31]5]55 ἐκ δρχ. 561 μηνιαίως, ἀπὸ δὲ τῆς 1]6]55 καὶ ἐντεῦθεν ἐκ δρχ. 589 μηνιαίως.

3) Λόγω πρώρου θανάτου, εἰς τὰς κυρίας: α) Πρεσβυτέραν Λευκοθέαν χήραν τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 2]6]55 Πρεσβυτέρου Κυριάκου Ξανάκη τοῦ Ἰωάννου, τέως ἐφημέριου τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Γεν. Χριστοῦ Ρωμανοῦ, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Λήμνου καὶ τὴν ἀγαμον θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν, ἐκ δρχ. 463 μηνιαίως καὶ ἀπὸ τῆς 3ης Ἰουνίου 1955. β) Πρεσβυτέραν Σμαράγδαν χήραν τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 12]4]55 Πρεσβ. Δημητρίου Χάσπαρη τοῦ Ἀναστασίου, τέως ἐφημέριου τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Εὐαγγελισμοῦ Θεοτόκου Πορτοχελίου, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ὑδρας, ἀπὸ μὲν 1]5]55 μέχρι 31]5]55 ἐκ δρχ. 432 μηνιαίως, ἀπὸ δὲ 1]6]55 καὶ ἐντεῦθεν ἐκ δρχ. 457 μηνιαίως. γ) Πρεσβυτέραν Στυλιανὴν χήραν τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 16]4]55 Πρεσβ. Γεωργίου Μπατζιάνου τοῦ Ἀθανασίου, τέως ἐφημέριου τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου Περιβλέπτου Βόλου, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δημητριάδος, καὶ τὴν ἀγαμον θυγατέρα αὐτοῦ Ἀλεξάνδραν, ἐκ δρχ. μὲν 435 μηνιαίως ἀπὸ 1]5]55 μέχρι 31]5]55, ἐκ δρχ. δὲ 463 μηνιαίως ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1955. δ) Πρεσβυτέραν Ἀναστασίαν χήραν τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 6]6]1955 Πρεσβ. Κωνσταντῖνου Κονδύλη τοῦ Δημητρίου, τέως ἐφημέριου τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Γεωργίου Καστορίας, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Καστορίας, καὶ τὰς ἀγάμους αὐτοῦ θυγατέρας Χρυσούλαν, Χαρίκλειαν καὶ Μυρσίνην, ἐκ δρχ. 474 μηνιαίως καὶ ἀπὸ 7ης Ἰουνίου 1955 καὶ ε) Πρεσβυτέραν Δέσποιναν χήραν τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 6]7]55 Πρεσβ. Ἀποστόλου Βασδέκη τοῦ Στεργίου, τέως ἐφημέριου τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Χαλαράμπους Βρυσοχωρίου Ἰωαννίνων, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ἐκ δρχ. 449 μηνιαίως καὶ ἀπὸ 7ης Ἰουλίου 1955.

Μετεβιβάσθησαν δὲ αἱ συντάξεις : α) Τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 25]5]55 συνταξιούχου Πρεσβυτέρου Βασιλείου Δημόυτση τοῦ Δήμου εἰς τὴν Πρεσβυτέραν αὐτοῦ Μαρίαν ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1955, ἐκ δρχ. 437 μηνιαίως. β) Τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 10]5]55 συνταξιούχου Πρεσβ. Νικολάου Καρανα τοῦ Κωνσταντῖνου, εἰς τὴν Πρεσβυτέραν αὐτοῦ Θεοδότῃν ἐκ δρχ. μὲν 397 μηνιαίως ἀπὸ 11]5]55 μέχρι 31]5]55, ἐκ δρχ. δὲ 437 ἀπὸ 1]5]55. γ) Τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 3]5]55 συνταξιούχου Πρεσβυτέρου Γεωργίου Καρυτσωτῆ τοῦ Νικολάου, εἰς τὴν Πρεσβυτέραν αὐτοῦ Γεωργίαν ἐκ δρχ. μὲν 350 μηνιαίως ἀπὸ 1]4]55 μέχρι 31]5]55, ἐκ δρχ. δὲ 385 ἀπὸ 1]6]55 καὶ ἐντεῦθεν. δ) Τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 18]5]1955 συνταξιούχου Πρεσβυτέρου Ἰωάννου Μενδρινοῦ τοῦ Μακαρίου, εἰς τὴν ἀγαμον θυγατέρα αὐτοῦ Μαργαρίταν, ἐκ δρχ. 420 ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1955. ε) Τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 14ην Ἰουνίου 1955 συνταξιούχου Πρεσβυτέρου Δημητρίου Παπαδημητρίου τοῦ Ἰωάννου, εἰς τὴν Πρεσβυτέραν αὐτοῦ Πετρούλαν, ἀπὸ 15ης Ἰουνίου 1955, ἐκ δρχ. 415 μηνιαίως. στ) Τῆς ἀποβιώσασης τὴν 30]6]55 συνταξιούχου Πρεσβυτέρας Δεσποίνης Γεωργίου Σοροβοῦ, εἰς τὰς ἀγάμους θυγατέρας αὐτῆς Ἑλένην καὶ Μαρίαν ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1955, ἐκ δρχ. 440 μηνιαίως. ζ) Τοῦ ἀποβιώσαντος τὴν 6]6]55 συνταξιούχου Πρεσβυτέρου Λάμπρου Κωνσταντάκου Δημητρίου, εἰς τὴν Πρεσβυτέραν αὐτοῦ Αἰκατερίνην ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1955, ἐκ δρχ. 385 μηνιαίως. η) Τοῦ ἀποβιώ-

σαντος τὴν 10]6]55 συνταξιούχου Πρεσβυτέρου Σπυρίδωνος Εὐθύμιου Μαντέλη, εἰς τὴν Πρεσβυτέραν αὐτοῦ Ἑλένην καὶ τὰς ἀγάμους θυγατέρας αὐτοῦ Ἐλισάβετ καὶ Εἰρήνην ἀπὸ 1]7]55, ἐκ δρχ. 469 μηνιαίως. θ) Τῆς ἀποβιωσάσης τὴν 9]7]55 συνταξιούχου Πρεσβυτέρας Ἑλένης Ἰωάννου Ψαρρᾶ, εἰς τὴν ἀγαμον θυγατέρα αὐτῆς Ἀποστολίαν ἀπὸ 1]8]55, ἐκ δρχ. 385 μηνιαίως.

Καὶ ἐχορηγήθησαν ἐφ' ἅπαξ βοηθήματα: Εἰς τοὺς καταστάνας συνταξιούχους τοῦ Ταμείου Αἰδεσιμωτάτους: α) Χρίστον Χριστόπουλον, δρχ. 2.960, β) Δημήτριον Σκοτεινιώτην, δρχ. 2.960, γ) Γερμανὸν Μακρῆν, δρχ. 2.960, δ) Νικόλαον Ἀγιωργίτην, δρχ. 2.910, ε) Κωνσταντῖνον Δάλλαν, δρχ. 2.990, στ) Ἰάκωβον Προβατῶν, δρχ. 2.960, ζ) Δημήτριον Καραγιαννίδην, δρχ. 2.960, η) Νικόλαον Γεραζούνην, δρχ. 2.960, θ) Σωτήριον Οἰκονομόπουλον, δρχ. 2.960 καὶ ι) Ἀντώνιον Κωβαῖον, δρχ. 2.960. Καὶ εἰς τὰς Πρεσβυτέρας, κυρίας: α) Σμαράγδαν Χάσπαρη, δρχ. 2.990, β) Λευκοθέαν Ξανάκη, δρχ. 2.960, γ) Στυλιανὴν Μπατζιάκα, δρχ. 2.990, δ) Ἀναστασίαν Κονδύλη, δρχ. 2.520, καὶ ε) Δέσποιναν Βασδέκη, δρχ. 2.960.

ΑΝΑΚΟΙΝΟΥΝΤΑΙ ὅτι: Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 81001 τῆς 3-8-55 κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ, Οἰκονομικῶν καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας - Ὁρησκευμάτων, δημοσιευθείσης εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 148/5-8-55 (153/17-8-55) Φ.Ε.Κ. Τεύχος Β', ἐνεκρίθη ἡ ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1955 αὔξησης κατὰ 10% τῶν ὑπὸ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. πάσης κατηγορίας παρεχομένων συντάξεων καὶ τῶν σταθερῶν αὐτῶν ποσῶν, πλὴν τῶν χορηγηθεισῶν συμφῶως τῷ ἄρθρῳ 4 ἔδαφ. 1 παράγραφος 2 τοῦ Ἄν. Νόμου 835/1948 (Φ.Ε.Κ. 261/48 τεύχος Α').

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, ἀπεστάλη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6990 τῆς 5-9-55 ἐγκύκλιος τοῦ Κεντρικοῦ Τ.Α.Κ.Ε. πρὸς τὰ Τοπικά μετὰ σχετικῆς καταστάσεως, ἐμφαινοῦσης τὸ νέον ἠῤῥημένον κατὰ 10% ποσὸν τῆς συντάξεως τῶν δικαιούχων, καὶ διετράχθησαν ταῦτα νὰ καταβάλωσιν εἰς τοὺς δικαιούχους τὴν μὲν διαφορὰν τῶν μηνῶν Ἰουνίου - Ἰουλίου - Αὐγούστου καὶ Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. δι' ἰδιαίτην ἀποδείξεως χαρτοσημασμένης, τὴν δὲ σύνταξιν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. καὶ ἐφεξῆς κανονικῶς ἠῤῥημένην δι' ἀποκοπῆς τῶν σχετικῶν ἀποδείξεων ἐκ τῶν βιβλιαρίων συνταξιοδοτήσεώς των.

— II —

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αἶδεσ. Βασίλειον Τατσόπουλον, Ἀναγύρουσ Λωδώνης: Δύνασθε ν^ο ἀναγνωρίσητε τόσα ἔτη ἐφημεριακῆς ὑπηρεσίας σας, πρὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ TAKE, ὅσα μεσολαβοῦν μεταξὺ τῆς ἡλικίας, ἣν ἔχετε τώρα, καὶ τοῦ 75ου ἔτους, οὐχὶ ὅμως πλείονα τῶν 10. Πρὸς τοῦτο θὰ ὑποβάλητε αἴτησιν εἰς τὸ TAKE μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν—χειροτονητήριον, διορισμόν, πιστοποιητικὸν γεννήσεως—καὶ αὐτὸ θὰ σας ἀπαντήσῃ περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῶν ὑποχρεώσεών σας. Διὰ τὴν «Φωνὴν Κυρίου» ὀφείλετε μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. δρχ. 90. — **Αἶδεσ. Ἀναστάσιον Ντάφλον, Ἀμπελιᾶν Ἰωαννίνον:** 1) Εἰσὶν ἐγγεγραμμένος εἰς TAKE ὑπ' αὐξ. ἀριθ. 13217 ἀπὸ 27-9-47. Ἀποστείλατε δύο φωτογραφίας σας εἰς τὸ TAKE, ἵνα λάβητε τὸ βιβλιάριον ἀσφαλισεώς σας. 2) Τὸ TAKE μόνον νοσοκομειακὴν περίθαλμιν προσφέρει ἐφ' ὅσον ὁ συνταξιούχος ἰερός ἦτο κληνῆρης ἐν οἴκῳ οὐδὲν δικαιοῦται, ἂν ὅμως ἦτο ἐν Νοσοκομείῳ ἀκολουθήσας τὴν ὁδὸν τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ TAKE, δικαιοῦται νοσηλεῖν, αἴτινα θὰ

εισπράξη τὸ Νοσοκομειὸν ὑποβάλλον τὰ σχετικὰ δικαιολογητικὰ ἔξοδα κη-
 δείας δὲν καταβάλλονται.—**Αἶδες.** **Κων)νον Γαλιώταν, Μελιβολίαν Λαρι-**
σης: Ζητηθέντα βιβλία ὑπὸ ἱεροῦ Ναοῦ σας ἀποστάλησαν, ὁμοίως σὰς ἀπε-
 στάλη γραμματίων εἰσπράξεως 320 δραχ. ἀποσταλεισῶν δι' ἐπιταγῆς· ἐχρῶ-
 θητε δὲ μὲ τὰ ὑπόλοιπα.—**Αἶδες.** **Ἡρακλῆν Ἀθανασίου, Βατοχώριον**
Φλωρίνης: Ζήτημα ἀποστολῆς περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» ἐκανονίσθη.—**Αἶδες.**
Ἀναστάσιον Κορωναῖον, Ποταμιᾶν Βόλου: Αἰτησίς σας δὲν περιήλθεν εἰς
 ὑπηρεσίαν τοῦ TAKE. Ὑποβάλατε νέαν αἴτησιν μέσῳ τῆς Ἱερᾶς Μητρο-
 πόλεώς σας καὶ ἐνημερώσατέ μας, νὰ τὴν παρακολουθήσωμεν.—**Αἶδες.** **Βα-**
σίλειον Βασιλονικολόν, Δυὸ Βουνὰ Λαμίας: Αἰτησίς σας περὶ χορηγή-
 σεως δανείου ὑπὸ τοῦ TAKE ἐνεκρίθη ἀπὸ 18-8-55, καὶ ἐδόθη ἐντολὴ εἰς τὸ
 τοπικόν TAKE νὰ σὰς καταβάλλῃ τὸ ἐγκριθὲν ποσόν.—**Αἶδες.** **Γεώργιον**
Νικολαΐδην, Φτελιὰν Ὀρεσιτιάδος: Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας δι' ἀποστολὴν
 περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» ἐγένετο.—**Αἶδες.** **Δημ. Παπαδόπουλον, Δυτικὴν**
Φραγκίσταν Εὐρυτανίας: Ἐνεγράφητε εἰς τὸ περιοδικόν «Ἐκκλησία»
 ἀπὸ 1-1-55 καὶ σὰς ἀποστάλησαν τὰ σχετικὰ ἐγγύη.—**Αἶδες.** **Στέργιον**
Βλαχόπουλον, Καβάλαν: Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας δι' ἀποστολὴν πε-
 ριοδικοῦ «Ἐκκλησία» ἐγένετο.—**Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Ἀνανίαν Σια-**
μίδην, Κολχικὸν Θεσσαλονίκης: Ἀποσταλεῖσαι 60 δραχ. ἐλήφθησαν
 καὶ σὰς ἐστάλη ἐξόφλησις συνδρομῆς περιοδικοῦ «Τὸ Χαρούμενο Σπίτι»
 καὶ τοιαύτη ἀποσταλέντος βιβλίον «Καὶνὴ Διαθήκη» εὐχαριστοῦμεν. Ζη-
 τηθέντα ἔτερα βιβλία σὰς ἀποστάλησαν μετὰ σχετικοῦ χρεωστικοῦ.—**Αἶδες.**
Χαρᾶλ. Κουντουρέαν, Κρανίδιον: 1) Καὶ ἄλλοτε ἐγράφη εἰς τὸν «Ἐ-
 φημέριον» περὶ μεταλήψεως τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων πρὸ τῆς τελέ-
 σεως τοῦ ἱεροῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας (βλέπε «Ἐφημέριον»
 τοῦ 1952, σελ. 213). Τὸ τοιοῦτο ἀποτελεῖ μεγάλην ἀταξίαν, μηδὲναι ἐπι-
 δεχομένην δικαιολογίαν. 2) Τὰ κηρία τῆς Ἁγίας Τραπέζης εἶναι καθιερω-
 μένον νὰ ἀνάπνυνται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν· δὲν
 ἀποτελεῖ ὅμως ἀμάρτημα, νομίζομεν, ἂν λόγῳ ἐλλείψεως ἀνάπνυνται ταῦτα
 εἰς προκεχωρημένῳ ὧραν τῶν ἀκολουθιῶν, ἐφ' ὅσον παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Τρα-
 πέζῃ καίαι συνεχῶς ἡ ἀκοίμητος καρδιά. —**Αἶδες.** **Βασίλειον Στρατην'**
Ἀηδονίαν Ἀνδρου: Διὰ τὰ σὰς ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημά σας γρά-
 ψατέ μας στοιχεῖά σας· (βλέπε «Ἐφημέριον» μὴνὸς Μαρτίου ε.ε., σελ. 170).
 Ἐπιταγὴ σας 40 δραχμῶν ἐλήφθη καὶ σὰς ἀποστέλλεται σχετικὴ ἀπόδειξις·
 εὐχαριστοῦμεν.—**Αἶδες.** **Ἐφημέριον, Προσηλίον Λακωνίας:** Ἐπιταγὴ
 120 δραχμῶν ἐλήφθη καὶ σὰς ἐστάλη σχετικὴ ἀπόδειξις· εὐχαριστοῦμεν.—
Αἰδεσιμωτάτους, Ἀντώνιον Καμπάναν, Μύκονον: **Γεώργιον Κωστό-**
πουλον, Χώραν Τριφυλλίας: **Ἰωάννην Κρασάκην, Βαλανεῖο Κερκύρας:**
Φώτιον Παπαδόπουλον, Δώριον Τριφυλλίας: **Πασχάλην Χασάπην, Βαλ-**
τερὸ Σερρῶν: **Γεώργιον Παπανικολάου, Ἐξοχὴν Κορίνθης:** **Γρηγόρ.**
Χατζῆϊωαννίδην, Γυφοχέρι Γιαννιτσῶν: **Ἀθανάσιον Κεχαγιᾶν, Σ. Σ.**
Ἀγγίσιον: **Ἐφημέριον Ἄνω Πορροῖων Σιδηροκάστρου:** **Ἀθανάσιον**
Παπαθανασίου, Χουλιαράδες Ἰωαννίνων: **Σπυρ. Καραγιάννην, Στενὸν**
Κορινθίας: **Κωνστ. Γρηγοριάδην, Νέον Καβακλῆ Κομοτηνῆς:** **Νικόλ. Κυ-**
ριαζόπουλον, Σάλτη Κομοτηνῆς: **Ἰωάννην Δευθεριώτην, Πέλεκια Κερ-**
κύρας: **Νίκων Δουπέσκοον, Παλαιὸν Γιαννιτσῶν:** **Ἐφημέριον Ἁγίου**
Γεωργίου Δράμας: **Γεώργιον Κωνσταντόπουλον, Κόκιον Μσοηνίας:**
Ἐφημέριον Καρνωτίσσης Πέλλης: **Ἐφημέριον Παμφόρου Κομοτηνῆς:**
Γεώργιον Ζαχαρίαν, Μελίσσια Αἰγίου: **Δ. Θεοδορίδην, Σωτήρα Θάσσου:**
Ἰωάννην Ἀθανασιάδην, Παναγίτσαν Ἐδέσσης: **Ἄθαν. Ρούκαλην, Φλώ-**
ριαν: **Ἐφημέριον Ἁγίου Ἀθανασίου, Ριζάριον Ἐδέσσης:** **Σωτήριον**
Ράγκαν, Μάζιον Κορίνθης: **Γαβριὴλ Τσιλάκην, Νέαν Μηχανιώνα Θεσσα-**

λονίκης Γαβριήλ Ἀλεξόπουλον, Πύργον Τήνον Σπυρίδωνα Μιχόπουλον, Κακαλιέρι Ἀνδρουσαίνης Ἐφημέριον Ταξιαρχῶν, Ὑψηλοῦ Ἄνδρον Ἰωάννην Μαυρίδην, Ὑφαντίας Κομοτηνῆς Ἐφημέριον Λαμασκηναίας Τσουλίου Εὐθύμ. Καραναστάση, Σταυρὸν Λαμίας Νικόλαον Παπαδημητρίου, Μοσχοχώριον Λαμίας Εὐάγγελον Ζιζυράκη, Ἀρχάγγελον Ἀλμωπίας Ἐφημέριον Λασοχωρίου Σεροῶν Ἐφημέριον Ζάκου Τρικάλων Εὐάγγελον Κούρτελην, Π. Μυλότοπον Γιαννιτῶν Ἐφημέριον Σπαρτινεϊκῶν Ξυλοκάστρου, Θωμᾶν Νικολάου, Γορτίσαν Κορίνθου Ἐφημέριον Εὐαγγελισμοῦ Θεοτόκου, Λεβάδειαν Ἐφημέριον Κλεωνῶν Κορινθίας Χαράλαμπον Νικολαΐδην, Νιγρίταν Χρῆστον Γκίξαν, Αἰψια Θουρίων Χαράλ. Λαζαρίδην, Ἡράκλειον Σεροῶν Δημήτριον Σκελίδην, Σκίδραν Ἀναστάσ. Τοιμόπουλον, Βίτσιαν Ἰωαννίνων Ἄθαν Παπαϊωάννου, Πενκόφοντον Καστοριάς Β. Καμβύσην, Χρυσοκελλαργίαν Κορώνης Χρ. Ματζοῦκον, Αἰτοχώρι Σκίδρας Ἐμμ. Λασκαλάκη, Μοίρας Κρήτης Ἄλ. Ἀραβαντιῆν, Ἰθάκην Χαρ. Τσαυλίδην, Ἀχλαδοχώρι Σιδηροκάστρου Δημήτρ. Σιδέρην, Ἀλιβέριον Εἰβορίας Ἰωάννην Τζιμοράκη, Φούρκα Κορίνθου Γεωργίον Γοργόλην, Ἀνθοχώριον Μετσόβου Ἐφημέριον Χρυσοχωράφου Σεροῶν Πασχάλην Κεχλιμπάσην, Βαμβακόφυτον Σιδηροκάστρου Ἰωάννην Γεωργιάδην, Ἀγγίλιον Μετσόβου Ἀντώνιον Μάρκαρη, Κόρθιον Ἄνδρον Ἐφημέριον, Χάνδραν Ἐφημέριον Παντανάσσης, Πάτρας Ἐφημέριον Καρῶν Κεφαλληνίας Ἰωάννην Πίσπαν, Κλινοβὴν Καλαμπάκας Ἐφημέριον Ἁγίου Γεωργίου Καλοχώριον Θεσσαλονίκης Ἐφημέριον Ἁγίου Γεωργίου, Δροσερῶν Ἐδέσης Δημήτριον Χατζοῦδην, Ἐλευθερόπολιν Ἐφημέριον Κρυκοναρίας Ζακύνθου Ἐφημέριον Χουρχουλιδίου Ζακύνθου Ἐφημέριον Ἁγίου Νικολάου, Ζαρακινάδου Ζακύνθου Κ. Ἀντίοχον, Γάϊον Παξῶν Κωνσταντῖνον Κούτραν, Ὀλυμπίαν Ἐφημέριον Ἁγίου Δημητρίου, Κατερίνην Κωνσταντῖνον Ζαφειρόπουλον, Πύργον Ἡλείας Ἐφημέριον Καμαρινίας Πρεβέσης Χαρ. Κουντουρέαν, Κρωνίδιον Ἐρμιονίδος Ἐφημέριον Ἁγίου Γεωργίου, Γαλατσίαν Θωμᾶν Παπαθωμᾶν, Παλαιομονάστηρον Τρικάλων Δημήτρ. Ζάχον, Ἀρμίνιον Λαρίσσης Ἐφημέριον Ἁγίου Γεωργίου, Μεσοχώριον Κομοτηνῆς Ἐφημέριον Ἁγίου Νικολάου, Στρατονίκην Χαλκίδος Ἐφημέριον Ἁγίου Ἰωάννου, Ἀνθοῦσαν Πάργας Ἐφημέριον Ἁγίου Μοδέστου, Ρόδα Χαλκιδικῆς Ἰωάννην Παπαϊωάννου, Καλύβες Διμεναρίου Χαράλαμπον Τρικαλῶν, Γαράζο Κρήτης Νικόλαον Τζώρτζην, Θεσσαλονίκην Ἐφημέριον Ἁγίας Κυριακῆς, Ὀλυμπιάδα Χαλκιδικῆς Δημήτρ. Καρανικόλαν, Σύρον Κωνσταντῖνον Γαῦρον, Καισοργιά Κοζάνης Ἀντώνιον Λεβαντιῆν, Δροπλίδιον Κόρθιον Παναγ. Σιλιντζιζην, Κ. Ἀχαΐαν Πάρας Ἰεροδιάκονον Πολύκαρπον Ματζάρογλου, Θεσσαλονίκην. Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτας. Ἄνθιμον Ἀραμπατζόγλου, Καβάλαν Χρυσόστομον Βενετόπουλον, Ἰωάννηνα Κωνστ. Καρδαμίνην, Σέρρας ἀποσταλῆσαι ὑφ' ἡμῶν ἢ τῶν καθ' ἡμᾶς ἱερῶν Ναῶν συνδρομαὶ «Πατρολογίας» ἐλήφθησαν καὶ σὰς ἀποστέλλονται σχετικαὶ ἐξοφλητικαὶ ἀποδείξεις. Θερωῶς κ' ἡχαριστοῦμεν. —

Δι' ὃ, τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον :

Πρὸς τὸν Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερον κ. Ἐμμ. Γ. Μυτιληναῖον
Ἀποστολικὴν Διακονίαν, Ἰω. Γενναδίου 14, Ἀθήνας (τηλ. 72.112).
Ἐπεύθυντος Τυπογραφείου : Τιμολ. Ρούτσης, Ἰω. Ἀποστόλου 4.